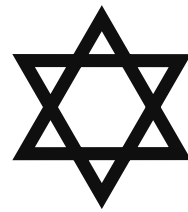

ב.ו.ל.ט.י.ן

ב ט א ו ן א י ג ו ד י ו צ א י ס י ן

שנה 51 גליון מס' 382

נובמבר-דצמבר 2004 ♦ כסלו-טבת תשס"ה מוסף עברי

סמינר בינלאומי על תולדות יהודי חרבין סין, חרבין: 30/8 - 2/9, 2004

בנשיאות: משמאל לימין - יוסי קליין
מרצה, לידו פרופ' פן-גואן משנחאי
ותדי קאופמן יו"ר הנשיאות

הכניסה למלון שנגרילה
בו התקיים הסמינר

תוכן העניינים

איגוד יוצאי סין

נוסד ב-1951

תל-אביב, "בית-פונבה",
רח' גרוזנברג 13,
e-mail: igud-sin@barak-online.net

טל. 03-5171997

פקס. 972-3-5161631

"מטרת האיגוד היא לארגן את
תושבי סין והמזרח הרחוק לשעבר
לסיוע הדדי ולשיתוף-פעולה".
(מתוך תקנון של האגודה)

עורך ראשי: תדי קאופמן
סגנית עורך מוסף עברי: יהודית בין
חברי המערכת: יהודית בין, אורי
בין, תדי קאופמן ויוסי קליין

מטרות ה"בוליטין"

מופיע מ-1954

בהוציאם לאור את ה"בוליטין", איגוד
יוצאי סין בישראל שואף לענות על
הצרכים שלהלן:

1. לעודד את תחושת השותפות בין
תושבי הקהילה היהודית לשעבר של
סין.
2. לקיים ערוץ של קשר בין יוצאי סין
בישראל ובגולה.
3. לסייע באיסוף, שימור והוצאה-לאור
של מסמכים היסטוריים העוסקים
בחיי אותה קהילה.
4. לסייע לאיגוד יוצאי סין במילוי
מטרותיו, במיוחד אלה שעוסקים
בסיוע סוציאלי ובמלגות חינוכיות
לבני דור ההמשך של יוצאי סין
בישראל.

כתובתנו החדשה:

איגוד יוצאי סין
ת.ד. 29786
תל אביב 61297

Kindly note our new address:

Igud Yotzei Sin
P/O/B/ 29786

Tel Aviv 61297 Israel

3	ת. קאופמן	העבר היהודי בסין
4	י. ליברמן	בעקבות העבר
5	י. קליין	מסין לישראל
8	ב. זאב	סמינר בינלאומי על תולדות יהודי חרבין
10	פרופ' ג. גרוסמן	יוזמות יהודיות בצפון-מזרח סין
		תרומתם של יהודים לחיי התרבות
13	פרופ' פיטר ברטון	המוסיקה בחרבין
15	פרופ' חיים תדמור	מתלמוד תורה בחרבין עד האקדמיה בירושלים
17	דני רוס	למען ירושלים לא אשקוט
18	א. קודי	שנחאי מכבדת את מורשתה היהודית
19		באיגוד יוצאי סין
19		מזל-טוב
20		אורחים מסין ב"בית פונבה"
21		"יהדות חרבין אשר בלבי"
22		תערוכת צילומים של שרה רוס
23	ח. חיטרון	השליח ממנצ'וריה
24	מ. ליכומנוב	סיפורים מבית אבי
26		קבלת פנים אצל שגריר סין
28	ג. פינטו	מפלט בקצה העולם
30		חיילים כותבים
31		ת.ד. 29786
32		ברחובות חרבין
33	ק. בנט	יצורים שמנמנים ומפונקים
34	ע. ברקת	הסינים מגלים את ירושלים
36	הרב ש. לוין	פרשת חג יובל "תלמוד תורה"
38		לזכרם

הוועד המרכזי של איגוד יוצאי סין בישראל,

מתכבד להזמין את יוצאי סין בישראל, למפגש המסורתי של

טקס חלוקת מלגות לסטודנטים

ופתיחה חגיגית של הועידה ה-15 של יוצאי סין בישראל.

האירוע יתקיים ביום ג' ב' בטבת תשס"ה - נר שמיני של חנוכה
14 בדצמבר 2004 בבית עובדי העירייה, רח' פומבדיתא 4 תל אביב.

הדלתות תיפתחנה בשעה 16:00 למפגש חברים וכיבוד קל.

דלתות האולם תינעלנה בשעה 17:45 לפתיחת הטקס.

דבר העורך

העבר היהודי בסין עם מבט לעתיד

עברו כבר יותר משלושה חודשים מאז עזבנו את חרבין עם תום דיוני הסמינר אודות תולדות הנוכחות היהודית בעיר ואני עדיין נמצא ברושם של אותו מאורע מיוחד בחיי כל אחד ממשנתפי הסמינר. במה שונה סמינר זה מאחרים ומדוע הוא הטביע בלבנו חותם בל יימחה? עברו 106 שנים מאז הגיעו יהודים ראשונים לחרבין עם תחילת סלילת מסילת הברזל המזרחית הסינית (קוֹז'ד) ב-1898. היה זה אז כבר דייגים קטן על הגדה הימנית של הנהר הרחב, נהר סונגארי. עברו 101 שנים מאז אותו יום בו כאשר 500 יהודים יסדו בחרבין בשנת 1903 את קהילתם, "החברה הרוחנית היהודית". עברו 55 שנים מאז החלה ההגירה ההמונית של יהודי סין לארץ מולדתם ההיסטורית הרי היא ארץ ישראל במקביל ללידתה של הרפובליקה העממית של סין תחת השלטון הקומוניסטי. מלחמת האזרחים הסינית באה לקיצה, נפתחו הגבולות לסין הצפון-מזרחית וממשלת סין החדשה נתנה ליהודי חרבין את האפשרות לעלות ארצה. עברו 41 שנים מאז היהודי האחרון עזב

את חרבין בדרכו לישראל ואוסטרליה והקהילה היהודית אשר היתה עריסת חייהם הלאומיים, הדתיים, החברתיים והתרבותיים הפסיקה להתקיים. נדמה היה שעברנו באותה עיר נמוג לעולמים, אך ראו פלא! ידידנו הסינים **מרצונס הם** החליטו להחזיר את עברנו על כנו. הם הוציאו לאור אלבום מפואר "יהודים תושבי חרבין" בסינית ובאנגלית, גדוש צילומים מחייהם החברתיים והפרטיים של היהודים. תערוכה הראויה להצגה מסביב לעולם, כדי שידעו בני אדם שבעבר הלא רחוק ב"סין הרחוקה" פרחו קהילה יהודית גאה ואמידה אשר תרמה תרומה משמעותית גם לפריחת הכלכלה והתרבות של העיר והמחוז שקלטו אותם וזאת הרחק ממרכזים יהודיים. ולבסוף השיא - סמינר על תולדות יהודי חרבין. יותר ממאה יהודים, תושבים לשעבר של העיר, משבע מדינות, מסידיני שבאוסטרליה עד לסן-פרנציסקו שבחוף המזרחי של ארה"ב, מתל-אביב ועד לונדון, מאתונה עד מוסקבה, התקבצו בחרבין כדי למלא חובתם כלפי עברנו היהודי בחרבין

הרחוקה. כל זאת בנוכחותם של אורחים רמי מעלה: סגן מושל חיילונצ'זיאן, סגן ראש העיר, שגריר ישראל בסין, שורה ארוכה של מדענים סיניים מחרבין, שנחאי, ננקין, פקין והונג-קונג. הרצאות בעלי תוכן ועניין וסיורים באתרים יהודיים בעיר. הכל עזרו להפוך את הסמינר למאורע היסטורי יחיד במינו במשמעותו לא רק בתולדות יהודי חרבין אלא בתולדות עם ישראל כולו. לא פחות היתה חשובה העובדה שחלק גדול מן המשתתפים בסמינר הגיעו עם בניהם ונכדיהם שרצו לחזור עם הוריהם אל שורשי עברם בסין אשר חיה כבר במחר, או, מדויק יותר, במאה הבאה. עמים רבים שומרים באהבה את עברם, אך רק עם גדול ואציל שומר גם על עברה של קבוצת מיעוט אשר חיה ביום מן הימים על אדמתו. ברצוני לסיים את המאמר כפי שסיימתי את דברי בסמינר, במילות תודה על עריכת פגישה בלתי נשכחת זו. תבוא ברכה על העם הגדול ורחב הלב הזה - העם הסיני, ועל אדמה טובה ורחבת הידיים הזו - סין.

עם ישראל חי בשנחאי

תדי קאופמן

קשה היא קבלת השבת מחוץ לישראל. כמה הזורה היא כניסתה של הוד מלכותה השבת כשהיא על אדמת ארץ ישראל. אנשים ממהרים הביתה, החנויות נסגרות זו אחר זו והחלונות בבתים זוהרים באור נרות עדין ומלטף. אבל כאשר יהודי נמצא בחוץ לארץ ויהיה זה בארץ הידידותית ביותר, לבו מתגעגע לאותו רגש מיוחד של נוכחות השבת. לאחר שעתיים וחצי של טיסה מחרבין, נוחתים אנו בשדה התעופה של שנחאי בשעות הצהריים. אנשי אגודת הידידות שנחאי - מדינות זרות, המארחים אותנו, מחכים כבר לבואנו. בדרך לעיר הם מודיעים לנו כי הרב שלום גרינברג, מנהיגה הרוחני של הקהילה היהודית החדשה בשנחאי, ישמח לראות את רשא רעייתי ואותי מסבים על שולחנו בארוחת עונג שבת במרכז הקהילתי בשעה 19:00.

ואמנם הם דואגים לכך שאנו נימצא שם כבר ב-18:45. הסינים אוהבים סדר ודיוק. ציפינו למאורע צנוע משפחתי, אך כבר בהגיענו למקום, ראינו תכונת אנשים, את אנשי השמירה שהוצבו סביב לבניין כשחלונותיו מוארים חגיגית. הרבנית, דינה גרינברג, מקבלת את פנינו בכניסה לבניין. נכנסים, רשא ואני, אל תוך בית הכנסת. תפילת המעריב כבר החלה. מתפללים כ-60 גברים וכ-20 נשים, רובם ככולם אנשי חב"ד. רטט עובר בגופי לשמע "לכה דודי לקראת כלה" המצטלצל בשנחאי הרחוקה. בין המתפללים רבים הם אנשי מסחר ותעשייה ישראלים ואמריקניים, אחדים מהם נמצאים בשנחאי בשליחות מפעליהם, אחרים השתקעו כאן קבע. בתום התפילה, כוסה ארון הקודש בוילון, והנה - האולם הופך לחדר אוכל עם שולחנות ערוכים בטוב טעם ועמוסים

בכיבוד רב וטעים. נשמעות זמירות שבת. הרב גרינברג, גם הוא איש חב"ד, מברך את הקהל כאשר כל אורח מציג את עצמו. הרב מציג את רשא ואותי ומבקש ממני לספר על עבודת איגוד יוצאי סין בישראל. חושבני שרוח חב"ד חזרה אלי מן המסורת של אבותי אשר כולם היו חסידי תנועה זו. דיברתי על הרבנים של שלושת הקהילות הגדולות בסין: הרב כיסליו מחרבין, הרב אשכנזי משנחאי והרב לוי מטיינזסטין - שלושתם אנשי חב"ד. והנה, הרב הרביעי, הרב שלום גרינברג, אשר יחד עם רעייתי, דינה, שוב הדליק להבה של יהדות בסין. כמה טוב לדעת כי יהודי שוב יכול לקבל שבת בקרב יהודים ובאווירה יהודית רחוק מביתו. אכן הנה כאן טמון הנס של נצח ישראל: "עם ישראל חי בשנחאי" - אחרי 40 שנה של היעדרנו ממנה.

בעקבות העבר

מאת י. ליברמן

הרבוגניות? גם הן אינן. בקו "יאכט קלוב" - "סטופ סיגנאל" יובש הנהר כמעט עד לקרקעית כדי למנוע שיטפונות, כך ששירות המנוע שטות עכשיו רק צפונית לקו זה. מאידך, צלילתו של גשר סונגרי, סמלה של העיר, עדיין נראה באופק, אם כי מפרשי ה"גיונקות" נשארו על גבי בולי הדואר הישנים. הטיילת לאורך קטע של הגדה הימנית של הנהר הפכה למגונדרת יותר המושכת המוני מטיילים.

משתתפי הסמינר לתולדות יהודי חרבין, אוגוסט - ספטמבר, 2004 באולם הסמינר

יומו האחרון של ביקורנו בחרבין הינו שקט, רציני

ומהורהר. נוסעים להיפרד מקברי אבותינו, קרובינו וידידי נעורינו הטמונים בבית הקברות (הגדול במזרח) של חרבין. בשנות ה-50 הועבר בית הקברות הישן לאתר חדש, "חואן שאן" - "ההר הצהוב", מחוץ לגבול העירוני, כדי לספק מקום לבנייה נוספת של גורדי שחקים. רק יהודים מעטים נשארו אז בעיר.

אולם אלה שנשארו העבירו בכוחות עצמם את 600 הקברים אחד-אחד למקום מנוחתם החדש. **לעולמים לא יישכח להם מעשה חסד זה!**

מטבע הדברים, הועברו רק הקברים אשר אפשר היה לזהותם. יו"ר איגוד יוצאי סין, תדי קאופמן ועמיתיו לארגון, ביקרו פעמים מספר ועזרו בזיהוי ורישום של כל קבר וקבר.

מצאנו את בית הקברות במצב מצויין, נקי ומטופל כראוי, ורבים יכלו בקלות למצוא את קברי יקיריהם. תדי קאופמן התפלל תפילת אל מלא רחמים כללית ליד קברו של הרב אהרון כיסליו וראש אגודת הידידות ישראל-סין בחרבין הניח עליו זר פרחים. לאחר מכן ליווה תדי 47 חברים מן המשלחת לקברי קרוביהם והתפלל תפילת קדיש ליד כל אחד מהם. לא נשכח גם לו את מעשה החסד הזה. הקבר האחרון שביקרנו היה קברו של שמעון (סמיון) כספה אשר נחטף, עונה ונרצח בידי הפשיסטים הרוסיים בחרבין בשנת 1932.

הדרך חזרה לעיר עברה בשקט והרהורים על המשמעות הגדולה ההיסטורית והאישית של שובנו לעברנו ועל פרידתנו - אולי האחרונה מקברי יקירינו... המעגל נסגר, תם ונשלם.

מכוננית אחת... אין, ולא תהיינה עוד לעולם ועד. וחבל...

ואין אפילו היכן לעצור וללגום "בוזה" קרירה עם חתיכת "בקלאווה" דביקה ומתוקה. אבל אם תמשיך ללכת בכוון רחוב ארטילרייסקאיה, תגלה את בניינו הישן של מועדון "קומסוב", שם היה בית ספרנו. באופן אינסטינקטיבי אני פונה ימינה, מחפש את הגן הסמוך עם מגרש משחקים לילדים ומראש יודע שהם כבר אינם. ואמנם אני צודק. הגן וגם המגרש נעלמו. נעלם גם משטח החלקה אשר בקיץ שימש כמגרש הספורט של בית"ר ו"מכבי". במקומם שוב מזדקרים גורדי שחקים.

לאחדים מאתנו התמזל המזל למצוא את בתיים בהם התגוררו בעבר. אולם לרוב היתה זו אכזבה. בין הבניינים שנשמרו היטב היה בניינו בעל שלושת הקומות של בית החולים היהודי, גאוותה של הקהילה. עכשיו זוהי מרפאת עיניים.

מלון "מודרן" ההיסטורי נשאר כפי שהיה, אם כי הכניסה הועברה לעורך הבניין ואילו החזית שונתה במקצת כדי לכלול בה בנק ושורה של חנויות פאר. בנייני "ציריך" ו"מצואורה" נשארו יפים ומכוסים בכיפותיהם המהודרות. הם עדיין מלאי קונים ולקוחות - כפי שהיו תמיד.

חוזרים למלון רק מאוחר בערב. אין חשק ללכת לחדר. מוטב להישאר ולשבת באולם כניסה ולהחליף רשמים עם הידידים.

למחרת בבוקר, אחרי ארוחת בוקר דשנה, נלקחנו לטיול לאורך הנהר האהוב שלנו, נהר סונגרי. שוב אכזבות: היכן הן סירות החתירה הקטנות? היכן הן ספינות המשא

עבור 130 משתתפי הסמינר על תולדות יהודי חרבין היתה חזרתם לעיר נעוריהם לא פחות מהגשמת חלום אשר רדף אותם מאז עזבוה לפני חצי יובל שנים.

הסמינר אשר אורגן ע"י אגודת ידידות ישראל-סין והמרכז לתולדות יהודי חרבין של האקדמיה ללימודי החברה של מחוז חיילונגז'יאנג בסין, היה עשיר בהרצאות מעניינות ובתיעוד היסטורי רחב מימדים.

מן הצד הישראלי הרצו תדי קאופמן, ראש המשלחת הישראלית, והפרופסורים ח. תדמור, פ. ברטון, ג. מליחוב (מוסקבה), י. גולדשטיין, ג. גרוסמן, מ. מוסטפינה, ו. רומנובה (חברובסק) ואחרים. הרצו גם המדענים הסיניים אשר ציינו את תרומתם המשמעותית של היהודים בהתפתחותם של העיר והמחוז בתחומי המסחר והחברה. אולם עיקר ההתרגשות של המשתתפים היתה טמונה בצפייתם לבקר במקומות המוכרים להם מילדותם. מבחינה זו, הכל התחיל באכזבה.

עבור כולנו כל יציאה מחרבין וחזרה אליה קשורים בתחנת הרכבת הקטנה בנוביי גורוד סמוך לפריסטן שם גרו רוב היהודים. עכשיו בניין התחנה גדל למימדי ענק ואפשר להכירו רק בקושי.

הפעם הגענו לחרבין לא ברכבת אלא במטוס ונחתנו בנמל התעופה אי שם הרחק (לפי מושגינו המיושנים) מן העיר. במשך נסיעתנו בת 45 הדקות מנמל התעופה עד למלון "שנגרילה" ברחוב פוליציסיסקאיה לשעבר במרכז העיר, התגנב ללבנו ספק שמא טעינו בעיר והגענו למקום הלא נכון. הכביש המודרני הרחב הנבנה ביער בטון של גורדי שחקים ממלא אותך בספקות, האמנם זוהי עיר חלומותיך? לא, בהחלט לא!

כלום לא נשאר כפי שהיה. כלום לא מעורר בד זכרונות... ורק בתום הוועידה, כאשר נשארו עם עצמנו, החל העבר להופיע דרך ערפל ההווה.

תחנתנו הראשונה - "קיטאיסקאיה", הרחוב הראשי של הרובע "פריסטן", אשר הפך עתה למדרחוב ושינה את שמו ל"מרכזי". אף לא עגלת סוס אחת לרפואה... אף לא

חסין לישראל - סיפור איגוד יוצאי סין

הרצאתו של יוסי קליין מ"מ יו"ר איגוד יוצאי סין
בסמינר תולדות יהודי חרבין שהתקיים בחרבין באוגוסט-ספטמבר 2004

"העלייה הגדולה" - העלייה היהודית מסיני לישראל החלה בשנת 1949, לאחר שישראל הפכה למדינה עצמאית במאי 1948. זרם העלייה הואט בשנת 1952, ומספר מועט של עולים המשיכו "לטפטף". העלייה נמשכה עד שנת 1963, כשהקהילות הישנות פסקו מלהתקיים.

הראשונים לעזוב את סין היו "העקורים", פליטי המלחמה חסרי הבית וכן חברי בית"ר.

העלייה מסיני לישראל עברה בשני נתיבים עיקריים: היוצאים משנחאי, אשר יצאו בהפלגות דרך הים, ומסעם כמעט והקיף את העולם. התקיימו שלוש הפלגות ישירות משנחאי לחיפה. שתיים מהן על גבי הספינה "ווסטר ויקטורי" ("Wooster Victory"), והאחרת על גבי הספינה "אנה סאלן" ("Anna Salen").

הספינה הקרויה "Wooster Victory" יצאה לראשונה משנחאי בדצמבר 1948, ולאחר מסע של חדשים דרך קייפטאון, עגנה בחיפה בפברואר 1949.

רוב הנוסעים על הספינה היו יהודים משנחאי ומספר חלוצים צעירים שעשו את דרכם מחרבין בכוונה לעלות על הספינה הראשונה המתעתדת להגיע אל המדינה היהודית שזה עתה קמה.

המסע השני בים החל באוקטובר 1949, עבר גם הוא דרך קייפטאון. כאשר הספינה השנייה, ה-"אנה סאלן" שטה דרך תעלת פנמה ב-1950.

בנוסף לשתי הספינות, היו הפלגות שאינן ישירות אשר הפליגו משנחאי לחיפה. הפלגות אלו הצריכו עגינת ביניים במספר נקודות מעבר. לבסוף, הגיעו העולים לחיפה מאיטליה על סיפון ספינות ישראליות.

בו בזמן, החלה ההגירה מחרבין. העולים מחרבין השתמשו באמצעי תעבורה שונים. את 48 השעות הראשונות עשו הם ברכבת לטיינסין, ומשם מהלך של חמישה ימי הפלגה להונג קונג בספינת המשא הדנית "היינריך ג'סן" ("Heinrick Jessen"), אשר הוסבה לכלי שיט עבור הפליטים.

לבסוף, היה על הנוסעים לעבור כ-36 שעות טיסה, אשר כללו עצירות ביניים בארצות שונות, עד נחיתתם בישראל, בשדה התעופה בלוד. קבוצות עולים נוספות הגיעו לארץ במסלול עוקף וארוך זה.

בשנת 1949, דרך תדי קאופמן לראשונה על אדמת ישראל. אני, הוריי ושתי סבתותיי הגענו לארץ באפריל 1950 בהיותי כבן 12. היהודיה האחרונה בחרבין, מרת חנה אגרה, נפטרה בשנת 1964 כיהודיה היחידה בבית הזקנים היהודי בעיר.

הקליטה בישראל וייסוד ה"איגוד"

היהודים יצאו מסיני בשלבים האחרונים של מלחמת האזרחים הסינית. כתוצאה ממהומות המלחמה היתה הכלכלה הסינית שרוייה בבעיות גדולות וביניהן אינפלציה תלולה. משמעות הדבר עבור היהודים העוזבים את סין, אשר כבר לא היו צעירים, (ממוצע גילאים של מעל גיל 40), הייתה הגעה לישראל כשברשותם אמצעים דלים בלבד, אם בכלל וללא מקצוע מועיל המתאים למדינה בתחילת דרכה.

רוב העולים אשר הגיעו לישראל מהתפוצות יושבו במעברות, (מחנות מעבר זמניים אשר הוקמו ברחבי ישראל עבור קליטת מאות אלפי העולים שהגיעו לארץ).

העולים מסיני מצאו את עצמם בישוים מגדל העמק, רמת ישי, בית שערים, עתלית, ופרדס חנה.

קבוצות קטנות של יוצאי סין הקימו יישובים חקלאיים כמו עמיקם, וכפר תבור ו-סוכמאתא (היום מושב צוריאל בגליל העליון).

תכניות דיור נחנכו בגבעת אולגה וב"שיכון שנחאי" הידוע כיום כ"רמת החייל", פרבר במזרח תל אביב.

על מדינת ישראל עברה באותו זמן אחת מן התקופות הקשות בתולדותיה. קליטת מאות אלפי העולים מכל רחבי העולם מתחה את יכולות הגשת הסיוע הסוציאלי הנחוץ עד קצה גבול יכולתה של המדינה שזה אך קמה.

בקהילות היהודיות בסיני הייתה פעילות תרבותית וחיי החברה היו בשיאן. היהודים היו פעילים כמובן גם בעולם העסקי בסיני. רבים מהם היו מעורבים בפעילות ציונית, וייסדו ארגוני נוער כמו בית"ר ומכבי.

בשביל לקיים בסיני את זהותם היהודית כמיעוט יהודי בין רוב נוצרי, הקימו היהודים בתי ספר יהודיים, בתי חולים, בנקים ומועדונים ובהם תיאטראות

לאמנויות הבמה, בתים לאוכלוסיה הבוגרת ואף סיפקו עזרה כספית לנזקקים וכמובן הקימו בתי כנסת, וסיפקו שרותי דת אחרים.

זה היה הרקע של העלייה מסיני. קבוצת מנהיגים מן הקהילות היהודיות השונות בסיני החליטו לחקות בישראל את המודל שפיתחו בסיני, כמובן בקנה מידה קטן יותר, על מנת לספק עזרה הדדית לחברי הקהילה בארץ.

כבר ביוני 1951, הוקם "איגוד עולי סין". מספר שנים מאוחר יותר שונה שם האיגוד ל "איגוד יוצאי סין".

משרד קטן מאד נשכר לצורך זה במשרד עורכי הדין של מר קינג, בשרדות רוטשילד בת"א.

בשנים הראשונות של פעילות האיגוד, היו לאיגוד מספר סניפים פעילים במקומות בהם התרכזו יוצאי סין רבים.

הסניפים הגדולים היו בנתניה ובמגדל העמק. המועדונים פעלו בכל ערב ונערכו בהם פגישות ופעילויות חברתיות. סניפים קטנים יותר פעלו ברמת ישי, בבית שערים ובגבעת אולגה וכמובן בתל אביב, רמת גן, חיפה וירושלים.

מוקדם יותר פנה האיגוד בבקשת סיוע מ-

"האגודה האמריקאית של יוצאי המזרח הרחוק" (American Far Eastern Society) (שהיה קיים החל משנת 1930). הפנייה נענתה, ותוצאותיה היו קבלת מאות

חבילות מזון "CARE", אשר הופצו ע"י האיגוד לעולים הנזקקים אשר הגיעו מסיני לישראל. עם השנים, הוקמו סניפים נוספים של "ארגון יוצאי סין לשעבר" גם ברחבי העולם, במקומות כגון: סן פרנסיסקו, סידני, לוס אנג'לס ועוד. גם ארגונים אלו הציעו עזרה לאיגוד בישראל. כתוצאה מכך החל האיגוד לחלק סיוע חודשי והלוואות קטנות לנזקקים. פעילות זו מתקיימת עד היום, אף בקנה מידה גדול יותר.

בנובמבר 1951 התקיים בנתניה כנס היסוד של "איגוד עולי סין". שם, לראשונה הוקמו מוסדות הניהול השונים של האיגוד ונבחרו בעלי תפקידים.

מר לאו פיאסטונוביץ' נבחר כנשיא ונשא בתפקידו זה עד מותו בשנת 1963. מר בוריס קוף נבחר לרשת את מקומו. הוא נשאר בתפקידו עד שנת 1971, אז התפטר

בשל בריאותו הלקויה.
בתאריך ה-1.1.1972 נבחר מר תדי קאופמן כנשיא הארגון והוא מחזיק בתפקיד זה עד היום.
 אנו מאחלים לו שנות פעילות רבות כיו"ר האיגוד החשוב ורב הפעלים הזה.
 עד שנת 1972 עברו משרדי האיגוד מספר מקומות ברחבי תל אביב.
 לבסוף, בשנת 1972, תודות לתרומתם הנדיבה של בני משפחת פונבה, נרכשו שתי דירות שצורפו יחדיו ליחידה אחת, ברחוב גרוזנברג 13 בדרום תל אביב. הדירות שופצו ויש בהם אולם צנוע לפגישות וכן את משרדי הארגון.

ב-1954, הרסו הרשויות בשנחאי את בית הכנסת האשכנזי. בתקופה זו, בה עדיין לא כוננו יחסים בינלאומיים בין סין לישראל, הועברו כספים מממשלת סין לישראל דרך שגרירות סין ושגרירות ישראל בברן אשר בשווייץ.

תשלום הכספים הותנה בבניית בית כנסת חדש בישראל. עיריית תל אביב תרמה חלקת אדמה ברחוב גולן, הסמוך ל"שיכון שנחאי" ויחד עם התרומה שהתקבלה ממשפחת פונבה ויוצאי סין נוספים, נבנה בית הכנסת לזכר הקהילה היהודית בסין. בית הכנסת נחנך ב-1962.

לוחות זכרון הוצמדו לקירות בית הכנסת לזכר מנהיגי הקהילות ויהודי סין החיים כיום בישראל ובתפוצות ואשר תרמו לבניית בית הכנסת. בכל שבת בשעה בה מתכנסים מתפללי בית הכנסת מוזכרים יוצאי סין שיום פטירתם חל באותו שבוע. בית הכנסת הינו רכושו של האיגוד ומתוחזק מתקציב האיגוד.

במשך כעשור, נערכו מפגשים חברתיים באיגוד של קבוצת הפליטים מגרמניה הנאצית ומאירופה, אשר מצאו מסתור במהלך מלחמת העולם השנייה ברובע הונגקוי בשנחאי, הם אף משתתפים בהוצאת המוסף האנגלי של "בולטין" בטאון האיגוד.

ה"בולטין" שפורסם לראשונה בשנת 1954. בתחילת הדרך שימשה השפה הרוסית בעלון. מספר עמודים באנגלית נוספו בשנת 1972 כמוסף, ושני עמודים נוספים בעברית נוספו בשנת 1979.

היום מונה המוסף באנגלית 48 עמודים ואילו המוסף בעברית 40 עמודים. כיום "בולטין" הוא רבעון שמודפס במהדורה של 1100 העתקים מהם 500 מופצים בישראל והשאר נשלח לתפוצות בהן מתגוררים יוצאי סין.

עלות הוצאת ה"בולטין" ממומנת ע"י דמי המנויים וע"י מודעות והודעות של המשפחות וכן מתקציב האיגוד. מטרת הוצאת ה"בולטין" הן ברורות - שמירת הקשר בין יוצאי סין לשעבר, בכל מקום בו הם מתגוררים, חיזוק הקשרים עם מדינת ישראל ויצירת עניין בקרב הדור הצעיר בעברם של הוריהם (המוסף בעברית), בתקווה שחיזוק הקשר יגרום להם ליותר רצון למעורבות בפעילות האיגוד.

מכיוון שהולך ומתדלדל מספרם של יהודים ילידי סין, מטרה חשובה נוספת היא איסוף ועידכון מידע בנושא חייהם של היהודים בסין והמאורעות אשר פקדו אותם, ע"י איסוף עדויות כך שהיסטוריה מלאה של חייהם ותרבותם של היהודים בסין כמו גם תרומתם לסין, תוכל לצאת לאור.

"בולטין" גם מנציח את זכרם של אנשי הקהילה שנפטרו במשך השנים.

ארכיון:

במשרדי האיגוד "בבית פונבה", נמצא אוסף רשומות וצילומים בנושא ההיסטוריה של יהודי סין.

אוספים מלאים ויחודיים של מגזינים שיצאו לאור בחרבין ע"י ארגונים יהודיים החל משנת 1922.

מדעניים וחוקרים מישראל, רוסיה, ארה"ב, אנגליה, גרמניה, יפן, סין וממדינות אחרות הפיקו ונעזרו בעבודתם האקדמאית במסמכים אלו.

כיום אנו נמצאים במשא ומתן עם הרשויות המקומיות בחרבין, בכדי לקבל אישור גישה אל ארכיוני הקהילה היהודית אשר מאוחסנים בחרבין. בארכיונים אלו נמצא חומר היסטורי רב ערך, ובלעדיו לא תוכל ההיסטוריה של יהדות סין להיכתב בצורה מדוייקת.

פעילות חברתית:

היום האיגוד פרוש בשלוש הערים המרכזיות בישראל. הפעילות המרכזית מתרחשת בבית "פונבה" בתל אביב.

בכל יום ראשון בבוקר מתקיים בבית-פונבה "בית פתוח". חברי האיגוד מתאספים ופוגשים חברים ותיקים,

ב-1996 קבוצת יהודים יוצאי בגדד (ספרדים) אשר כללה כ-120 איש, הצטרפו לאיגוד. גם קבוצה זו מתכנסת מידי פעם בבית "פונבה" ומפרסמת דפים בנספח האנגלי של בטאון האיגוד בשפה האנגלית.

"איגוד יוצאי סין" רשום כעמותה במשרד המשפטים וככזה הוא מבוקר ע"י הרשויות. כל הפעילות הכספית של הארגון נמצאת בפקוח של רואה חשבון כנדרש בחוק.

פעילות האיגוד כיום

עזרה סוציאלית:

מאז ייסודו של האיגוד, חילק האיגוד הלוואות וקצבאות כספיות בריבית נמוכה ביותר ובמקרים מיוחדים ללא ריבית כלל, לנזקקים בין יוצאי סין. בשנים האחרונות עזרה חודשית חולקה לכ-100 אנשים - בודדים וזוגות.

מלגות:

בשנת 1956, הודות לקרן שייסדו יוצאי סין בניו יורק, החל האיגוד להעניק מלגות לימודים לסטודנטים - צאצאים של יהודי סין באוניברסיטאות ישראל. בשנה הראשונה הוענקה רק מלגה אחת לסטודנט אחד, שעתה מכהן כפרופסור בשיקאגו. ואילו בשלוש השנים האחרונות הוענקו למעלה מ-130 מלגות כל שנה לבנים ובנות, נכדים ונכדות, ואף לנינים ובני נינים של יוצאי סין. עד היום, חולקו כחצי מיליון דולרים אמריקאיים באמצעות כ-2,500 מילגות לימודים.

מתנות חג לחיילים:

במשך למעלה מ-20 שנה, כ-1500 מצאצאיהם של יוצאי סין, אשר שרתו ומשרתים בצה"ל, קיבלו מתנות מהאיגוד ביום העצמאות ובראש השנה.

"בולטין" - ביטאון האיגוד:

50 שנה חלפו מאז יצא הגליון הראשון של

ליד בית הכנסת הגדול בחרבין

תקוות וציפיות לעתיד

מטרת איגוד יוצאי סין היא להמשיך את הפעילות שהוזכרה לעיל ולהוסיף פעילויות לפי הצורך העולה, תוך לקיחה בחשבון של משאבי אנוש ומימון שעומדים לרשותו.

סיכום

הפעילות המרכזית של האיגוד היום: **ראשית**, חיזוק הקשר עם העבר, טיפול בדור המבוגר, וחלוקת קצבאות לנזקקים. **שנית**, שמירת הקשר עם עתידנו - הדור הצעיר - ע"י חלוקת מלגות לימודים פעם בשנה לבנים ובנות, נכדים ונכדות, לנינים ובני נינים של יוצאי סין. האיגוד מעולם לא נעזר בבקשות סיוע מממשלת ישראל.

כל הפעילויות שנעשו ב-53 השנים שחלפו מאז הקמתו התממשו ראשית תודות לתרומותיהם של יוצאי סין לשעבר, בישראל ובתפוצות. ושנית הודות לעבודתם של המתנדבים שביצעו את המטלות הארגוניות והניהוליות.

רק שני אנשים מקבלים משכורת באיגוד: מזכירה ואיש מינהלה שעוזר בהוצאת ה"בולטיין" ברוסית.

אנו מקווים שהדור הצעיר אשר נולד בישראל להורים יוצאי סין, ירים את הדגל וימשיך את המשימה של הוריהם, וישמר את פעילותו של האיגוד גם בשנים הבאות.

אגודת הידידות ישראל-סין

במרץ 1992, זמן קצר לאחר קשירת היחסים הדיפלומטיים בין סין וישראל, יזם האיגוד את הקמתה של "אגודת הידידות ישראל-סין". אגודה זו הוציאה לפועל פעילות חברתית ואירחה נציגים מסין אשר ביקרו בישראל.

מספר נציגים אקדמיים ממכוני מחקר בסין ביקרו בישראל במהלך שנים אלו וכן נציגים אחרים כגון האגודות הסיניות לקשרי ידידות, שופטים, עיתונאים וסטודנטים.

בשנים 1992, 1994, ו-2,000 הוזמנו נציגי האגודה ע"י רשויות סיניות לביקור בסין. העלון הנקרא "קול הידידות - ישראל-סין" הינו מוסף באנגלית ל"בולטיין" המדווח על פעילות האגודה. העלון מופץ לידידי האיגוד בסין ומסייע בחיזוק הידידות עם העם הסיני.

בשנים האחרונות, הורחב מספר המלגות לסטודנטים מסין הלומדים במסדות ישראלים להשכלה גבוהה והגיע לכ-10 מלגות בשנה.

יחסים חבריים אמיצים נקשרו בין חברי "אגודת הידידות ישראל-סין" ובין כל שגרירי הרפובליקה של סין בישראל וצוותיהם, דבר המתבטא בהזמנות הדדיות לאירועים ומפגשים חברתיים משותפים.

מהמרכז לחקר יהדות בחרבין. יש כיום עניין גדול בעולם האקדמי ובעיתונות בסין בנושא זה.

בישראל לעומת זאת, אך מעט נעשה בנושא בתחום האקדמי, (למעט העבודה שנעשת באיגוד בנושא הרשומות בארכיון האיגוד).

אנו חשים כי חשוב להמשיך ולשמר את זכר הקהילה היהודית בסין, כך שהנושא יהיה קל לגישה לכל מתעניין ובמיוחד לדור הצעיר אשר נולד כבר בארץ ליוצאי סין.

כשנתיים קודם לכן, החליטה הנהלת האיגוד לייסד קרן חדשה: "הקרן להנצחת מורשת יהדות סין". הכספים שנתרמים לקרן זו משמשים אך ורק להגשמת מטרות אלו.

הצעד הראשון היה הקמת אתר אינטרנט: www.jewsofchina.org, המשמר את המידע בנושא הקהילות היהודיות בסין ובו ניתנת גישה לתמונות, תאורי מקומות ואינפורמציה נוספת. האתר הולך ומתרחב עם הגעתו התדירה של חומר נוסף, אך כבר עתה מהווה האתר מקור אינפורמציה מעניין ותגובות חיוביות מתקבלות מהגולשים באתר.

הצעד השני אשר נמצא כעת בשלב הסופי, הינו פרסום ספרו של תדי קאופמן המספר את סיפורם של היהודים בחרבין. הספר מתאר 65 שנים בחיי הקהילה היהודית תחת שש רשויות שלטון שונות. זהו משך זמן קצר יחסית לסיפורם של קהילות יהודיות אחרות בתפוצות. עניינו של הספר הוא בכך שנכתב ע"י אדם שהיה במקום ובמרכז הוויית החיים היהודיים בשנים אלו בחרבין. הספר מלא עובדות ורשמים אישיים. כתיבת הספר נשלמה, והוא מיועד לצאת לאור בעברית בקרוב ואנו מקווים להשיג מימון כלכלי לתרגום ופרסום הספר באנגלית ובסופו של דבר גם בסינית.

מחליפים חדשות וידיעות, משחקים "מהיגונג" (משחק קלפים סיני בעזרת אבנים מיוחדות) ומשחקי קלפים ובאופן כללי נהנים מעצם המפגש. ימים אלה הינם פופולריים במיוחד. מפגשים חברתיים דומים מתואמים לעיתים גם בחיפה ובירושלים.

"בית פונבה" מתקיימת הפעילות המינהלתית של האיגוד, ובו מתרחשות ישיבות ההנהלה.

לאחרונה, מונתה ועדה כשמטרתה היחידה היא ארגון דיונים בנושאים המשותפים ליוצאי סין - אלו שנולדו בסין - והדור הצעיר שנולד בישראל, במטרה לעודד את הצעירים להשתתף בפעילות האיגוד ובכך, לשמר את המשכיות הקיום של האיגוד בעתיד. לצערנו, עלינו להודות כי נכשלנו בנסיונו לקרב את הדור הצעיר - בנינו ונכדינו שנולדו בארץ ולצרפם לפעילויות האיגוד.

מורשת יהדות סין

שני דורות של יהודים אזרחי סין לשעבר עלו לישראל. מעטים שרדו כיום מקרב הדור הבוגר.

הדור השני כיום בשנות החמישים והשישים לחייו. הם היחידים שיכולים לתרום עדיין להנצחת מורשת יהדות סין.

כיום, קיימות בסין תכניות להקמת מוזיאוני הנצחה של ההיסטוריה של יהודים בשנחאי ובחרבין. תכניות אלו נמצאות בשלבים שונים של ביצוע.

שני בתי כנסת נמצאים בשיפוץ והוקדשו למטרה זו בשנחאי, ולאחרונה הודיע המינהל המקומי בחרבין כי שלושה בניינים יהודיים (שני בתי כנסת והגימנסיה היהודית) יושפצו כחלק מתכנית שיחזור ההיסטוריה של חרבין.

ספרי הזכרונות: "היהודים בשנחאי" יצאו לאור ע"י פרופסור פאנג גואנג והמרכז ללימודי יהדות בשנחאי, ו"היהודים בחרבין" ע"י פרופסור קו ווי ולי שוקסיואו

בגן עירוני
בחרבין
משמאל
לימין:
ישראל
אפשטיין,
ת. קאופמן,
פאן דז'אן
לין
שגריר סין
לשעבר
בישראל
ויאסי קליין

סמינר בינלאומי על תולדות יהודי חרבין

הסמינר על תולדות יהודי חרבין נמשך ארבעה ימים. מ-30.8.2004 עד 2.9.2004, אבל משתתפיו ואורחיו החלו מגיעים מספר ימים לפני פתיחתו. הראשונים הגיעו מבייג'ין רשא ותדי קאופמן ב-25 לאוגוסט והתגוררו בבית הארחה של האקדמיה למדעי חברה במחוז חיילונגיאנג עד להעברתם למלון "שאנגרי-לה" ב-28.8 הנמצא במרחק של חמש דקות הליכה מן האקדמיה.

את ארבעת הימים הראשונים הקדיש תדי לעבודת ההכנה של הסמינר בשיתוף עם נשיא האקדמיה, פרופ' ציו ויי ועמיתיו. הוא גם ביקר בבית העלמין היהודי והתפלל על קברי יקיריו - אמו, ברטה שורץ-קאופמן, אחותו דינה, סבו וסבתו, יוסף וסופיה קאופמן, סבתו - לזיה שורץ ופולינה ויורי מינדלין וכן על קבריהם של הרבנים א. כיסיליו ו-ז. השקל והורי אסיה קוגן-קצינבסקי וסבו וסבתו של ידידו ישה אורלובסקי-קומיסרובים. לנסיעה זו של הזוג קאופמן הצטרפו ילדי חרבין יאנה ויינשטיין מטורונטו ואקדמיק, גיאורגי מליכוב ממוסקבה.

פרופסור ציו ואיי בשם האקדמיה למדעי החברה הניח פרחים על הקברים. הביקור צולם בווידיאו והוצג יותר מאוחר לפני משתתפי הסמינר. שתי תחנות טלוויזיה נוספות מבייג'ין וחרבין, "כיסו" את הסמינר מתחילתו ועד סופו.

גם בבית הקברות הרוסי אורתודוקסי שממוקם סמוך לבית הקברות היהודי ביקר תדי והניח פרחים על קברו של ד"ר קאצן בק, רופא אוהב אדם, הרופא האהוד על הקהילה היהודית בחרבין.

ב-27 לאוגוסט הגיע לחרבין מ"מ יו"ר איגוד יוצאי סין בישראל, יוסי קליין, ולמחרת כולם עברו למלון "שאנגרי-לה". כל משתתפי הסמינר הגיעו לחרבין ב-29 לאוגוסט והתמקמו כולם במלון "שאנגרי-לה" הטוב בבתי מלון בעיר, הנמצא ברח' פוליציסקאיה לשעבר, בכיוון אזור צ'ין חה. המלון "נכבש" ע"י משתתפי הסמינר למשך חמישה ימים.

הסמינר נפתח ב-29 לאוגוסט בסעודת ערב חגיגית במסעדה מפוארת הסמוכה למלון. את המשתתפים ברכו נשיא האקדמיה, פרופסור ציו ויי ותדי קאופמן. "להקת שירה יהודית" מבלגווישצ'נסק הנעימה בזמן הסעודה וביצעה שירים ביידיש וברוסית.

למשתתפי הסמינר הוגשו ארוחות צהריים וערב במסעדות הטובות ביותר בעיר.

לרשות המשתתפים עמדו כל ימי הסמינר חמישה אוטובוסים מפוארים ונוחים שלוו בשמירה קפדנית של כוחות בטחון. המארחים דאגו לכל: למזון, לשתיה ועד לפרט כמו מטריה במקרה ויירד גשם ואמנם הדבר קרה פעמיים. למי שהיה קשה לנוע סופקו כסאות גלגלים ואף נשאו אותם לקומות העליונות בבניינים אלה בהעדר מעליות, כמו הקומה החמישית של בניין האקדמיה שם נערכה תערוכת צילומים "יהודי חרבין". בקומות בניינים הוכנו פינות מנוחה עם משקאות קרים.

ביום ב', 30 לאוגוסט, נערך שיוט בשתי אניות נהר גדולות במעלה הזרם קרוב לגשר הרכבת הישן. לאחר ארוחת צהריים שנערכה במועדון הטלוויזיה "מפרץ הירח", נערך ביקור בפארק יפיה ב"אי השמש". לאחר מכן ביקרו המשתתפים בתערוכה מתמדת ומרשימה באולמי האקדמיה ובה יותר מ-300 צילומים בנושא "יהודי חרבין". פרופסור לי שי-סיואו ותדי קאופמן העירו הערות ונתנו הסברים.

בשעה 6 בבניין האקדמיה נערכה ארוחת צהריים במסעדת האקדמיה. הנשיא ציו-ויי ותדי קאופמן ברכו את המשתתפים. הלהקה היהודית מבלגווישצ'נסק שוב הופיעה ברפרטואר שלה והתקבלה בחמימות.

ביום ג', 31 באוגוסט בשעה 9.00 החלו ההרצאות והדיונים של הסמינר באולם הענקי והמקושט של המלון "שאנגרי-לה" בליווי תרגום סימולטני תלת לשוני: סינית, רוסית, אנגלית.

הנשיא ציו ויי פתח את הסמינר. אחריו נאמו סגן מושל המחוז - גיאנג ז'ו, שגריר ישראל בסין - חיים יהודיע, תדי קאופמן, שגריר לשעבר של סין בישראל - פאן ג'אנגלין, חבר הוועדה הקבועה של המועצה המחוקקת הסינית (הכנסת), ישראל אפשטיין, סגן ראש עיריית חרבין, ואנג שיחוא - נשיא האוניברסיטה למסחר של חרבין, צ'ו ז'ינגטאו - ראש עיריית רובע דאולי ("פריסטן" לשעבר), נשיא הקולג' לשפות מערביות, יו ציאסינג - נשיא האקדמיה למדעי החברה של העיר חרבין, ואו חיאצ'ין - מנהל תחנת הטלוויזיה של חרבין, הגב' ואן צ'ונגלי - נשיאה של סוכנות מסחר "ג'ונג יאנג הונג", הגב' לואן פאנג, ופרופסור פאנג גואן - ראש מרכז למדעי היהדות בשנחאי. לאחר נאומו הברכה, יצאו האורחים להפסקת קפה.

ראשון המרצים בסמינר היה הפרופסור פאנג גואן (שנחאי), אשר הגיש את מחקרו

על "השפעתם של היהודים יוצאי רוסיה על יסודן והתפתחותן של הקהילות היהודיות בחרבין, טיאנג'ין ושנחאי". **יוסי קליין** (ישראל), הרצה על "תולדות ופעילות איגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין". פרופסור **סיו סין** (ננקין), הרצה על: "הפרספקטיבה ההיסטורית של חרבין היהודית". פרופסור **י. גולדשטיין** (אטלנטה, ארה"ב), "חרבין, סינגפור ומאנילה - הנקודות העיקריות ביהדות אסיה".

אחר הצהריים הרצה **ת. קאופמן** (ישראל) על "הרב אהרון כיסיליו והחיים הדתיים של יהודי חרבין". אחריו הרצו, פרופסור **ציו ויי** (חרבין): "תפקידם של יהודי חרבין ביהדות העולם". ד"ר **אנה סונג** (טיינג'ין): "יהודים בטיינג'ין". פרופסור **דן בן כנען**: "נדידה יהודית טיפוסית". **ויקטוריה רומנובה** (חברובסק, רוסיה): "פעילות צדקה של הקהילה היהודית בחרבין". פרופסור **ואנג יון** (חרבין): "הקהילה היהודית של חרבין". פרופסור **גרגורי גרוסמן** (ברקלי, ארה"ב): "ייזמים יהודיים במנצ'וריה". הגב' **סאבינה בריר** (פריס): "פרשת כספה".

הראשונה להרצות ביומו השני של הסמינר (יום ד', 1.9) היתה **לילי קלבנוב** (ניו-יורק): "משפחתי בחרבין". אחריה הרצו, **גליה כץ** (ישראל): "לימודי בטכניון בחרבין ועבודתי במסילת רכבת חרבין-צ'נגצ'ונג". פרופסור **חיים תדמור** (ישראל): מתלמוד תורה בחרבין עד לאקדמיה הישראלית למדעים בירושלים". פרופסור **לי שו-סיא** (חרבין): "האוכלוסיה היהודית בחרבין - נתינותם ומקצועותיהם". פרופסור **זאב רובינזון** (ישראל): "הפליטים היהודיים מגרמניה".

ד"ר **מארה מוסטפינה** (אוסטרליה): "חמישים שנות שהותה של משפחתי בחרבין". ד"ר **ואנג יין** (חרבין): "חקר תולדות יהודי חרבין". ד"ר **צביה באומן** (לונדון): "גורלה של הקהילה היהודית בחרבין בעת הכיבוש היפני". פרופסור **פיטר ברטון** (לוס אנג'לס): "יהודים בחיי התרבות של חרבין בשנות ה-30". פרופסור **לי פאנבינג** (חרבין): "תולדות בית הקברות היהודי בחרבין ומצבו כיום". אקדמיק **ג. ו. מליכוב** (מוסקבה): "גרו קריצ'בסקי בחרבין ב-1928". פרופסור **יו בין יאנג** (חרבין): "מצבות בבית העלמין היהודי בחרבין".

הרצאתו של תדי קאופמן היתה הרצאת הסיום: "ציונות ותחיית הלאומיות היהודית בחרבין". לאחר נאומו הסיכום של הנשיא ציו ויי

ותדי קאופמן ננעל הסמינר בשעה 13:00. לאחר ארוחת צהריים במסעדת מלון "שנגרי-לה", יצאו המשתתפים באוטובוסים שהועמדו לרשותם לביקור באתרי העבר של יהדות חרבין: בית הכנסת הראשי "הישן" ו"החדש", בית-זקנים, הגימנסיה היהודית, הווילה של נחום סוסקין ושל סקידלסקי. הבניין של חברת המיכרות של מאירוביץ (היום בית ספר לאומנות) ומקומות נוספים כמו הרחוב הארוך ביותר בחרבין "בולשוי פרוספקט" (השדרות הגדולות), המכון הפוליטכני של חרבין. המועדון המסחרי (זילסוב), מלון "יאמאטור" לשעבר היום מלון "לונגמן".

הסיוורים לוו בהסבריו המרתקים של תדי קאופמן.

באותו ערב בשעה 18:00 במלון "לונגמן" נערכה ארוחת ערב חגיגית בליווי הופעה אמנותית. בסיומה נאמו פרופסור ציו ויי ותדי קאופמן.

בשעה 9 בבוקרו של יום ה', 2 בספטמבר, נסעו משתתפי הסמינר והעתונאים שליוו אותם מתחילת הביקור אל בית העלמין היהודי שם נתקבלו ע"י המנהל והעובדים. בכניסה, אמר תדי קאופמן קדיש ואל מלא רחמים לעילוי נשמתם של כל אלה שנטמנו שם, ובאופן נפרד, על קברם של שני הרבנים. הוצב שולחן עליו נפרסו מפות ורשימות שמיות אשר על פיהן עזר תדי לאנשים למצוא את קברי קרוביהם. למשל, מצא י. ליברמן את קבר סבו, ש. ליברמן וסבה וסבתה של משפחת זובריוב ואילו י. ויינר מצא את קברם של אחותו ודודו זילזניאקוב. תדי גם התפלל על לפחות 40 קברים והונחו פרחים על הקברים מטעם האקדמיה. ההתרגשות היתה גדולה. בשעה 13:00 חזרו האוטובוסים לחרבין, לארוחת צהריים במלון "מודרן".

מנהל המלון קיבל את המשתתפים בהגיעם לבית המלון וביקש מתדי לחתום בספר האורחים הנכבדים. לאחר ארוחת הצהריים היה למשתתפים זמן פנוי לטייל בעיר כרצונם. ובשעה 18:00 בערב הגיעו כולם לארוחה חגיגית לסיום הסמינר במסעדת האקדמיה שקושטה לכבוד האירוע. פרופ' סיו-ואי פתח את הערב והודה לתדי קאופמן ולמשתתפי הסמינר. את החלק השני של נאומו הקדיש המארח ליום הולדתו ה-80 של תדי שחל במקרה באותו היום.

הובאה עוגת קרם בעלת שלוש קומות ותדי כיבה את שמונת הנרות. ברכו את תדי - יוסי קליין, יאנא ליברמן וברנארד דראל. בשפה הרוסית בירך אותו אחרון הנואמים, השגריר לשעבר של סין בישראל, ידידו האישי של תדי, מר פאן ג'אן לין. הוא דיבר עליו כמארגן גדול, נואם מבריק ועתונאי כישירוני ובעיקר כ"ידיד טוב של סין שתרם רבות לחיזוק הידידות בין

ישראל וסין". מטעם האקדמיה הוגש לתדי שי: יריעה אומנותית גדולה בסגנון סיני עם ציון יום הולדתו. תדי הודה נרגשות לכל המשתתפים.

עם תום החלק הרשמי של המסיבה, שוב הופיעה להקה יהודית מבולגוושצ'נסק כשאחד משיריה נכתב באופן מיוחד לכבוד יום הולדתו ובהזכרת שמו שהתקבל במחאות כפיים רמות וממושכות.

כך הסתיים הסמינר הבלתי נשכח הן בתוכנו והן בגלל הפגישה היחידה במינה והמרגשת בין בני העיר אשר התפזרו בעולם ועתה שבו משבע מדינות והתאחדו בחרבין.

למחרת בבוקר החלה התפזרות

המשתתפים. מי שטסו לבייג'ין בדרכם לישראל, מי שטסו לשנחאי ומי שנשארו בסין כדי לנצל את ההזדמנות ולהאריך את מסעם בסין הגדולה. יוסי קליין, אבי פודולסקי וגליה כץ נשארו עוד לילה בחרבין וטסו למחרת לבייג'ין כדי לתפוס טיסת "אל על" לתל אביב בשעה 22:00. אנשי האקדמיה המשיכו ודאגו עד לפרט האחרון של שהותם של האורחים בעיר עד לעלייתם למטוסים.

כך עברו חלפו הימים הבלתי נשכחים האלה שהוקדשו לעבר היהודי בחרבין ימים שיזכרו לעד בזכרון אלה שלקחו חלק בהם, בעיר הרחוקה שכל כך קרובה לליבנו.

**משתתפי הסמינר
בסיור בגן עירוני
בחרבין.**

**שגריר ישראל
בסין חיים יהודע
עם משתתפי
הסמינר.**

**יו"ר הסמינר ת.
קאופמן ומזכיר
כללי של הסמינר
יוסי קליין.**

יוזמות יהודיות בצפון-מזרח סין במנצ'וריה בין השנים 1900-1940

מאת פרופ' גרגורי גרוסמן, אוניברסיטת ברקלי

הרצאה בסמינר תולדות יהודי חרבין - חרבין, ספטמבר 2004

הנסיון של יהודי חרבין

ניתן לנתח את הניסיון של יהודי חרבין מבעד לעדשה של מגוון גישות היסטוריות-סוציולוגיות שונות כגון:

א. "היהודים כמיעוט בתחום הסחר והיוזמה הפרטית בגולה" (cf. Diatlov in Diaspora); ובהקשר לכך, את הסיבות ההיסטוריות לבחירת משלח היד הטיפוסי ליהודים בגולה, לדוגמא: סחר מקומי ובינלאומי, כספים, רפואה, מדעים, מדע, מוסיקה וכדומה (cf. Gross:1975).

ב. ההיסטוריה של היהודים ברוסיה וההיסטוריה הרוסית של היהודים (בהמשך לאבחנה המדויקת של רומנובה).

ג. כמו ב'. אך עם דגש על ההיסטוריה של יהודי סיביר והמזרח הרחוק הרוסי בסוף המאה ה-19 ותחילת המאה ה-20.

בהתייחס ל'ג', אכן, היתה זו קבוצה קטנה אך קובעת של אנשי עסקים ויזמים יהודיים מסיביר והמזרח הרחוק הרוסי שבלטו בין החלוצים שפיתחו את כלכלת מנצ'וריה. גורם בולט היה הקירבה הגאוגרפית היחסית, אך היתה סיבה נוספת: תנאי הספר, עדיפויות האקלים הכלכלי המבטיחה, שעת הכושר וההזדמנות לרווחים יפים, ואולי דרך מחשבה מסויימת ששיחקה תפקיד מרכזי, במקרה של האוכלוסיה שהגיעה מסיביר (sibiriak).

שמות כמו סקידלסקי, קבלקין, פריזר הינם שמות ידועים יחסית אבל עשרות שמות אחרים שאינם די ידועים נכללו בקטגוריה זו. ביניהם משפחת לורי שהגיעה מניקולאבסק-נא-אמורה (Nikolaevsk-na-Amure, (פירוט נוסף בנושא בהמשך) אשר אמפריית עסקיהם הנרחבים כללה את חרבין ומוקדן.

ברסלר מירקוציה, שבנה מפעל ממתקים בחרבין ופתח רשת בתי קפה בשם "ויקטוריה" בערים רבות.

ליאו זיקמן, דודי, (פירוט בהמשך), שלא היה סיבירי מקורי, אך עם זאת, פיתח יכולות עסקיות מרשימות במרוצת השנים, והן נבעו מהשקפת העולם שהוא רכש כאיש מכירות ובנסיעותיו ברכבת הטראנס

מסילת הברזל של מזרח סין

בתקופת הגעת מסילת הברזל של מזרח סין למנצ'וריה, Chinese Eastern Railway (CER), היה אזור עצום זה מיושב ע"י אוכלוסייה מועטה בלבד, שהתפרשה על שטח של למעלה ממיליון קמ"ר. אזור זה עתיר במשאבי טבע רבים - אזור ספר בעל פוטנציאל כלכלי הממתין לפיתוחו.

התשובה לא אחרה לבוא ואת התשתית החומרית והחברתית סיפקה חברת CER מראשית התהליך, אותה המשיכה CER לספק, (למרות מספר שינויים דרסטיים שחלו בהנהלת החברה ו/או בשליטה על החברה), אם כי לא ברמה שווה במשך ארבעת העשורים אותם מכסה סקירה קצרה זו.

גבולותיה של מנצ'וריה נפתחו להגירת אוכלוסייה פנים ארצית. גלים גדולים של איכרים ופועלים הגיעו מתוך סין ליישב את מנצ'וריה ועיירותיה ולאייש את התעשייה שנמצאה בשלב זה בחיתוליה.

בד בבד, החל להגיע מרוסיה סוג חדש של מעמד פועלים, מונע ע"י אפשרויות התעסוקה החדשות והאפשרויות העסקיות אשר נפתחו לפנייהם באזור הספר החדש. מעמד זה כלל את כל קשת הלאומים האתניים ואת כל הקבוצות הדתיות באימפריה.

בין אותם אנשים היו גם יהודים, לא רבים מבחינה מספרית, אך בשיעור גבוה ביחס לרוסים ולמהגרים מסיביר למנצ'וריה. בנוסף לסיבות כלכליות טהורות, נמשכו היהודים למנצ'וריה בשל הסובלנות היחסית והאוירה הליברלית ששררה אז שם:

היו גם סיבות נוספות להגעתם לאזור הספר ה"חוף-טריטוריאלי" [polosa otchuzhdeniia]: סיבות בירוקרטיות, כלכליות וחברתיות.

מכיוון שהיה צורך ביוזמות ובהון פרטי, אשר התקבלו בברכה באופן כללי עדיין, יהיה נכון לומר כי יוזמות יהודיות והון יהודי שיחקו תפקיד לא פרופורציונאלי בכינון הבסיס ההיסטורי והמראתה של הכלכלה והתעשייה בצפון-מזרח סין במאה ה-20.

מארחינו הנדיבים ב"סמינר הבינ"ל להיסטוריה ותרבות של יהודי חרבין" העירו והעשירו את זכרונותינו בפרסמם בשנה שעברה את אלבום התמונות "יהודי חרבין", אירוע שהיה לאבן פינה.

מבין המוטיבים המרכזיים בספר, הייתי מעוניין לבודד שלוש נקודות:

א. ההיסטוריה של הקהילה היהודית, ארגוני הקהילה, מנהיגיה ומוסדותיה הארגוניים.

ב. הפעילות התרבותית והאינקלקטואלית העשירה בה נטלו חלק יהודי העיר בקרב דוברי הרוסית בעיר.

ג. תרומתם היחסית, הגדולה למדי, של אנשי עסקים ויזמים יהודיים - סוחרים, בעלי חנויות, תעשיינים, בנקאים, ממציאים ומחדשים וכד' - לכינון הראשוני וצמיחתה של כלכלה מודרנית בחרבין ובסביבתה במהלך העשור המוקדם של קיומה.

אל המוטיב השלישי - יזמות - הייתי רוצה להתייחס בסקירה קצרה זו.

הבהרה ראשונה - מכיון שאינני היסטוריון של מנצ'וריה וחרבין, אלא אך חובב המסתמך על עבודתם של מלומדים אחרים. למזלי, אלו הן עבודות עשירות ועתירות ידע. לאחרונה עושרן של עבודות אלו התפתח במידה נכרת הודות לפתיחת הארכיבים ולהתחדשות הלמידה המקצועית של תלמידים מסורים בסין, ברוסיה, בישראל, בארה"ב ובמקומות אחרים.

האיכות אשר ביכולתי לתרום לדיון היום הינה דלה ומסתמכת על שנות ילדותי ונעוריי בסין.

נולדתי בקייב בשנת 1921, והגעתי לחרבין במרץ 1923 בהיותי כבן שנה ומשהו. גדלתי בסביבה רוסית-יהודית. בקיץ 1938, בגיל 17, היגרתי לארה"ב. לאחר שני שליש מאה באמריקה, אני משתמש בשפה הרוסית, כזכר לשנים 1927-1938 לערך, ולו רק לזכרונות המעורפלים, המיתולוגיים של העיר היחודית חרבין ולנוסטלגיה המתמשכת אשר מייסרת כה רבים מאיתנו, "החארביניסטים" (בני חרבין).

סיבירית לפני מעברו לחרבין ולעסקים גדולים יותר.

יהודים רבים שלא היו ממוצא סיבירי נמנו גם הם בין אנשי העסקים שהגיעו מוקדם לחרבין.

(ראה שיקמן - בואומן וסדרת המאמרים משנת 1997 שנכתבו על ידי ועל ידי ו.ו. רומנובה בבטאון).

אחד מאנשי העסקים שהגיעו מאוחר יותר היה סמיון סוסקין, "מלך פולי הסויה" אשר בלט בהצלחתו.

שבעים שנה אחר כך, עדיין מסתובב שיר קצר במוחי:

Bez zhenshchiny muzhchina, איש ללא אישה
Kak ofitser bez china, הוא כמו קצין בלי דרגות
Kak mestnyi Soskin bez bobov, כמו סוסקין שלנו בלי פולי הסויה.

למעשה היוו פולי הסויה הצנועים עבור מנצוריה את מה שהיווה הזהב כחצי מאה קודם לכן עבור קליפורניה.

שני המוצרים באופן יחסי, העלו את האזור על מפת הכלכלה העולמית, משכו אליהם אנשים, יצרו שפע והון (תרמו גם לאווירה משוחררת) ואף עיצבו במידה מסוימת את האקלים הפוליטי. קליפורניה כמו מנצוריה, הזתה בשטף הגעתם של אנשי עסקים ויזמים יהודיים שתרמו רבות לכלכלה ולתרבות של המדינה הרבה מעבר ליחס המספרי שלהם באוכלוסיה.

(היו ביניהם גם מחפשי זהב, וכעדות, נשאר כשבעה בתי קברות יהודיים ב"ארץ הזהב").

כמוכן שהראשונים שהגיעו לקליפורניה לא היו מסיביר או משאר חלקי רוסיה. אולם אלה הגיעו מאוחר יותר. רובם היו מגרמניה וצרפת. כיום לא ניתן לעבור בסן פרנסיסקו בלי לראות את האנדרטאות הרבות המייצגות את העבר היהודי המפואר. (וכן את ההווה), כמו גם במנצוריה. אינך יכול לעבור דרך פריסטאן בלי לראות את העקבות של עברה היהודי. (על מקומם של פולי הסויה בהיסטוריה של מנצוריה ראה wolff, "To the Harbin Station" מאת passim, ובציטוט יותר לירי, ראה "Wolff in SAQ")

בשארית הזמן הקצוב שעמד לרשותי, פניתי לשני מקרים לדוגמה - שני יהודים מרוסיה שחיו ועבדו אך היו שונים מאד זה מזה במובנים רבים, אך שניהם הינם אנשי עסקים חריפים, יזמים בעלי חזון ודומים בהתלהבותם ומרצם. אנשים אלו היו - ליאו זיקמן, (נולד באוקראינה 1886 - נפטר ב-1973 בסן פרנסיסקו) ורוברט מ. לורי (נולד בנגסקי 1906, נפטר באזור סן פרנסיסקו ב-2001).

משפחות זיקמן - גרוסמן בחרבין
דודי, ליאו זיקמן (לב גריגוריביץ' ציקמן),

היה אדם שבנה את עצמו בשתי ידי, אם כי היה רחוק אמנם מלהיות אחד מעשירי חרבין, עדיין, בקנה מידה מקומי, היה זיקמן תעשיין וסוחר יהודי-רוסי אמיד שבלט בפעילותו בתקופה שבין שתי מלחמות העולם בחרבין. זיקמן נודע גם כנדבן גדול, אך הוא הגיע ממרחק רב.

הוא נולד ב-1886, והיה אחד משמונה ילדים ששרדו לנוטריון אשר מוצאו מעיירה קטנה באוקראינה, בשם סטארוקונסטאטינוב, על גבול אוסטריה, אשר בסוף המאה ה-19 מנתה אוכלוסייתה 16,500 נפש, מתוכם היו כ-65% יהודים.

בגיל צעיר יחסית, אינני יודע בדיוק באיזה גיל, דודי ליאו עזב את ביתו בעיירה, שם סיכויי ההצלחה היו עגומים למדי, ויצא לתור אחר מזל בסיביר. מכיון שבתקופה זו חל איסור על היהודים לשהות בסיביר, אני מניח ששהייתו שם לא היתה חוקית, עובדה שחשפה אותו למידה מסוימת של סכנה.

לאחר מספר שנים בהן חצה הלוך ושוב את סיביר כסוכן נוסע, עבר דודי להשתקע בחרבין בשנת 1916.

בהערה קודמת, צויין כי לא רק האווירה החברתית והעסקית החופשית היחסית ששררה במנצוריה היוותה משיכה עבור היהודים, אלא זו נבעה גם מכיון שהחקיקה המגבילה האנטי יהודית שחלה ברוסיה באותה עת לא חלה על מנצוריה ואף לא על אזורים הנשלטים ע"י חברת הרכבת הרוסית.

זיקמן הקים בחרבין חברה שהתמחתה ביבוא קניסוכר מג'אווה, מכירתם והפצתם. בנוסף לכך הוא החל לייבא גם תיקי יוטה ("gunny bags") מהודו, לשימושם של יצואני פולי הסויה ממנצוריה, עסק ששיגשג כבר אז. עסקיו פרחו, והוא פתח משרד נוסף ביוקוהמה שביפן. (הוא ניצל מרעידת האדמה הגדולה של שנת 1923 ביפן במזל רב, בעת ששהה בלב ים).

משרדו במנצוריה שכן במוסטובאיה אוליצה גוסטיני דוור (Mostovaia ulitsa, Gostinyi dvor) שם נשאר מאז. שנות ה-20 המוקדמות היו שנים קשות למשפחת זיקמן אשר נשארה באוקראינה. אוקראינה נשלטה כבר אז ע"י הסובייטים. אחותו של זיקמן, ראיסה, חייתה אז בקייב כשהיא נשואה לאיש מסטארוקונסטאטינוב, בשם מירון מושביץ' גרוסמן. היה להם בן בשם גריגורי, שנולד ב-1921. ליאו זיקמן ארגן את הגירתו, יחד עם אחותו של אבי, פולניה, שלא היתה נשואה אז. לאחר מסע מפרך ברכבת, הגענו ארבעתנו לחרבין במרץ 1923.

אבי החל לעבוד בחברה של דודי ליאו, ואז, בשנת 1927 נשא דודי ליאו את פולניה, וכך אירע שאח ואחות נישאו לאחות ואח. לא היו להם ילדים. ב-1927 עזר דודי לארגן

את הגירתם מקייב של ענף נוסף ממשפחת גרוסמן - אחיו הגדול של אבי - גריגורי מושביץ', אשתו קיארה דוידובנה ובנם מויסי (משה) שנולד בשנת 1921, ובשנת 1927 בחרבין, נולד בן נוסף בשם איליה (אליאס). גריגורי מושביץ' החל לעבוד בחברתו של זיקמן.

ליאו זיקמן (לב גריגוריביץ' זיקמן), היה אדם בעל יכולות עצומות, בעל תעוזה, אדם מבצע ויוזם, אדם שבנה עצמו כמו ידיו. ליאו צבר הון יחסי כבר בגיל צעיר, אותו איבד מאוחר יותר בעקבות נסיבות שנבעו מכח היסטורי שמעבר לשליטתו. בשנותיהם בארה"ב, משנת 1946 ואילך, (כאשר היה בן 60), חיו בני הזוג זיקמן בנוחות אך לא בעושר.

למזל כלוננו, כל משפחת זיקמן-גרוסמן מחרבין התאחדה לבסוף בקליפורניה. גם כיום, אחרי צמיחתה של המשפחה במרוצת הדורות, עדיין משפחתנו המורחבת חיה ומקיימת קשרים הדוקים וקרובים ולו רק בגלל החוב העצום שכולנו חייבים לדודי, בכך שחילץ אותנו מבריה"מ בזמן הנכון. למרות שליאו זיקמן לא היה בעל חינוך פורמלי, הוא דיבר וכתב רוסית משובחת. בשל מוחו החריף ונסינו הרב הוא למד דברים רבים, הן מעשיים והן בנושאי טבע מופשט. הוא החזיק בדעה משלו בנושאים ברומו של עולם, וחשב בגדול כשנקרו בדרכו הזדמנויות. אני זוכר שאמר: "אדם חייב שיהיה לו עפרון חד, אך עם מחק בצידו השני". משפט זה מספר הרבה עליו מכיוון שזיקמן היה בראש ובראשונה איש עסקים. אמירה נוספת שלו שחקקה במוחי היתה: "היום מתחיל כשהבנקים נפתחים." (ברוסית זה נשמע טוב יותר: "Den' nachinaetsya kogda bank otkryvaetsya") במידה רבה עסקיו של זיקמן היו קשורים עם "אשיהה" ("Ashihe"), טחנות רוח לעיבוד סלק סוכר, שנמצאו כ-50 ק"מ מדרום מזרח לחרבין על קווי הרכבת, ליד העיירה אאכן (Achen).

המפעל הסמוך והמבשלה לייצור משקאות אלכוהוליים מפסולת דיבשה (מולסה), נבנו ע"י קבוצה של יוצאי פולין בשנת 1908 לערך. רוב הזמן לא הפך המפעל להצלחה מסחרית. לא היה נהוג אז ובתעריפי המכס לא היתה הגנה מספקת על תוצרת מקומית. (שבמקרה היו אלה אותם חוקים שאיפשרו לזיקמן לפתח קו ליבוא סוכר מג'אווה). במשך 25 שנה, התחלפה הנהלת המפעל מספר פעמים.

במשך הזמן הזה, קנה זיקמן ומכר את הסוכר שיוצר במפעל, ונראה כי לעיתים אף מימן אותן אף מבלי שהיה המפעל בבעלותו. לקראת סוף שנות ה-20 של המאה, נסגר המפעל ע"י הבנק (NMSI's- National City Bank of New York) שהיה לו גם סניף בחרבין.

ואילו ב-1932, זיקמן קנה את מפעל ה"אשיהה" מהבנק על חשבונו, כמעט מיד לאחר מכן, חזרה ההיסטוריה על עצמה. ב-1934 לאחר כיבוש מנצ'וריה ע"י היפנים, אולץ זיקמן לוותר על 50 אחוז מהבעלות על המפעל לטובת חברה יפנית לייצור סוכר כחלק מיישיות חדשה, חברת מפעלי הסוכר של צפון מנצ'וריה בע"מ. בכל אופן האיגוד NMSI's קשר בחוזה איחוד (יש בידי עותק של חוזה זה) הצהרה כי בנוגע להעברת החלטות מהותיות (המפורטות), יהיה צורך ב-60 אחוז מקולותיהם של בעלי המניות, ובדרך זו נשמרה זכות הווטו לשותפים זיקמן-גרוממן. אני זוכר כמה גאה היה דודי כשזכה בסוגייה זו. להיסטוריונים בני זמננו תוצר לוואי חשוב מתהליך ההתפתחות של ה-NMSI היו הדוחות התקופתיים שמהם ניתן לשאוב מידע רב ערך בנושא תפעול הטחנות, בעיות כלכליות וכן מידע על תקלות בהקשר של תפעול התחנות.

למשל: "מועצת המנהלים... מעוניינת להסב את תשומת ליבכם לתנאי העבודה המקובלים בצפון מנצ'וריה....."

ריחוק מן המרכזים הגדולים (של תעשיית הסוכר העולמית) וכו'. תנאים אלו מקשים על השגת חלקי חילוף למכונות, כימיקלים הנחוצים לעבודה, סכינים וכלי חיתוך ייעודיים, כלי עבודה, מוצרי גומי וכד'. כתוצאה מכך, יש צורך בהצטיידות וקנייה מראש של אלו בכמויות גדולות מספיק, כדי שיספיקו לכל העונה." בנוסף, מכיון שזרעי הסלק יובאו מפולין חודשים רבים לפני תחילת הזריעה, להפצה בין איכרי האזור שחתמו על חוזה עם החברה. מזכרוננו אוכל להוסיף כי המפעל הכיל בית מלאכה גדול ויקר ששימש מן הסתם לתיקונים מכניים, שאחרת היו נעשים בידי חברות המתמחות בכך.

ליאו זיקמן היה מאד יהודי בדרכים רבות, אם כי לא מאד דתי. זה היה המוצא שלו, וזה היה עמו.

מהצד של משפחת זיקמן, הוא איבד שני אחים, אחות, דוד, דודה ודודן במהלך השואה, ואחרים מצד משפחת גרוסמן. ליאו זיקמן היה רגיש לצרות שפקדו את היהודים, קרובים כרחוקים. היתה לו נטייה טבעית לנדבנות, והיא לא כללה רק יהודים. העזרה הרבה שהושיט לנוזקים מתוך זרם הפליטים שהחלו לזרום בהמוניהם לחרבין נותרה עלומה בחלקה עד היום.

לאחר עליית היטלר לשלטון באירופה, הגה זיקמן תכנית ליישב מספר רב של פליטים יהודיים במנצ'וריה ולספק להם מקומות עבודה. הוא טס לארה"ב לגייס תמיכה כלכלית לפרוייקט אך לאזכבתו הגדולה, לא השיג דבר.

(Cf. Kranzler:1976, Sakamoto:1998,

passim.) הערת אגב: האם הייצור והמסחר בסוכר נחשבים משלח יד "יהודי"? קריאה יסודית של האנציקלופדיה "ההיסטוריה הכלכלית של היהודים" (Gross: 1975) חושפת דוגמאות רבות, הנפרשות על פני מאות רבות של שנים של יהודים (אנוסים) שאכן מועסקים בתעשיית הסוכר על פי קנה מידה רחב (pp. 189-190), ברשומות של "the Cairo Geniza" מתגלה כי הכנת סוכר מקני סוכר ומכירתו היתה אחת מן המלאכות העיקריות בה עסקו יהודים בימי הביניים. כאשר השימוש בסוכר נכנס לצריכה יום-יומית (במאה ה-15) שיחקו האנוסים תפקיד מרכזי בהכנסת גידולי הסוכר לעיבוד באיים האטלנטיים ואחר כך לאזורי האיים הקריביים, ברזיל ועוד.

במאות הבאות, היו היהודים לסוחרים סוכר ומתווכים באמסטרדם, האמבורג ולונדון. "יהודים היו בולטים בפיתוח תעשיית סלק הסוכר בפולין, רוסיה, אוקראינה ובוהמיה." פרטים נוספים בסוגיה זו ניתן למצוא בספר.

איילי ההון הגדולים ביותר בתחום סלק-סוכר ברוסיה שלפני המהפכה היו יהודים. אבי עבד בצעירותו במשרה חלקית עם אחד מהם, אדם בשם הלפרין עד שהטחנות הולאמו ע"י השלטון הסובייטי. נאמר כי מפעל הסוכר "אשיהה" נבנה ע"י יהודי מפולין, אך לא עלה בידי לאשר עובדה זו.

משפחת לורי (LURY)

[חלק זה מבוסס כמעט כולו על כתיבי יד שלא פורסמו, "אוטוביוגרפיה משפחתית" שכתב רוברט מ. לורי (1906-2001), ר' ביוגרפיה בהמשך. נפגשתי עמו רק פעם אחת, כשנתיים לפני מותו לערך וזמן קצר לאחר שסיים את כתיבתו. הוא חיפש מו"ל באותה תקופה, בפועל עבודתו לא הייתה ממש גמורה בעת פטירתו].

כפי שכבר הוזכר, סיפורה של משפחת לורי שונה מסיפורה של משפחת זיקמן בדרכים רבות אך קיים גם דמיון בכמה אספקטים.

שורשי משפחת לורי מתחילים במקום הקרוב יחסית למנצ'וריה, בעיירה קטנה אך בעלת חשיבות היסטורית / כלכלית - ניקולאבסק. העיירה נוסדה ב-1852 ע"י החברה האמריקאית-רוסית בנקודה אסטרטגית מבחינה צבאית, כ-10 ק"מ ממקום המפגש של הנהר האדיר "אמור" (Heilongjiang) עם ימת אוקוטסק (Okhotsk) והאוקיינוס השקט. הנהר והאוקיינוס היוו מקור שפע בלתי נדלה עבור העיירה, ואילו האזור המסחרי של העיירה סיפק מוצרים מן היער, כולל מגוון גדול של פרות. מיקומה של העיירה ואוצרות

הטבע של האזור יחד עם אווירה סובלנית יחסית, משכו אליה קהילה יהודית קטנה והגדירה את פעילותה העסקית העיקרית של הקהילה.

לקראת סוף המאה ה-19, מנתה אולוסיית ניקולאבסק כ-4,500 נפש לערך שמתוכם היו רובם אנשי צבא שהוצבו בעיר, וכ-42 איש רשומים כיהודים (Brokgauz-Efron encyclopedia).

באותו מקור מצויין כי מזג האוויר בסביבה לא היה קל או נוח כלל לאורך כל השנה, אך האווירה הסוציו-אקונומית באזור היתה ההיפך הגמור. כפי שכתב רוברט לורי באוטוביוגרפיה שלו: "באופן כללי היתה סיביר מפורסמת בסוג המסויים של האנשים אשר בה - נדיבים, רחבי יד ורחבי לב -בדומה למתיישבים הראשונים מערב בארה"ב, ומאותן סיבות - "רוח החלוציות". עבור עיירה קטנה בגודל כזה, מספר האנשים שהצליחו בניקולאבסק בכוחות עצמם ובמקצועם היה בלתי רגיל". הוא מעריך כי ב-1920 אוכלוסייתה הכוללת של ניקולאבסק מנתה כ-15,000 נפש, וכ-200-300 משפחות יהודיות.

מלבד האוקיאנוס, המעבר הנוסף היחיד היה נהר אמור ויובליו (שהופך בהמשך לנהר הסנגרי ושמוביל לחרבין ול-CER) המעבר לעיירה היה על פני המים או על הקרח במהלך החורף.

כפי שהוזכר לעיל, לפני 1917, נמנעה מהיהודים הכניסה לסיביר ולמזרח הרחוק, אלא אם היו הם "סוחרים או שייכים לגילדה הראשונה" או אם היו קאנטוניסטים (קאנטוניסטים היו אלו שנבחרו כילדים לשרת 25 שנים בצבא הצאר), או צאצאיהם של הקנטוניסטים. משפחת לורי ענו על שני הקריטריונים הללו.

בקרב הקהילה היו מקרים רבים של נישואים בתוך המשפחה וכן שותפויות עסקיות בין היהודים. אביו של רוברט לורי, מאיר מושביץ לורי, נולד בניקולאבסק בשנת 1881. ב-1902 פתח רוברט לורי עסק סיוטנאי עצמאי בשם "האחים לורי" שעסק בתחום הפרוות ודיג דגי סלמון. העסק התרחב ומגוון הסחורות שיוצרו ונסחרו גדל גם במינוחי כמויות וגם התרחב במובן הגאוגרפי.

בתוך שנים מספר פתחו האחים לורי בנוסף למשרד בניקולאבסק, גם משרדים ב: בוולאדיווסטוק, האקודייט, יוקוהמה, טוקיו, שנחאי, חרבין, מוקדן ודאירן.

רוברט לורי תיעד את 10 חברות הדיג ההחשובות ביותר שפעלו בתקופה ההיא בניקולאבסק (זו של האחים לורי הייתה הגדולה מכולן). אם לשפוט לפי שמות החברות, אני מעריך שלפחות חצי מהחברות היו בבעלות יהודים.

נראה כי עסקיהם של משפחת לורי ברובם **(המשך בעמוד 17)**

א
ו
ג
ו
ד
ו
ו
א
ו
ס
ו
ו

תרומתם של היהודים לחיי התרבות והמוסיקה בחרבין בשנות ה-30 ותחילת שנות ה-40

פיטר ברטון

**פרופסור בגימלאות ליחסים בינלאומיים באוניברסיטת דרום קליפורניה.
הרצאה בסמינר לתולדות יהודי חרבין - חרבין, ספטמבר 2004.**

מבוא: המוסיקה בחיי היהודים

התני"ך מלא בסיפורים על מוסיקה. מוסיקה מילאה תפקיד חשוב בחייהם של היהודים בתפוצות, גם בסביבתה המגבילה של רוסיה הצארית. כולם זוכרים את המחזמר "כנר על הגג" המבוסס על סיפורו המפורסם של הסופר האידי הנודע שלום עליכם. מוסיקאים יהודיים ניגנו בחתונות יהודיות (הריני לציין, שכיום זוהי מוזיקת הכליזמר לתחייה מחודשת בארה"ב ובאירופה). במשפחות יהודיות מן המעמד הבינוני, למדו הילדים שעורי מוסיקה בעיקר בפסנתר וכינור.

מלחינים ומוסיקאים יהודיים

היהודים תרמו תרומה נכבדה להתפתחות המוסיקה במערב אירופה. ניתן רק להזכיר מספר שמות כגון: מנדלסון, האלווי, מאיירבר, מהאלר, ראול, אלבניז, בלוך, קופלנד, ברנסטיין ומכאן להבין את היקף תרומתם. נזכיר את מלחיני מחזות הזמר האמריקאים בשנות ה-20, כאשר 24 מתוך 25 מלחינים היו יהודים. (כולם למעט קול פורטר)⁽¹⁾

עלינו להזכיר גם את תרומתם של היהודים הספרדיים, תחילה בספרד המורית, ולאחר גלות היהודים מספרד אף באזורים אחרים באירופה ובמזרח הקרוב.

מוסיקאים ונגנים יהודיים בלטו בהופעותיהם אף יותר, וירטואוזים כגון רובינשטיין, הורוביץ, פויררמן, פיאטיגורסקי, חפץ, אלמן, צימבליסט, מילסטיין, שטרן, פרלמן, בירנבוים, צוקרמן, אויסטרך וקוגאן.

Rubinstein, Horowitz, Feuerman, Piatigorsky, Heifetz, Elman, Zimbalist, Milstein, Stern, Pearlman, Barenboym, Zuckerman, Oistrakh, and Kogan
כה בולטים היו היהודים בחיי התרבות של ארה"ב וברה"מ, כך שחילופי התרבות הראשונים כללו את המופע של אייזיק שטרן שהוזמן לבריה"מ, והמופע של דוד אויסטרך שהוזמן לארה"ב. למעשה נהגנו להתבדח כי הם שלחו אלינו את יהודי

אודסה, וגם אנו שלחנו אליהם את יהודי אודסה.

היהודים בחיי התרבות במרכזים עירוניים

בכל מקום בו התיישבו יהודים, תמיד לקחו חלק פעיל בפיתוח חיי התרבות. אם כמורים, אם כאמנים מופיעים וחשוב לא פחות - כקהל. לדוגמא בעיר ממנה באתי, לוס אנג'לס, אליה הגיעו פליטים רבים ממזרח אירופה לקראת סוף שנות ה-30 ולאחר מלחמת העולם השנייה. היו מספר הופעות של מוסיקה קאמרית מקומית שהופיעו לפני קבוצות יהודים ויחדיו ייסדו גילדת מוסיקאים, אשר ארגנה הופעות של מוסיקה קאמרית גם באזורים נוספים ברחבי ארה"ב.

הארגון בו הייתי גם אנוכי חבר במשך עשורים רבים, עדיין מתפקד, אך עצוב לומר כי חלק מהחברים המייסדים מגיעים עתה בעזרת מקלות, הליכונים ואף בכסאות גלגלים.

אותו דבר יכול להאמר על חרבין, בה היו היהודים בעיקר מעורבים במסחר⁽²⁾, אך היוו חלק מהותי כקהל של הופעות המוסיקה, במיוחד כשהגיעה לחרבין הופעה ידועת שם מחו"ל כגון יאשה חפץ, מישה אלמן ולהופעותיהם של רבים שאינם יהודים. (פידור שאלייפין ומוריס מארצ'ל).

ביה"ס הראשון למוסיקה בחרבין

בין הכשרונות הרבים של פליטי בריה"מ בחרבין בלטו כמה מוסיקאים מן המעלה הראשונה, במאים, שחקנים וחברים אחרים מקרב האינטליגנציה הרוסית, שכמה מהם היו יהודים. בימי כסטודנט, ביה"ס למוסיקה בחרבין היה גם הקונסרבטוריום הראשון במנצוריה ומן הסתם הראשון בכל רחבי סין. כדאי להזכיר כי בית הספר לא שירת רק את צרכיהם של תושביה האירופים של חרבין אלא גם את צרכיהם של כמה תלמידים סינים, קוריאנים, ויפנים.

בית הספר נקרא ברוסית: "פרוואיה חרבינסקאיה מוויקאל נאיה סקולה",

Pervaya Kharbinskaya Muzykal'naya Shkola).

בית הספר נוסד בשנת 1921 כדוגמת מוסדות אחרים למוסיקה באימפריה הרוסית. היה לי הכבוד להופיע בקונצרט חגיגות ה-20 באביב 1941, זמן קצר לפני עזבי את חרבין. היה זה ארוע הראוי לזכרו, והתכנית הציגה את ההסטוריה של בית הספר ותמונתו⁽³⁾.

מנהלת בית הספר היתה הפסנתרנית היהודיה וולנטטינה לאונטיוונה גרשורנינה, (אשר נפטרה לפני מספר שנים באמצע שנות ה-90 לחייה, כשמאחריה קריירה פעילה כמורה לפסנתר במנהטן).

דיקן הפקולטה, ('Predsedatel' Khudozhestvennogo Soveta; יו"ר מועצת האמנויות), היה המורה שלי למוסיקה וגם מורי הרוחני (mentor), ולאדמייר דוידוויץ' טראצ'נברג, שהיה הנגן הראשי בתזמורת הסימפונית של חרבין וכן הנגן הראשי ברביעיית המיתר של חרבין. הוא המיר את אמונתו היהודית באמונה הרוסית אורתודוקסית, אך לדעתי הדבר לא נעשה מתוך שכנוע דתי, אלא פשוט למען קידום הקריירה שלו ברוסיה הצארית.

טראצ'נברג היה תלמידו של המורה המפורסם לכינור לאופולד אור בקונסרבטוריום של סיינט פטרסבורג, אשר בין תלמידיו האחרים נמנו יאשה חפץ, מישה אלמן ואפרים צימבליסט. טראצ'נברג למד גם קומפוזיציה עם המלחין הרוסי הנודע אלכסנדר גלאזונוב, שהיה בזמנו תלמידו של רימסקי-קורסקוב. אני מניח כי עובדה זו הופכת אותי לתלמידם מדור שלישי ורביעי של מלחינים מפורסמים אלו.

בשנים האחרונות למגורינו בחרבין, שימשתי כמסייע למורי טראצ'נברג, אשר ביקש ממני ללמד ויולנים צעירים במשך שנה, כהכנה לתחילת שנת הלימודים הראשונה. בין ויולנים אלו, עימם החילות את הקריירה המוסיקלית שלי, נמנו שני נערים יהודיים בשם גאריק בראווינסקי והלמוט סטרן, פליטים צעירים מברלין. באופן מקרי נפגשנו עם חלוף הזמן

מכיון ששניהם נמנו בין חברי התזמורת הפילהרמונית הישראלית המתחדשת. הלמוט היה לעוזר ראשון לנגן הראשון בתזמורת סימפונית יוקרתית בארה"ב לפני חזרתו לעירו ברלין ואחר כך הפך לנגן הראשי של התזמורת הפילהרמונית המפורסמת של ברלין בניצוחו של הרברט וון קאראגיאן האגדי. לאחר שנים רבות כנגן תזמורת, פרש הלמוט אך נשאר בתפקיד מנהלתי בתזמורת, ותחת תפקידו זה, אף ביקר בישראל. לפרטים נוספים על חייו והקריירה שלו ראה אוטוביוגרפיה⁽⁴⁾. התלמידים היהודים היוו כ-25%-35 מסך הסטודנטים. כמה מזוכי מדליות הכסף והזהב היו פסנתרנים וויולנים יהודים שקידמו קריירות ידועות שם בברייה"מ, ישראל, אוסטרליה, וארה"ב. הפסנתרן המוכשר ולווה ראווה ורותה בודנביץ' עולים בזכרוני.

ראווה זכה בפרס הראשון בתחרות מוזיקלית של כלל מנצחיה בשנת 1941 (פסנתרן אחר, טאטה בורסוק, זכה בתחרות ב-1942). באופן טראגי, נשלח ראווה לסיביר ע"י הצבא האדום שכבש את חרבין.

בודנביץ' נישאה לנגן קלרינט יהודי בניו יורק, בשם הרברט טישמן, והתמידה בקריירה מוזיקלית בארה"ב שכללה הופעות בחברת בעלה בשם "הצמד טישמן". שתיים מתוך שלוש בנותיהם היו למוזיקאיות מקצועניות. אחת היתה לפסנתרנית קונצרט בגרמניה ואילו השנייה נגנית בכירה בסימפוניה של סאן פרנסיסקו.

גיוזף איספה, נסע גם הוא לארה"ב אך התקשה ביצירת קריירה כפסנתרן סולו. דייוויד גוטמן פיתח קריירה ארוכה בתל אביב כמורה לנגינת פסנתר. גינה בומאש ניגנה כינור שני בסימפוניה של חרבין, אשר בה ניגנו מספר יהודים, כולל אותי (כינור ראשון), הצ'לן ויסנברג (פליט גרמניה) ואיזידור טאפר. אני נזכר בגעגועים במסע ההופעות שעשינו במשך חודש במנצחיה, קוריא ויפן במהלך מרץ 1939. טאפר עבר מחרבין לאוסטרליה שם ניגן כוויולן מקצועי, אך גם כבעליה של חנות כלי מוזיקה, בדומה למורה שלנו, טראצ'נברג שהיה בעליה של חנות לצרכי מוזיקה בחרבין. בנו של טאפר, רוברט, היה לחבר התזמורת הסימפונית של סין.

גורלו של הכנר הווילן לב טישקוב היה טראגי, בשנות ה-30 למד כינור יחד עם הנגן הראשי של התזמורת הסימפונית של חרבין דאז, ניקולאי שיפרבלאט (טראצ'נברג היה כינור שני). כאשר הוצע לשיפרבלאט תפקיד מנצח בתזמורת הרדיו הלאומית בטוקיו, נסע לב אחר מורו ליפן. לב התקדם יפה, ונתן קונצרטים יחד עם הפסנתרנית היפנית הידועה מיוואקו

קאי. לזעמו הרב של שיפרבלאט שהיה אנטי-קומוניסט מושבע, נענה לב בחיוב להזמנה להופעה בשגרירות בריה"מ. זמן קצר לאחר מכן, הוצעה לו מילגה ע"י הסובייטים בקונסרבטוריון צ'ייקובסקי היוקרתי במוסקבה, ולב עשה טעות כמעט גורלית בקבלו את ההצעה בזמן השיא של הטיהורים, המאסרים וההוצאות להורג שנערכו בשנות ה-30. כמה חודשים לאחר מכן, קיבל הצעה להופיע עם חברו הוותיק קאי, בשגרירות היפנית במוסקבה. בתמימותו כי רבה נענה להזמנה זו. זמן קצר לאחר מכן הוא נעצר בחשד בריגול עבור היפנים, נחקר ונשלח ל"גולאג" לרצות עבודות מחנה בסיביר.

הוא תיאר תקופה זו באוטוביוגרפיה שלו שנקראת "בארבעה מיתרים" - "On Four Strings"⁽⁵⁾. לאחר מות סטאלין, שוחרר לב ממחנה העבודה אך נאסר עליו לשוב למוסקבה. למזלו הוא הגיע לסברדלובסק (Ekaterinburg), המקום בו היה בוריס ילצין מזכיר הפרובינציה של המפלגה הקומוניסטית דאז, ולמעשה הבוס השולט בכל. ילצין היה גם הפטרון של המוזיקאים וכך היה טישקוב לעוזר לנגן הראשי בתזמורת הסימפונית המקומית, ווילן שני ברביעייה העירונית. לסיפור הזה יש סוף טוב מכיון שבתו של לב נישאה לאמריקאי, הצליחה לעזוב את בריה"מ ובסופו של דבר הצליחה להביא את הוריה ולהוציאם מ"יון העדן" הסוציאליסטי. לב כתב את האוטוביוגרפיה שלו בארה"ב, ואילו אנוכי עוד הספקתי לשוחח איתו כמה שעות בטלפון לפני מותו בניו הייבן לפני שנים מספר.

השתתפות יהודית בארגונים אחרים

פליטים יהודים, מוזיקאים כמו וויזנברג, שפילמן ונגן נוסף, ששמו פרח מזכרוני, ניגנו באופן קבוע בסלון הפסנתר רפרטואר לטריו - שלושה נגנים.

כמה מפליטי השואה גרמניה בשלהי שנות ה-40 היו מוזיקאים מקצועיים והיו גם חובבנים שניסו להתפרנס ממוסיקה. לארגוני נוער יהודיים כמו בית"ר (ברית טרומפלדור) היו תזמורות הצועדות בסך, שהיו עוברות לעיתים ברחוב הראשי קיטאסקאיה (כיום סנטרל אבניו). אני ניגנתי בתוף הסנר (Snare Drums).

נשים יהודיות נהגו לארגן אחר הצהריים מוזיקלי ודיון שנערך בימי רביעי תחת השם "סרדה" ברוסית, מילה בעלת כפל משמעות - יום רביעי וכן להיות ב"חברותא". אני זוכר את הופעתי כסולן בכמה אירועים, ואת העובדה כי ניגנתי את הסונטה FRANCK המסובכת עם הפסנתרן - אנטיפאס מטאקאס.

מוזיקאים יהודיים לקחו חלק גם בארגונים ומוסדות שאינם יהודיים. אני הייתי חבר תזמורת הגיאזו של YMCA קולג'⁽⁷⁾, והופעתי גם ב-"Gospoda Polska" ארגון פולני, והשתתפתי בקונצרט שהוקדש למוסיקה של פרידריק שופן.

המאמר מבוסס על זכרונות אישיים שנתפרסמו וכאלו שמעולם לא ראו אור, וגם כמה מקורות ראשוניים⁽⁸⁾.

כתוצאה מכך, מאמר זה אינו מתיימר להיות מחקר שיטתי. בכל זאת, הערות אלו מאירות את היקף ההשתתפות היהודית ובמקרים מסוימים אף ההנהגה בחיים המוזיקליים ובחיי התרבות בחרבין בשנות ה-30 וה-40 של המאה.

פרופ' פ. ברטון, ראשון משמאל בעת בקורו בחרבין, לידו מרים ופרופ' חיים תדמור

מספר מוזיקאים יהודיים בולטים לימדו גם מחוץ לבית הספר למוסיקה. הזוג היהודי - הכנר יורי גולדשטיין והפסנתרנית ורה זילון, אשר היו פעילים בשנות ה-30 בחרבין בבית ספר אחר למוסיקה, הקרוי ע"ש המלחין הרוסי הגדול אלכסנדר גלאזונוב. יהודים בלטו גם בתחום המוזיקה הקלה והופיעו באירועי מוזיקת פופ במקומות כמו הבר האמריקאי, גאמבריינס ובית הקפה של המלון הראשון בחרבין - "Modern".

א
ו
ג
ו
ד
ו
ו
א
ו
ס
ו
ו

מתלמוד תורה בחרבין עד לאקדמיה הישראלית למדעים בירושלים

מאת פרופסור חיים תדמור

הרצאה בסמינר תולדות יהודי חרבין - חרבין ספטמבר 2004

ברצוני לנצל הזדמנות זו בכדי להביע את תודתי הכנה לאקדמיה למדעי החברה במחוז הילונגגינג, (Heilongjiang) ולמרכז לחקר יהדות חרבין על הזמנתם האדיבה, שהוענקה לי ולאשתי, להשתתף בסמינר הבינלאומי הראשון בנושא ההיסטוריה והתרבות של יהודי חרבין.

זו היא זכות מיוחדת וכבוד גדול להיות כאן היום. חזרתי נרגש ושמה מאד לחרבין, העיר בה גרתי ובה עברו עלי שנות ילדותי יחד עם כל בני משפחתי - הזמן היחידי בו היינו כולנו יחד.

זהו אירוע בעל ערך רב עבור משפחתי. גם בנו, הצטרף לביקור בקברו של אבי. לפני יומיים הצבנו מצבה על קבר אבי, שנבנתה בעזרתו האדיבה של הפרופסור לי שו-קסיאנג.

הרשו לי להעביר לכם ברכות חמות מהאקדמיה הישראלית למדעי החברה ותקווה להצלחתו של המרכז לחקר יהדות חרבין.

נושא ההרצאה נבחר ע"י עמיתי מר תדי קאופמן ואני אסיר תודה על עזרתו.

הרשו לי להתחיל במקורות משפחתי. הורי, דוד פרומשטיין ופרידה קאזניץ נולדו ברוסיה ובאוקראינה (בהתאמה), ונישאו ברוסיה בשנת 1913. ביתם לובה, אחותי, נולדה בשנת-1914. לאחר שהייה ארוכה בקנדה, הגיע אבי לחרבין בשנת 1916, בימי מלחמת העולם הראשונה. אימי ואחותי הגיעו מרוסיה כדי להצטרף אליו בשנת 1921.

אבי נפטר בהיותי כבן 11, כך שכל קורות משפחתי ואף פרטים אודות משפחתי אבי בארה"ב הועברו אלי מפי אימי.

הפרט הזכור לי ביותר היה הסיפור על מסעה המפרך מאוקראינה לחרבין, בזמן מלחמת האזרחים ברוסיה. המסע נמשך כשבוע בימים כתיקונם, אך עבורה ארך המסע כ-9 חדשים, דבר המזכיר במשהו את מסעו של ד"ר זיוואנג.

סביבה נפטרו אלפי אנשים ממגפת הטיפוס אך היא הצליחה בנס להגיע לחרבין בריאה ושלמה.

אני נולדתי בחרבין כשנתיים לאחר בואה. כמו רבים מן היהודים שהתגוררו בחרבין, התגוררנו באזור פריסטן (Pristan), קרוב

לנהר סונגארי. אבי היה סוחר פרוות, אותן מכר לחברה אמריקאית ששכנה בחוף המערבי.

את הפרוות הוא השיג בסביבה, בפודזיאן (Fudzezan) או בנסיעותיו הארוכות לצפון מנצ'וריה ואף לדרום סיביר בגבול רוסיה. מן הסתם ידע אבי סינית, שהייתה נחוצה למסחר, ובנוסף דיבר גם רוסית, גרמנית ואנגלית בצורה שוטפת.

אחותי נשלחה לביה"ס התיכון הרוסי קומרצ'סקוי (Komercheskoye), בעוד שאני נשלחתי לביה"ס היסודי העברי, "תלמוד תורה". נראה כי אבי רצה שיהיה לי ידע בסיסי ביהדות, הכולל עברית, שלמד גם הוא בהיותו ילד.

נקודה זו מעניינת מכיון שאבי לא היה יהודי שומר מצוות ולא ביקר בבית הכנסת בצורה סדירה ואף על פי כן הוא רצה כי אמשיך את המסורת היהודית, לפחות בצורה המינימלית כפי שנהג הוא במשך חייו.

סבי - אביו של אבי, עזב את רוסיה בגיל מבוגר ועלה לפלשתינה, שם נפטר ונקבר בירושלים אולם אבי לא היה ציוני, וגם לא אימי. אימי זכרה את אחיה שהיו פעילים במהפכה ברוסיה.

אבי נפטר בסתיו של שנת 1934, בגיל צעיר יחסית -54, ונקבר בבית הקברות היהודי בחרבין.

אחותי הפכה לציונית נלהבת והצטרפה לארגון בית"ר, התנועה הציונית היחידה שפעלה בחרבין באותן שנים.

אחותי הפליגה כחלוצה לפלשתינה בשנת 1934, זמן קצר לפני מות אבי. אמי ואני הצטרפנו אליה והגענו לפלשתינה בנובמבר 1935.

מבחינה תרבותית, הקהילה היהודית בחרבין השתייכה לפזורה הרוסית בסין, אך מבחינה חברתית לא היה למשפחתנו הרבה במשותף עם רוסים שאינם יהודים. קשרינו האישיים העיקריים היו עם משפחות יהודיות או עם משפחות מרקע דומה. השלטון הסיני היה אדיב ובדיכוי ליברלי כלפי מיעוטים.

בתחילת שנות ה-20 אפשרו שלטונות סין ליהודים ולקהילות דוברי רוסית שמנו כ-150,000 איש, את הזכות להמשיך ולחיות בהתאם למסורתם ולאמונתם,

ולהנות מאוטונומיה תרבותית. כפי שהינכם יודעים, בחרבין, שלא כטיינזין, לא היו מושבות של זרים, אבל האוטונומיה של קהילת דוברי הרוסית הייתה הדבר הקרוב ביותר למושבה זרה. באופן טבעי, המגעים עם הרשויות המקומיות, המשטרה וכל רמות הממשל נהלו בסינית.

ברשותכם, ארחיב את הדיבור בנושא ה"תלמוד תורה". ביה"ס נוסד בשנת 1921 בשיאו של גל ההגירה מרוסיה למנצ'וריה. בית הספר נקרא על שם מר סקידלסקי, התעשיין הידוע בעל מכרות הפחם MULIAN במנצ'וריה.

סקידלסקי ושלוש בניו התעניינו בחינוך יהודי ובנו את ביה"ס המדהים ביופיו "תלמוד תורה" ברחוב קונאיה בחרבין.

סקידלסקי אף דאג לכיסוי הוצאותיו השוטפות של בית הספר.

בית הספר "תלמוד תורה" היה קיים למעלה מ-30 שנה עד תחילת שנות ה-50. בתחילה, משנת 1920 עד 1924, היו בתלמוד תורה רק 3 כיתות, ורק בנים התקבלו ללימודים. אך בזמן שאני הגעתי ללמוד שם, נפתחה כיתה נוספת, רביעית במספר, וגם בנות יכולות היו להתקבל. במשך 10 שנים סיימו את לימודיהם בבית הספר 105 בוגרים.

שפת הלימוד בבית הספר הייתה ברוסית ותכנית הלימודים כללה את המקצועות:

מתמטיקה (שנקראה אז אריתמטיקה), היסטוריה יהודית, היסטוריה רוסית, גאוגרפיה, ואנגלית. רמת הלימוד בבית הספר נחשבה לרמה גבוהה, כך שבוגריו יכולים היו להרשם לכל בית ספר תיכון בלי לעבור בחינות כניסה מיוחדות.

כ-50%-30% מתכנית הלימודים הוקדשה ללימודי עברית, כולל כתיבה, קריאה ודיבור. ביה"ס חגג את החגים היהודיים ובבקרים נערכו תפילות בוקר לפני תחילת יום הלימודים.

רבי לוי, רב אורתודוקסי בעל דעות שמרניות, מילא את התפקידים הדתיים, אך לימודי העברית היו מופקדים בידי מורים בעלי הכשרה מקצועית. אני רכשתי את העברית החיונית בביה"ס תלמוד תורה, ואף השתתפתי בכיתה הגבוהה ללימודי עברית לפני עלייתנו לפלשתינה.

המורה שלי לעברית היה מר פינלס, מבקר ספרות מפולין שהתגורר בחרבין במשך מספר שנים בדרכו לפלשתינה. לימים, היה מר פינלס לפרופסור לספרות עברית באוניברסיטת ת"א.

הייתי בן 12 כשאמי ואני הצטרפנו לאחותי ומשפחתה בפלשתינה, ואני עליתי הישר לכיתה ו' בביה"ס היסודי.

הודות ל"יתלמוד תורה" בחרבין, המעבר לביה"ס בפלשתינה היה טבעי וחלק, ואינני זוכר שהיו לי בעיות בעברית.

נראה כי ידעתי מספיק כדי לתקשר עם המורים ועם חברי לכיתה וללמוד עימם תנ"ך, שירים בעברית, וספרות.

ההבדל היחיד היה עניין ההגייה. ב"יתלמוד תורה" נלמדה עברית בהגייה האירופית, בסגנון אשכנזי, אך בפלשתינה (שהפכה לישראל), הייתה מקובלת ההגייה המזרחית-ספרדית.

ביודעי זאת קודם לכן, לקחתי מספר שעורים פרטיים לפני צאתנו מחרבין ממר נאדל, מורה ב"יתלמוד תורה", כדי להתכונן ולהתרגל להגייה הספרדית. כשסיימתי את ביה"ס היסודי בהרצליה, עברתי ללמוד בביה"ס התיכון בשכונת רחביה בירושלים, בסגנון הרוסי, ביה"ס נקרא הגימנסיה העברית. בשנת 1943 השנה בה סיימתי את לימודי ונרשמתי כסטודנט לאוניברסיטה העברית, כבר ידעתי כי ברצוני ללמוד היסטוריה.

ההתלהבות שלי מלימודי ההיסטוריה נזקפת לשנות ילדותי בחרבין. אני עדיין זוכר כרך היסטוריה גדול אודות ההיסטוריה של המלחמות בתקופת נפוליאון והביוגרפיה של מצביאי, אותם קראתי בהיותי כבן שבע או שמונה. אך היתה היסטוריה אחרת שגם היא ריתקה אותי: ההיסטוריה של סין מהתקופות הקלאסיות עד מרד הבוקסרים, אודותיהם למדתי מספרי הלימוד של אחותי. הנני זוכר כי מרד טאי פינג השאיר עלי רושם רב.

רציתי לדעת יותר על מאורעות אלו, אבל, לרוע מזלי לא היתה לי גישה לספרים בנושא, לא בביתנו ולא בספריית בית הספר. אולי להתלהבותי המוקדמת מההיסטוריה הסינית יש חלק לתחום המחקר בו בחרתי לבסוף - תרבויות עתיקות במזרח הקרוב, תרבות עתיקה ושחר התרבות - לנושאים אלו היתה לי משיכה מיוחדת מאז ומתמיד.

למדתי היסטוריה קלאסית באוניברסיטה - יוון ורומא - למדתי לקרוא יוונית ולטינית, והתמחיתי בהיסטוריה היהודית בתקופת התנ"ך. העניין שלי בהיסטוריה של בבל (כיום עירק), ארץ הולדתו של אברהם אבינו ואשור רק הלך והתעצם. כבר בשלב הזה, הבנתי כי ידעתי השפה האכדית וכתב היתדות, שהייתה השפה וכתב היד

של האשורים והבבלים, תהיה נחוצה לי במידה וארצה להתמחות בהיסטוריה של האיזור.

ההזדמנות הראשונה ללמוד את השפה האכדית הייתה בעת שהותי בלונדון בשנות ה-50 המוקדמות, בשלב השני של התמחותי, היה במכון ללימודי המזרח באוניברסיטת שיקאגו, המקום הטוב ביותר ללימודי שפות המזרח העתיקות והיסטוריה של המזרח, אשר בראשו עמד פרופסור קריל, אקדמאי אמריקאי שהתמחה בלימודי סין.

למדתי 3 שנים בשיקאגו ואת עיקר לימודי עשיתי עם הפרופסור בנו לנדסברגר, חוקר האשורים המוביל בתקופה זו.

אז גם החלפתי את תחום התמחותי. ההתעניינות שלי בהיסטוריה המקראית הפכה להיות התעניינות ממוקדת בהיסטוריה האשורית ובהבנת השפה האשורית, מכיון שלדעתי השפה היא ערש ההיסטוריה והמפתח להבנתה.

בשיקאגו כתבתי את מאמרי הראשונים ורכשתי כלים להמשך מחקריי.

עם שובי לישראל בשנת 1958, התמנית למרצה בנושא "התרבות וההיסטוריה של המזרח הקרוב" באוניברסיטה העברית בירושלים. בשנת 1964, ייסדתי את המחלקה ללימודי אשורית באוניברסיטה העברית, מחלקה שהתרחבה במהלך השנים והפכה למרכז לימודי ההיסטוריה של ימי קדם בישראל. המחלקה רכשה שם ומוניטין בינלאומי. רוב תלמידי האשורית שלמדו שם, מרצים כיום באוניברסיטאות שונות בישראל. באמצע שנות ה-90, התרחבה המחלקה שוב והחלה לעסוק גם בלימוד תרבות מצרים. עתה נקראה המחלקה - המחלקה לתרבויות עתיקות במזרח הקרוב.

סטודנטים מארצות אחרות, בעיקר מאירופה ומהמזרח הרחוק (בעיקר מיפן) הגיעו ללמוד איתנו בירושלים.

עתה כשקשרי התרבות עם סין התחזקו, אני מקווה כי גם סטודנטים סיניים יצטרפו אלינו.

בשנת 1985, נבחרתי כחבר ע"י האקדמיה למדעים ולחברה, וכ-10 שנים לאחר מכן, נבחרתי כסגן נשיא האקדמיה.

זוהי שנתי האחרונה בתפקידי, מכיון שלאחר 9 שנים בשרות האקדמיה, כבוונתי לפרוש כעת מתפקידי כסגן נשיא האקדמיה בעוד מספר שבועות. במסגרת תפקידי כסגן הנשיא, היה לי הכבוד לארח נציגים מסין ברמות שונות במהלך השנים.

ארחנו בירושלים נציגות מהאקדמיה למדעים מהרפובליקה של סין וממובילי המחקר בפזיקה וכימיה.

לאחרונה היה לנו העונג לארח את חברי החוג למדעי החברה בהיילונגגיאנג, שייסדו את מרכז המחקר היהודי בחרבין.

מן האספקט החברתי, היו קשרי עם סין הדבר החשוב ביותר בחיי. המהגרים היהודים המעטים מחרבין וטיינין, נקראו בארץ "הסינים" ויצרו קבוצה קרובה ומגובשת. לא היינו רבים, אלא כמה בודדים שהגיעו במהלך שמונה השנים החל משנת 1932, השנה בה הגיעו החלוצים הראשונים מסין לפלשתינה המנדטורית, עד תחילת מלחמת העולם השנייה ב-1939.

היינו מזהים בקלות ע"י מולדתנו האקזוטית, וכן ע"י הרוסית המצויינת אותה דיברנו. באותן שנים לא היתה כלל עלייה מרוסיה, כך שדוברי רוסית שהגיעו מסין, זוהו ע"י מבטאם הסלובני הכבד בדברם עברית.

כמה מן העולים "הסינים" נהגו להיפגש בירושלים בביתה של אחותי זכרה לברכה. אחותי, שהיתה בוגרת ממני ב-9 שנים, נפטרה בשנת 1959 בגיל 45, מבלי שהצליחה להשתלב ולהיטמע ממש בחיי החברה הישראלית.

קשרי עם יוצאי חרבין לשעבר היו מהנים והיוו דוגמא לקשרים בין שאר העולים מסין, לא רק עם אילו שחיו בישראל, כי עם יוצאי סין אשר בכל רחבי העולם, מארה"ב עד אוסטרליה.

בכמה מובנים, ההיסטוריה של משפחתי משקפת את המגמות הסוציו-תרבותיות של חיי היהודים בחרבין.

אבי, היה איש עסקים מערבי, שמשפחתו חיה בקנדה וארה"ב.

הוא היה איש מעמד ביניים אופייני, אדם חילוני שנטמע בתרבות הרוסית, וחלומו היה להשיב את משפחתו לאמריקה ולהתחיל שם חיים חדשים.

אימי, ביתם של הורים יהודים חרדים מאוקראינה, היתה גם היא חילונית שנטמעה בתרבות הרוסית. מבחינה רגשית, היא הייתה קשורה לגישה המהפכנית של אחיה ברוסיה. אם הייתה הבחירה בידיה, היא בוודאי הייתה מצטרפת אל המהפכנים בחפץ לב.

אחותי דחתה את שתי הגישות המנוגדות. היא השתכנעה כי עליה לפלשתינה היא הפתרון היחיד עבור היהודים והפכה לציונית נלהבת.

אך טבעי כי הושפעתי מאחותי הגדולה וחבריה יותר מאשר הושפעתי מהורי והאמנתי במלוא הלהט (עד כמה שילד יכול) כי מקומי הוא רק בארץ ישראל. וכך בתאריך 2.11.1935, בשנה ה-18 להצהרת בלפור, הגעתי לפלשתינה ומאז ועד היום הפכה ישראל לביתי.

כאן מגיע סופו של סיפורי - סיפור ארוך הנמתח על כשלושה רבעים של המאה ה-20. סיפור המתחיל בחרבין, בצד המזרחי של אסיה ומסתיים בירושלים השוכנת בצד המערבי של יבשת אסיה.

"למען ירושלים לא אשקוט"

"אין לך אדם שאין לו שעה, ואין לך דבר שאין לו מקום". מומש רצונה של הצלמת שרה רוס לערוך תצוגת תצלומים צנועה לזכרו של אלי רוס ז"ל - צלם ותיק בירושלים. פתיחת התצוגה התקיימה במרכז "זיראר בכר" בבירה ב-24/10/04 והוצגו בה 30 תצלומים תחת הכותרת: "העולם בא לירושלים" "The world comes to Jerusalem". באולם קטן התכנסו אורחים נכבדים, ידידים וחברים מוקירי זכרו של הצלם אלי רוס ז"ל וכן רבים מחבריה וידידיה של שרה רוס תבלי"א. בין האורחים הנכבדים בלטו בנוכחותם: כבוד נשיא המדינה החמישי מר יצחק נבון, הגב' אורה נמיר שרת העבודה לשעבר בממשלות ישראל, מר תדי קאופמן, יו"ר איגוד יוצאי סין בישראל, שגריר סין בישראל מר ציאן. וכן הפרופסור חיים תדמור - סגן נשיא האקדמיה למדעים, והסופר יצחק נדל. מר יוסי שוחט - מנהל מרכז "זיראר בכר" פתח את הערב בברכה חמה ואיחולי הצלחה לצלמת שרה רוס ועמד על חשיבותם של התצלומים המוצגים לפנינו. כבוד נשיא המדינה לשעבר, מר יצחק נבון,

נזכר בימים בהם כיהן כנשיא המדינה והזכיר בהומור האופייני לו כיצד הצלמת רוס הייתה "מחלקת הוראות" היכן לעמוד והיכן לשבת לצורך הצילומים. מר תדי קאופמן ציין בחמימות את דרכה המקצועית של שרה רוס כצלמת מאז עלייתה ארצה מסין הרחוקה יחד עם אלי רוס ז"ל בשנת 1949 והזכיר את פעילותה באיגוד יוצאי סין בישראל. שגריר סין בישראל מר ציאן הדגיש בין היתר את תרומתו של איגוד יוצאי סין להידוק קשרי ידידות אמיצים בין יהודים יוצאי סין לבין העם הסיני. תודה אפוא לכל האורחים, הידידים, המכרים והחברים: למר תדי קאופמן שלא חסך מאמצים להוציא לפועל ערב מהנה זה וכן למר יוסי שוחט מנהל מרכז "זיראר בכר" וצוות עובדיו על שהשכיל לארח את כולנו במקצועיות ובחן רב. על כך שאו תודה מקרב לב. עד כאן אנחנו ועד כאן עלינו. אך מעל לכל, נזכור כולנו תמיד את ירושלים ובל נשכח לרגע, כי מי שאירח אותנו הערב היא ירושלים בכבודה ובעצמה. בערב מיוחד זה היינו כולנו אורחיה של העיר,

שאין הזמן יכול לה ואין לשעון שליטה עליה. תצלום נוגע בתצלום ומימד נוגע במימד - שנות האלפיים נושקות כהרף עין לשנות ה-50 ובכולם - ירושלים. ובעיר הזאת, שהעולם בא אליה איננו בודדים לעולם. איננו בודדים הערב ולא היינו בודדים גם אז. איתנו מלכים, נסיכים, מדינאים, במאים, כוכבי קולנוע, אומנים, סופרים, אנשי רוח, מלחינים, אנשי דת ומי לא? ומתקיים בנו הפסוק: "שישו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה...." הן זאת ירושלים מכניסת האורחים הגדולה - התופסת מקומה בראש שולחן אדיר ומסיבה עם כל אורחיה. זו שעתה היפה וזו עוצמתה הפנימית. שעה שבה היא מניחה לכל טרדותיה, פגיעיה ומכאוביה ומשדרת מסר ברור - מסר של אחוות עמים ורצון טוב. מסר של שלווה ורוגע והרבה מאוד אהדה. "עיניך תראינה ירושלים, נווה שאנן אוהל בל יצען" ובדומה לשלם שיש בו יותר מסך הכול של פרטיו, יש בתצלומים על הקיר יותר ממה שמצולם בהם. ומה שמצולם בהם - ירושלים: אתמול אקטואליה היום פרק נוסף בהיסטוריה ומחר מי יתן - החזון עצמו. **בנה של שרה רוס - זני רוס**

"יוזמות יהודיות בצפון מזרח סין"

(המשך מעמוד 12)

ליפן, עובדה שהוכתבה לא רק ע"י כוחות השוק, כי אם ע"י מצב התובלה לכיוון מזרח. מכיוון שלא היתה מסילת רכבת שקישרה בין ניקולאבסק לשאר חלקיה של סיביר ורוסיה ולמעשה כך נשאר הדבר עד עצם היום הזה. לאחר הקמת הרכבת הטראנס סיבירית, התעבורה נעשתה במעלה הזרם של נהר האמור עד חברובסק. נהר אמור היה הדרך הראשית שהובילה מזרחה - דרך המים, ובמשך החורף הארוך - על שכבת הקרח. אותה דרך קשרה גם בין סונגארי לחרבין. (רוברט לורי מציג מספר תאורים חיים של מסעות כאלו). רוברט לורי כותב: "העסק גדל בהדרגה והפך ל"אימפריה תעשייתית". העסק כלל

דייג והמלחה של דגי סלמון, הכנה של קוויאר בנהר האמור, דייג והמלחה של דגי סלמון סחאלין (Sakhalin) וכן שימורי סלמון, וסרטנים בקאמצ'אטקה. האימפריה כללה גם צי אוניות משמעותי, מכרות פחם, כריתת עצים, זכינות לכריית זהב וייצוא של עוגות מפולי סויה ממצ'וריה. מקורות האספקה שהתפרשו ע"פ שטח רחב הביאו בהכרח לפעילות הפרושה על פני שטח רחב. מלח הגיע מרחוק - מפורט סעיד [ראה "בעיות שהיו לזיקמן בהשגת אספקה לטחנות הסוכר, סופרה] [Cf. Zikman's problems with supplies for the sugar mill, supra]. רבים מן הבנים, הדודים, הדודנים צורפו לעסק. ב-1918, עקב המהפיכה ברוסיה, עברה

משפחת לורי לצמיתות ליפן. מיד לאחר מכן הולאמו עסקיהם והונס שבמזרח הרחוק של רוסיה ע"י הסובייטים. החל משנת 1920, רוברט, אחיו ואחותו החלו ללמוד באוניברסיטת ברקלי בקליפורניה וסיימו את חוק לימודיהם. רוברט לורי רכש תואר במסחר. הקשרים שהוא טווה באמריקה הביאו אותו להפוך למפיץ סרטי קולנוע למזרח הרחוק (כולל מנצ'וריה) עבור האולפנים המרכזיים בהוליווד, יוזמה בה התמיד זמן רב, עד פרישתו בשנת 1977. אני מקווה ובטוח שחלק מהמשתתפים בסמינר זה נהנו מפעולו זה.

העיר משמרת חלק מן הגטו

סול מרמר, גימלאי מסינסינטי, קמעונאי לשעבר בתחום ההנעלה, פרש מהקבוצה עמה סייר בשנחאי כדי להרהר בהיסטוריה הארוכה ומרובת האירועים של שנחאי. גשם קייצי שטף את העיר בשעה שתושבי העיר יצאו למרוץ היומיומי הבלתי פוסק לצבירת רכוש, ואילו מרמר (79), נכנס לבית הכנסת אוהל משה.

בית הכנסת שנבנה בסגנון אירופי בשנת 1927, היה הבניין המרכזי של הגטו היהודי בתקופת המלחמה.

בגטו התגוררו כ-20,000 יהודים מאירופה אשר מצאו מקלט מן הפוגרומים ברוסיה, וכן פליטים יהודים שהגיעו לאחר מכן כשהם נמלטים מהשוואה של היטלר.

יהודי שנחאי עזבו את העיר זה מכבר, אך השאירו אחריהם שכונה יהודית למראה במרכז שנחאי ובה בנייני שורות שנבנו בהשראת הבנייה האירופית, וביניהם תאטרון, בית כנסת, ובניינים גבוהים אחרים שאף ישתלבו ויתאימו לאופי הבנייה בוינה.

בעידודם של אקטיביסטים סינים וזרים בעלי אינטרס שימור היסטורי או אינטרס אישי בסיפורו של הגטו בשנחאי, זכה הגטו בפעם הראשונה להכרת מינהלת העיר שנחאי שהכירה בחשיבותם של הערכים התרבותיים והתיירותיים בהיסטוריה של האזור. הגטו היה קיים באזור הונגקו בשנחאי, שכונה שבה מחירי הדיור היו נמוכים, והמיקום במרחק כמה מאות יארדים מנהר וואנגפו וממגדלי הבונד היוקרתיים.

הגדה המערבית של הנהר שוקמה ונבנתה עפ"י תפקידה המסורתי כמרכז כלכלי ותרבותי של שנחאי.

לדברי פעילים סיניים וגורמים זרים, מינהלת העיר שנחאי, שעד עתה התעלמה ממורשת יהדות שנחאי, קיבלה מספר הצעות לשימור והגנה של מספר בניינים היסטוריים מקבלנים ומיזמים המשתוקקים לבנות ולהפוך את רובע הונגקו לרובע משגשג נוסף כחלק מהבוס הכלכלי המואץ והמהיר שעובר על שנחאי. אם הכל ילך כשורה, לאחר קבלת ההחלטה על ידי פרנסי העיר בחודשים הקרובים, אומרים הפעילים, תהיה התוצאה שימור המורשת.

"יש לנו צורך בקידמה, אך במקביל קיים גם הצורך בקיום ושימור אתרים היסטוריים", אמר וואנג וויגיאנג, ארכיטקט ומתכנן ערים באוניברסיטת טונג'י, אשר המכון לתכנון ערים ועיצובן שבראשותו, זיהה

ובחר כ-50 בניינים המיועדים לשימור. "אין אפשרות לבנות מחדש בניינים אלו, ואנו מחוייבים להגן עליהם".

בית הכנסת אוהל משה, אשר נמצא בחסותה של האקדמיה למדעי החברה של שנחאי, נהנה מזה זמן רב מהגנתם של גורמי תרבות בעיריית שנחאי, ושמר שונה כיום ל: "אולם הזכרון לפליטים היהודיים". בית הכנסת אינו משמש עוד לתפילה ולטקסי דת, אלא כמרכז הנצחה לעברה של יהדות שנחאי, כמענה לצרכיהם של המבקרים הרבים המבקרים במקום באופן קבוע.

בין המבקרים הקבועים נמנה וו. מיכאל בלומנטל, שהיה שר האוצר בארה"ב, בימי שלטונו של הנשיא ג'ימי קרטר, ואשר ילדותו עברה עליו בדירת חדר בדרך ציושאן 59, מעבר לפינת בית הכנסת. הבתים החלודים שבדרך ציושאן שימרו את הזותם האירופית, אך מאחר ולשם עברו משפחות סיניות דלות הכנסה, אשר מתעניינות יותר בהשגת מקום ראוי למגורים מאשר בשימור ההיסטוריה, אזי זו התוצאה.

בכדי לשמר את מורשת דרך ציושאן, יש צורך במציאת פתרונות דיור חלופי לתריסר משפחות, על כל ההוצאות המשתמעות מכך.

"אין לנו נסיון רב בשחזור" אומר וואנג, ברמזו למוניטין שיצא לשנחאי כעיר המתפתחת במהירות אל עבר העתיד, בלא לתת את הדעת על עברה.

"לעיתים עשיית רווחים כספיים אינה דווקא ערובה לאיכות חיים" אמר צ'אן יפאיי, צייר וזים בתחום האמנות משנחאי, שהפיק סרט תעודי על התקופה בה חיו היהודים בשנחאי, הסרט נקרא: "הבריחה לשנחאי". יפאיי מחשיב את השכונות היהודיות הישנות "כאזור החשוב ביותר בהיסטוריה של שנחאי".

וואנג ופעילים אחרים חזו כי רשויות שנחאי יעדיפו לסיים את העניין בפשרה - שימור בית הכנסת ובניינים אחרים בדרך ציושאן, ובמקביל הקרבתם של מבנים אחרים ויעודם להריסה על ידי הקבלנים ואנשי הפיתוח. "הממשלה אינה יכולה לשמר את כל האזור היהודי" אומר זהו גוגיאן, המכהן כדיקן שותף במרכז ללימודי יהדות, וסטודנט באקדמיה של שנחאי למדעי החברה. "זהו אזור נרחב ביותר, והם מעוניינים לפתחו, אך אנו ביקשנו מהם לשמר את החלק המרכזי שלו".

קבוצת יהודים מקנדה הגישה הצעה לפרויקט שימור נרחב יותר, אמר זוהו, והם מגייסים תקציבים לממן אותו. גם קבוצתו של וואנג כתבה תכנית שימור, כשם שעשו אחרים בסין ובחו"ל.

"הקונגרס העממי של מחוז הונגקו" או היועצים המשפטיים, ערכו שימוע לפני כשבועיים כדי לאסוף הצעות נוספות, אך הרשויות טרם החליטו מהן תכניותיהן העתידיות.

ביטוי פומבי בנושאי דת הוא נושא בעל רגישות גבוהה בסין מאז עלתה לשלטון המפלגה הקומוניסטית בשנת 1949. בזמן המהפכה התרבותית, קיצוניים הרסו כנסיות ואתרים דתיים אחרים, ביניהם נהרסו גם בתי קברות יהודיים ועזבונות אחרים מעברם של יהודי שנחאי. גם אחרי המהפכה עמד השלטון על כך שרק כנסיות וקבוצות דתיות מורשות רשאיות לנהל טקסי דת.

זוהו אומר כי רק שניים או שלושה יהודים נשארו בסין מהקהילה הגדולה של שנות ה-30 וה-40 של המאה שעברה בשנחאי, וזאת כתוצאה מנישואי תערובת של יהודים עם נתינים סיניים. האחרים, כמשפחת בלומנטל היגרו לארה"ב, קנדה או לישראל לאחר מלחמת העולם השנייה. כמה מאות יהודיים הגיעו לשנחאי לאחרונה, הסביר זוהו, אך המצאותם בשנחאי נובעת ברובה מהשתייכותם לקהילה העסקית הגדולה. עתה, משקיבלו רשות, הם מורשים לעיתים להתפלל ולקיים טקסי דת בבתי הכנסת האחרים שנשתמרו בשנחאי, שבדרך כלל סגורים וגם כיוון שבת הכנסת אוהל משה מתפקד רק כמוזיאון היסטורי. קירותיו של אוהל משה קושטו בתצלומים מהתקופה בה פרחה הקהילה היהודית. ריהוט נאסף ממספר דירות בדרך ציושאן, כיום הוא מוצג בקומה העליונה. מר זוהו ואחרים הפכו למדריכים במקום ומספקים הסברים למבקרים. אך בתי הקפה והמעדניות שהיו ברחוב נעלמו.

"ועתה, שאני כאן, מה עלי לעשות עתה?" שאל מרמר בקול סדוק. כאלמן, מספר מרמר שהתעכב כדי למלא משימה עבור אחיו, רופא עיניים מאטלנטה. אחת המטופלות של אחיו, מספר מרמר, היא אישה מבוגרת שבילתה מספר שנים בילדותה כנערה בשנחאי, ועמדה על כך שמרמר יתור וידווח לה בחוזרו מה נשאר מן העבר.

בהנהלת איגוד יוצאי סין

מסיבת יום הולדת 90 לטוני דורון

ביום שבת 28 ב-אוגוסט 2004, התקיימה במסעדת "שביל הזהב" בנתניה חגיגת יום הולדת לטוני אנטונינה דורון. (פולושציק) סביב שולחנות ערוכים עמוסים כל טוב ומטעמים מיוחדים התאספו למעלה מ-50 איש, בני משפחה, ידידים וחברים לחגוג את יום ההולדת של טוני דורון. תזמורת וזמרים רוסיים הנעימו את האווירה.

כלת השמחה נראתה מאושרת ובמצב בריאות טוב.

רוב רובם של בני המשפחה הם עולים חדשים מחבר העמים, אחיינים של אחותה ואחיה, שעלו ארצה בשנות ה-90 של המאה שעברה, מאוקראינה ואירקוצק וערים אחרות בברית המועצות לשעבר.

ברכו את בעלת השמחה האחיין הבכור סמיון פולישצ'וק שהדגיש את מאמציה של טוניה בקליטתם בארץ, את העזרה שהיא ידעה לגייס למענם מכל מקור אפשרי. עד היום הם שומרים על קשר חם למרות שהם השתכנו בבני עייש ליד גדרה.

כמו כן ברכה את כלת השמחה ד"ר נעמי אופמן שעלתה ארצה עם משפחתה בתחילת שנות ה-70 מריגה, לטביה. בדבריה החמים מעומק הלב היא ספרה כיצד נחמן המנוח וטוני ובסיועם של אחרים, מלאו את תפקיד משרד הקליטה של היום בדאגה, בעצה ובכל דבר אפשרי כדי להבטיח להם קליטה חלקה וטובה בישראל באותם הימים.

כל יתר המברכים הדגישו את טוב ליבה ומסירותה ביחסיה עם השכנים, הידידים וכל הסובבים אותה. זה עשרות שנים שטוני מתייצבת בכל יום רביעי במזנון "יעל" שליד בית החולים "מאיר" שם היא ממלאה את תפקידה במסירות ובאהבה ללא ליאות.

דירתה הצנועה והמטופחת, הגינה הנהדרת והיפיפיה הם סמל וציון דרך לאורח חייה הארוכים.

לא נשאר אלא לאחל לה בריאות טובה והמשך פעילות פוריה לאורך שנים.

בברכה,

יונה פונימונסק.

שמחה בבית ברשדסקי

שמחה במשפחתם של פנינה ורובי ברשדסקי. חתונתם של נכדם איתי ונינה עופר. איתי הוא בנם של צביקה ועדי ברשדסקי. איגוד יוצאי סין שולח את ברכתיו החמות לכל משפחת ברשדסקי ומאחל לכולם בריאות, נחת ואושר.

מלגה ע"ש איזה נדר

דברה וגיו ויינר תרמו לקרן המלגות לסטודנטים \$2,000 לזכר איזה נדר לבית רוזנשטיין. המלגה תוענק לאחד הסטודנטים הלומדים מוסיקה, ב-14 בדצמבר 2004, נר שביעי של חנוכה בטקס חלוקת המלגות לסטודנטים שהינם בני משפחות יוצאי סין.

אורחים מסין בבית פונבה

ביום א' ה-7 בנובמבר התארחו בבית פונבה אורחים נכבדים מסין. Dr. Wang Shuming מהמרכז ללימודי היהדות בשנחאי שהוא אחד העוזרים של פרופ' פאן גואן.

Dr. Wen Lifeng ממרכז ללימודי היהדות בננקינג. ת. קאופמן בירך בחמימות את האורחים.

Dr. Wen Lifeng ו Dr. Wang Shuming הגיעו לישראל כדי להשתלם בנושאים הקשורים ליהדות ולשואה. האורחים התקבלו בשמחה והערכה ע"י הנוכחים ובמיוחד מצאו נושאים משותפים לשיחה עם יוצאי שנחאי שנכחו בפגישה.

ב-15 בנובמבר 2004 התקיימה ישיבה של הנהלת איגוד יוצאי סין, נכחו: ת. קאופמן, י. קליין, ר. וינרמן, א. פודולסקי, ג. כץ, י. בייך, י. סנדל, א. וונדל, א. פרדקין ר. רשינסקי.

אושר פרוטוקול מהישיבה הקודמת שהתקיימה ב-26.7.04. ת. קאופמן סיכם את הפעילות של האיגוד במשך ארבעה וחצי חודשים האחרונים. סקירתו כללה גם את הסמינר בחרבין בתחילת ספטמבר 2004.

י. קליין נתן סקירה על הפעילות הכספית של האיגוד והגיש דו"ח ביניים עד ה-30.9.04 המאזן אושר ע"י הנוכחים. כן אושרו 135 מלגות לסטודנטים אשר יוענקו להם בחג החנוכה תשס"ה.

כן אושר סדר היום בטקס חלוקת המלגות ונקבעה רשימה של 58 נציגים לקראת הוועידה שתתקיים בימים 14-15 בדצמבר 2004.

ישיבת הוועד המרכזי

ב-15 בנובמבר התקיימה ישיבת הוועד המרכזי של איגוד יוצאי סין.

בפתיחת הישיבה ביקש ת. קאופמן לכבד את זכרם של החברים שנפטרו בחודשים האחרונים:

בישראל:

אליהו בר יוסף, שרה מרגולוב ובוריס שפרן.

בתפוצות:

חנה וינברגר (סלוצקר) בניו יורק. מוסיח ידוורוב בניו יורק. רוברט טרקטון, רחל אגרונובסקי בסידיני, אסתר אוסין בסאן פרנציסקו, דן ליטווין בסאן פרנציסקו ואיזדור מגיד במלבורן.

יהיה זכרם ברוך.

ת. קאופמן סקר את פעילות האיגוד בחודשים האחרונים:

יצא לאור בולטין 381 ולקראת החנוכה יצא לאור בולטין 382. נעשות הכנות לטקס חלוקת המלגות לסטודנטים ולוועידה כללית של איגוד יוצאי סין שתתקיים ב-14-15 בדצמבר 2004. הוא סיפר על ביקורו בארה"ב ופגישותיו עם יוצאי סין בסאן פרנציסקו, לוס אנג'לס וניו יורק.

כמו כן סיפר על הסימינר שנערך בחרבין, בתחילת חודש ספטמבר ש.ז., שעבר בהצלחה מעבר למשוער.

י. קליין הגיש מאזן ביניים של שנה זו עד 30.9.04, שאושר ע"י הנוכחים.

כן אושרה רשימת הסטודנטים העומדים לקבל מלגות בטקס המסורתי שיערך בחג החנוכה. אושרה גם רשימת הנציגים לקראת הוועידה שתתקיים ב-15 בדצמבר 2004.

משפחת יוצאי סין המקסימים

רציתי לאחל לכם חג חנוכה שמח!!!

להרבה משפחות (שאני חלק מהם) אתם האור לא רק בימי החנוכה.

אתם עושים ניסים לא רק במהלך שמונת ימי החג אלא כל השנה.

רציתי להודות בשם סבתך ובשמי כמוכן, על העזרה, החום והאהבה שאתם נותנים לנו

אני דור שלישי ליוצאי סין גאה להיות חלק ממשפחה כה חמה, מלוכדת ותומכת שוב תודה לכם על הכל!

בברכה

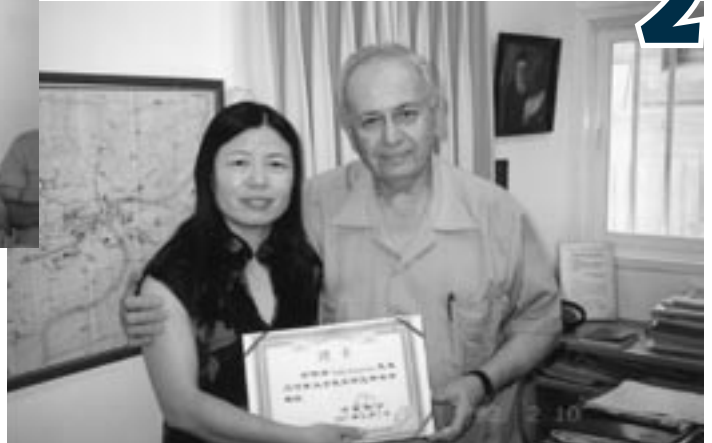
רינת אורנשטיין (נכדתה של מניה רוזבלום)

אורחים מסין בבית פונבה

1

2

3

4

פרופ' צ'אן - צ'ואנחון מקייפנג מנהל המרכז ללמודי היהדות, בבית פונבה.
פרופ' צ'אן מעניקה לת. קאופמן תעודת ד"ר כבוד במרכז ללמודי יהדות בקיפנג.
משמאל לימין שרה רוס, גליה כץ, נציגי סוכנות הידיעות הסינית בירושלים עם ת. קאופמן.
אורחים מסין בבית פונבה.

תדי קאופמן 'יהדות חרבין אשר בלבי'

Копманъ, Генералъ
Чарлькъ, Сынъ

איגוד יוצאי סין שמח
להודיע על הוצאתו
לאור של ספרו
המעניין של
תדי קאופמן.

ניתן לקבל את הספר
במזכירות האיגוד
תמורת תרומה בסך
40 ש"ח לקרן עזרה
סוציאלית של האיגוד.

21

א
י
ג
ו
ד

י
ו
צ
א
י

ס
י
ן

תדי קאופמן, יו"ר איגוד יוצאי סין, יליד חרבין 1924, שהיה פעיל במוסדות הקהילה ובנו של אחד ממנהיגיה, ד"ר א. קאופמן. ביוזמת ידידו וממלא מקומו באיגוד, יוסי קליין, אף הוא יליד חרבין, העלה קאופמן את זיכרונותיו על הכתב. הספר פורש בפני הקורא יריעה היסטורית רחבה אודות הקהילה בראשית המאה העשרים. תחילה שלטו הסינים בחרבין, לאחריהם הגיע הכיבוש היפני, כעבור זמן כבש הצבא האדום את מנצור'ריה, ולבסוף נכנסה לעיר הארמייה השמינית המהוללת של מאו-צה-טונג. ובתוך הסערות שהתרגשו ובאו, הצליחו פרנסי הקהילה לנווט את בני עדתם כך שהמשיכו לחיות לא רק חיים יהודיים מלאים, כי אם גם חיים ציוניים. מבעד לעיניו של קאופמן מתגלה תמונה מרתקת, לעתים משעשעת לעתים נוגה, המאירה פן נוסף בסיפורה של יהדות סין.

בת-עמי מלניק
עורכת הספר

תערוכתה של שרה רוס בירושלים

1 שרה רוס, איזבלה ויצחק אורן (נדל)

2 משמאל לימין - ב. דראל, ר. קאופמן, ש. רוס, א. נמיר, ת. קאופמן, ר. וא. וינרמן

3 עם חבריה העיתונאים מירושלים

4 שרה רוס עם ידידיה העיתונאים

5 שרה עם ידידיה

6 שרה רוס בכניסה לתערוכה

השליח ממנצ'וריה

מאת חגי חיטרון עיתון הארץ שנת 2004

הפסנתרן הסיני הצעיר לאנג לאנג מרותק לשופן, היידן ומוצרט, מלהטט ברחמנינוב וצ'ייקובסקי ונהנה מפופולריות של כוכב פופ. מבקרים מזהירים מחזירת "סגנון מדונה" למוסיקה הרצינית, אך לאנג דבק בחזונו: להביא מליוני צעירים לעולם המוסיקה הקלאסית

ביום חמישי שעבר בהיכל התרבות, בהופעה ראשונה עם הפילהרמונית הישראלית, לאנג לאנג, פסנתרן סיני בן 22, הפיק פלאים מהקונצ'רטו מס' 1 של שופן. הצליל שבקע מהפסנתר היה ענוג מאוד, ועם זאת ברור, עשיר גוונים ונסמך על טכניקה פנומנלית, פרשנותו לקונצ'רטו היתה רומנטית ומלאת דמיון.

בעשרות ביקורות שנכתבו על ביצועיו של לאנג בולטת מבוכה נוכח התופעה: איך קורה שנער סיני, בלי שורשים אירופיים, מסוגל להזדהות במידה כזאת עם אושיות המוסיקה המערבית. אבל הקשר של לאנג למוסיקה המערבית נטווה עוד לפני שנולד: אמו התמידה להאזין ליצירות קלאסיות כאשר הרתה אותו, כדי להקרין את ההשפעה אל בנה בעודו ברחם. הוא בן יחיד, בהתאם למדיניות הגבלת הילודה בסין, וכשהיה בן שנתיים הקריבו הוריו מחצית ממשכורתם השנתית (כ-300 דולר) וקנו לו פסנתר. תוך זמן קצר הוא כבר תופף על הקלידים מנגינות שקלט מהטלוויזיה, ואביו זיהה את כישרונו. בגיל שלוש החל לקבל שיעורים. כל זה היה עדיין בעיר המולדת שניאנג, במנצ'וריה.

לאחר שש שנים קיבלה המשפחה החלטה גורלית: האב גוארן לאנג זנח את עבודתו כנגן ראשי בתזמורת סינית מסורתית, ונסע עם ילד הפלא שלו לבייג'ין. לאנג התקבל לקונסרבטוריון שם. האם נשארה בשניאנג, המשיכה בעבודתה כטכנאית טלפונים ופירנסה את שניהם. החיים בבייג'ין היו קשים. האב והבן חלקו שירותים משותפים עם עוד שלוש משפחות. באחד הראיונות שנתן לאנג נזכר כי בשירותים ההם לא היו מים זורמים, ובפסנתר שהתאמן בו קלידים רבים כלל לא פעלו.

באך בשתיים בלילה

הכישרון פיצה על הכל. בן 5 היה לאנג כאשר ניצח בתחרות הראשונה שלו. בתצלומי וידיאו מאותו אירוע הוא נראה מנגן בעמידה, כדי שיוכל להגיע לדוושה.

אחר כך ניצח גם בתחרות בינלאומית ביפן. בן 14 היה כאשר שלח סרט הקלטה של ביצועי שופן שלו למכון קרטיס בפילדלפיה, התקבל שם וחיייו הפכו נהדרים. הנער ואביו עברו לאמריקה, המכון העמיד לרשותם דירה ופסנתר כנף סטיינוויי, וגם מלגה שכיכללה את השניים. לאנג למד אצל נשיא קרטיס, הפסנתרן הוותיק גארי גרפמן, שהשתלם פעם אצל ולדימיר הורוביץ. לימים סיפר לאנג כי בתחילה היה נוהג לקום באמצע הלילה כדי לוודא שהפסנתר עודו שם.

לאחר שנים, כשכבר היה לכוכב בינלאומי, העמידה חברת סטיינוויי לרשותו של לאנג פסנתר שהיה בעבר בשימוש של הורוביץ. גם ביטויי הערצה אחרים נחתו עליו: חברת גינרל מוטורס שלחה לו במתנה קדילאק עוד לפני שידע לנהוג, לאחר שהופיע בקונצרט סגור של מנהלי החברה. אגב, אביו של לאנג עדיין צמוד אליו, ומלווה אותו גם בביקור הנוכחי בישראל.

לפעמים הוא מופיע לצדו בקטעי הדרן, לאנג בפסנתר, והאב בכלי מיתרים סיני מסורתי. האם נשארה בשניאנג ("לאנג: אבל אני טס בכל העולם ומבקר אותה לעיתים קרובות"). פירוש השם לאנג הוא "ברק שמים", ובהטעמה אחרת "פתיחות רוחנית". ב-2003, הדיסק שבו מנגן לאנג את הקונצ'רטו מס' 1 של צ'ייקובסקי עמד בראש רשימת רבי המכר. מספר ההופעות שלו בשנה, על במות נחשבות בכל העולם, אינו נופל מ-150.

אירוע קריטי בנסיקה של לאנג לאנג היה ב-1999, והתרחש לפי המודל הקלאסי הידוע: האמן בן ה-17 הוזמן בהתרעה של שעות אחדות להחליף את הפסנתרן אנדרה ווטס בקונצרט בשיקגו. לאחר אותו קונצרט, שאייזק שטרן המנוח כיכב בו כמנחה, ביקש ממנו אחיו של זובין מהטה, שנכח באותו מעמד, להראות למוסיקאים שהיו שם את כוחו ברסיטל פרטי. השעה היתה שתיים לפנות בוקר, הסיני הצעיר התיישב וניגן את "וריאציות גולדברג" של באך - אתגר באורך שעה וחצי שרק קומץ פסנתרנים יכולים לו, ולו מבחינה טכנית.

לאנג עצמו מזכיר בגאווה מעשה אחד של אתלטיות פסנתרנית: הוא עמד להופיע בקונצרט לצידה של זמרת, אבל היא

חלתה פתאום והמארגנים ביקשו ממנו להוסיף 15 דקות. הוא בחר בו במקום את "וריאציות דון גיבאני" של ליסט, אף הן אתגר טכני כביר.

לא מעולם אחר

חברת ההקלטות טלארק היתה הראשונה שבחרה בלאנג, והוציאה אותו שני דיסקים ואחר כך חטפה אותו דויטשה גרמופון באמצעות חוזה בלעדי לחמש שנים וריפדה אותו בקידום מכירות מאסיבי. שני הדיסקים הראשונים של לאנג בחברה זו: קונצ'רטי של צ'ייקובסקי ומנדלסון, בניצוח בארנבוים, והקלטה של רסיטל הבכורה בקרנגי הול.

שלשום, בראיון קצר לפני יציאה לקונצרט בחיפה, העיד לאנג כי הרפרטואר שלו כולל כיום 40 קונצ'רטי, ואת כולם הוא יכול לנגן בהתראה של ימים אחדים. כמה מהם תוכל לבצע על פה, בו במקום בלי שום הכנה?

"25 מוכנים לביצוע מיד, לרבות חמישה מאת מוצרט ושלושה של בטהובן (מס' 2, 4 ו-5). גם בשני האחרים של בטהובן אני שולט".

לאילו מוסיקה אתה מאזין בשעות הפנאי? בעיקר לאופרה, וקצת ג'ז. אני גם אוהב לקרוא הרבה. מעריץ את שייקספיר. ספרות בסינית: בעיקר שירה". פסנתרנים נערכים?

"מהדור הישן: רובינשטיין, אראו, סרקין, אדווין פישר. מבני זמננו: ארחריץ', פוליני, ריצ'רד גוד".

אתה ממשיד לקבל שיעורים מגארי גרפמן?

"לא, אני פוגש אותו רק מדי כמה חודשים. המורה עיקרי שלי כיום הוא דניאל בארנבוים, ואני מתייעץ מידי פעם גם עם גרפמן ועם כריסטוף אשנבך".

האם המוסיקה הסינית היא עולם אחר לעומת המוסיקה המערבית שאתה מכיר מקרוב?

"לא צריך להגזים בפער. כן, המוסיקה הסינית פשוטה יחסית. זו מוסיקה שמיועדת יותר ליצור מצב רוח, לעצב רקע ואווירה. היא פחות דרמטית, במובהק. אני אוהב את המוסיקה של ארצי בזכות המנגינות היפות שלה, אבל לפעמים לאחר האזנה מרובה לה אני עלול גם להשתעמם. לטעמי, המוסיקה הסינית קרובה יותר

סיפורים מבית אבי

מאת: משה ליכומנוב

אבי ז"ל היה נוהג לספר לי סיפורים על ימי ילדותו בעיר סטלינגרד - (וולגורד של היום), עוד מזמנים שהיא נקראה - צריצין, והיתה עיר גדולה על גדות נהר הוולגה.

לסבי היה מפעל דגים באיזור העיר אסטרחן - בשפך הנהר אל הים הכספי. במפעל עבדו עשרות פועלים ופועלות בעונה, אשר היו ממליחים את הדגים, מסדרים אותם בחביות ושולחים את הסחורה בקרונות רכבת אל השווקים בערים הגדולות בכל רוסיה.

העסק השני שסבי התעסק בו היה קניית שדות של אבטיחים מהאיכרים ושווק התוצרת בערים הגדולות, גם כן בעזרת קרונות רכבת.

העסקים סיפקו פרנסה יפה שהספיקה לכלכל כמה משפחות קרובים בנות 8-10 נפשות כל אחת.

משפחתו של אבי היתה שומרת שבת ומצוות בקפדנות יתרה מימים ימימה. מנהגי הדת ומצוות התורה עברו ביניהם מאב לבן במשך זורות, מכוח המסורת בלבד וזאת בהיותם מנותקים מכל הדרכה של מרכז יהודי גדול כמו וילנא.

הרוסים הנוצרים קראו להם - "שומרי שבת, שותי חלב" מכיוון שנמנעו לאכול בשר בגלל העדר שוחט יהודי בסביבה. היו גם רוסים נוצרים שנקראו - "שומרי שבת" אך אלה היו נוצרים לכל דבר אשר שמרו את השבת במקום את יום א'.

קהילת "שומרי השבת ומצוות היהדות" לא נבדלו בחיצוניותם ובשמותיהם מכל יתר הרוסים הנוצרים שגרו בסביבה. מה שיחד אותם - זה חיי הקהילה הסגורים ומילוי קפדני של מצוות התורה.

הם היו מלים את ילדיהם ומתפללים בבית תפילה בשפה הרוסית וזאת, מחוסר ידיעתם לקרוא את התפילות בלשון הקודש.

החתונות שלהם נערכו בין בני הקהילה בלבד. הילדים הלכו ללמוד ב"חדר" עם "מלמד" שלימד אותם תורה ומצוות (הכל בשפה הרוסית).

הממסד הרוסי הנוצרי התייחס אליהם בחשדנות ואפילו בעוינות, מכיוון שהם לא השתייכו לכנסיה אשר באותם הימים שימשה גם כנציגת השלטון המקומי ומשרד הפנים באיזור.

מרשם האוכלוסין נערך על-ידי הכומר

המקומי, אשר היה רושם ומנפיק תעודות לידה. נוצרה בעיה כיצד לרשום את התינוקות של בני הקהילה, אך בעזרת כמה בקבוקי וודקה וקצת "רובלים" לכיסו של הכומר היו פותרים גם בעיה זו.

ככה חיו להם בצורת "חמולות" משפחות ליכומנוב, זיקוב, גרישב ואחרים מבני הקהילה, עד אותו יום שבו נקרה למקום, לרגל עסקים, רב מוילנא.

הרב שפגש באנשי הקהילה מקיימי המצוות החל להתעניין במנהגיהם ובמוצאם. הם לא רשומים כקהילה יהודית באף מקום אך היו מקיימים את המצוות בקפדנות על אף שחלק מהמצוות הם מלאו באופן שונה מהמקובל ביהדות. למשל: את טכס הנישואין הם היו עורכים תחת כיפת השמיים וללא חופה. הרב החל ללמד אותם כיצד יש לערוך חופה וקידושין כהלכה,

כיצד מתפללים בשפת הקודש, ועוד כל מיני מנהגים ומצוות שהם לא ידעו או לא שמעו עליהם. בני הקהילה היו מתכנסים בערבים ושותים בצמא את דברי התורה שהרב היה מלמד אותם. הרב גם הכשיר מורים "מלמדים" כדי שימשיכו ללמד את הילדים ב"חדר" בשפה העברית, ואבי היה במחזור הראשון שלמד את התורה מפיו "מלמד" שהוכשר על ידי הרב, בשפה העברית.

בני הקהילה בקשו מהרב לגיירם לפי ההלכה, והרב גייר את כל בני הקהילה ונתן להם שמות עבריים. כך, סבי ששמו היה פיודור הפך להיות משה. סבתי ששמה היה יבדוקיה הפכה להיות דינה.

כנראה שאבי היה תלמיד חרוץ ב"חדר", ואולי גם ה"מלמד" שלו היה טוב. בזאת נוכחתי כאשר הגיע זמני ללמוד לבר מצווה. אבי ידע ללמד אותי את כל הדרוש כולל הברכות, ההפטרה, קריאה בטעמי המקרא וכו' וזאת אחרי למעלה מ-40 שנה מאז למד זאת ב"חדר".

הידע שרכש ב"חדר" עזר גם לאבי להתקבל בקלות לקהילה היהודית בחרבין, אך זה סיפור נפרד שאותו אספר באחד הפרקים הבאים.

אבי מעולם לא נכנס לפרטים בספרו על ימי ילדותו. תמיד עניין אותי מהיכן באים השורשים של משפחתנו אך הוא לא ידע לתת לי תשובה על כך. את כל הפרטים קראתי בכתבי הזכרונות שכתב דודי

איליושה, האח הגדול של אבי אשר היגר בשנת 1929 לברזיל וחי שם עד יום מותו בשנת 1998 בהיותו בן 100 שנים פחות 9 חודשים.

בכתבי זכרונותיו הוא תיאר בפרופטרות את התקופות הסוערות שעברו על רוסיה ותושביה (מלחמת העולם הראשונה, מהפכת אוקטובר והשנים שאחריה). וכמובן כל מה שקרה למשפחתה.

מכתביו נודע לי שאבות אבותי היו הכוזרים שחיו ושלטו באיזור במשך כ-300 שנים עד שהובסו ופוזרו על-ידי הרוסים, הטטרים והטורקים.

צאצאיהם שנשארו באיזור התערבבו עם הרוסים המקומיים אך המשיכו לשמור בקפדנות את מנהגי היהדות שאבותיהם הכוזרים קיבלו עליהם בעת שמלך הכוזרים קיבל על עצמו את הדת היהודית.

יוצא שאני, משה ליכומנוב, צאצא ישיר של עם הכוזרים הגדול והאמיץ. נא להצדיע!

לאחר התכנית בטלוויזיה על הכוזרים, שעשה העיתונאי אהוד יערי, לפני כמה שנים, ערכתי מחקר קטן בנושא, כדי לדעת באם נמצאים בארץ צאצאי כוזרים נוספים. התברר לי כי אכן יש מספר משפחות ששםם כוזרי אשר שורשיהם באים מאיזור צפון קווקז ומאיזור הנהר וולגה. אני לא לבד!

סיפור הגעתו של אבי לעיר חרבין לא פחות מרתק מאשר הסיפור על מוצאו. בשנת 1929 היתה עדיין אפשרות לעזוב את ברה"מ ולהגר לחו"ל באופן חוקי. דודי איליושה, האח הבכור של אבי, ניצל הזדמנות זו והגר עם משפחתו לברזיל. אבי, שהיה בחור צעיר בן 27, חיפש דרך להמנע מלהתגייס לצבא ולכן, יחד עם בן דודו יאן זוקוב, החליט לעבור למזרח הרחוק של רוסיה, לעיר ולדיבוסטוק, עם כוונה לעבור משם לחרבין. ליתר דיוק, להסתייע על-ידי מבריחי גבול סינים שפעלו באיזור, אשר תמורת כסף היו מבריחים אנשים לסין דרך גבול שהיה עדיין פתוח באותה תקופה ועבר דרך שדות חקלאיים ללא גדרות או מכשולים אחרים.

היה די מסוכן לנסות לעבור את הגבול מיד עם הגיעם לעיר, לכן הם היו חייבים לחיות שם תקופה מסוימת, למצוא עבודה, וזאת בכדי לעשות רושם כאילו באו להשתקע במקום. רק אחרי כמה חודשים היה

אפשרי לנסות ליצור קשרים עם המבריחים ולעבור לסין.

אבי, שעבר בזמנו קורס מנהלי חשבונות הצליח למצוא עבודה בבנק, גם בן דודו זקוב מצא עבודה בבנק, כך הם התחילו להשתלב בחיי המקום מבלי לעורר חשד בקרב סוכני המשטרה החשאית שהסתובבו בעיר.

לאחר כ-10 חודשי עבודה בבנק, פנה מנהל הבנק לאבי והציע לו להיות סגנו, דבר שנראה מאד לא מתקבל על הדעת. אבי החל לחשוף שאולי המנהל רוצה להטמין לו מלכודת והחליט להתפטר ולעבור לעיר בלגובשנסק אשר על גבול סין בכדי לעבור שם את הגבול לסין.

הגבול לא היה מסומן בבירור, הוא עבר בשדות חיטה ותרס ורק המבריחים הסינים ידעו היכן עוברים הפטרולים של משמר הגבול הרוסי ברכיבה על גבי סוסים.

את מעבר הגבול הם עשו בלילה חשוך. ביום הם היו מסתתרים בשדות תירס וחיטה ועוקבים אחרי עקבותיהם של סוסי

משמר הגבול הרוסי.

כך, במשך שבועיים של הליכה בשדות, לינה בבקתות בכפרים סיניים שבדרך, הגיעו השניים סוף סוף אל תחנת רכבת נידחת ועלו לרכבת עם קרונות משא אשר הובילה אותם אל העיר חרבין.

בשנת 1930 היתה חרבין עיר תרבותית ומשגשגת מבחינה כלכלית. היו בה חנויות וקרתיות, בתי קפה, תיאטראות ובתי קולנוע. היא היתה עיר מערבית לכל דבר בהשוואה לחיים ולמשטר הקומוניסטי שהיה ברוסיה.

מה עושים 2 בחורים יהודים, לבושים במעילי שינל ארוכים, ללא אמצעים וקשרים בעיר החדשה? דבר ראשון, הם מחפשים ומוצאים מקום לינה באכסניה של מהגרים מרוסיה. דבר שני - הם מנסים למצוא קשרים בקהילה היהודית בעיר. איפה מחפשים? בבית כנסת!

כך, ביום שבת, מתייצבים אבי ובן דודו יאן זקוב, בפתח בית הכנסת הישן לתפילת שבת. שמש בית הכנסת היה בטוח שאלה 2 מקבצי נדבות רוסיים שבאו לבקש נדבה

ורצה לתת להם כסף רק שלא יפריעו לתפילה. לאחר שאבי הבהיר לו שהם יהודים שבאו להשתתף בתפילה, הוא הכניס אותנו לאולם עם ספק גדול בלב. כשהגיע זמן קריאת התורה כיבדו את אבי בעלייה לתורה, והוא, בזכרו את מה שלמד ב"חדר" ידע לומר את כל הברכות בעל פה, להתפעלותם של כל יתר הנוכחים במקום. יעקוב ליפשיץ, שהיה צלם ידוע בחרבין ופרנס הקהילה, היה נוכח בבית הכנסת. הוא הזמין את אבי ובן דודו להתארח בביתו, שהיה בית פתוח ושימש מקום מפגש להרבה צעירים יהודיים בעיר. כך גם אבי הכיר את אמי שהיתה אחיינית של יעקוב ליפשיץ שהתגוררה בביתו.

חתונתם נערכה ברוב הוד והדר בבית הכנסת החדש בחרבין, והונחה בתמונה מפורסמת על ידי יעקוב ליפשיץ, דודה של אמי. תמונה זו מופיעה באלבום על יהדות חרבין שהביאו עימם אנשי המשלחת של האקדמיה הסינית החוקרת את תולדות יהודי חרבין.

השליח ממנצ'וריה

(המשך מעמוד 23)

לשופן מאשר לבטהובן".

מה יהיה בדיסק הבא שלך?

"הדיסק יכלול את הקונצרטו מס' 2 של רחמנינוב, עם ואלרי גרגייב והתזמורת שלו מפטרבורג".

מתי תשוב לישראל?

"בשנה הבאה אופיע בניצוחו של זובין מהטה באולם מוסיקפראין בווינה, ובאותה שנה אבוא שוב לתל אביב, לכבוד חגיגות 70 לפליהרמונית. עוד לא נקבע מה אנגן אז".

מה תעשה בגיל 40?

החזון שלו, מדגיש לאנג, אינו מצטמצם לקריירה רגילה של פסנתרן בינלאומי. "אני שואף לבוא לבתי ספר, לאוניברסיטאות, לדבר עם צעירים, להסביר להם מוסיקה קלאסית, להדגים, לחבב את המוסיקה הזאת על ציבור ענק, חדש".

בתי ספר בסין?

"בהחלט לא רק שם. בכל העולם".

קבלת פנים במעונו של שגריר סין בישראל מר צ'ן-יון לון לנציגי הדורות יוצאי סין (ילידי סין וילידי הארץ)

1

2

3

משתתפי המופע - עובדי שגרירות סין בישראל עם נציגי איגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל-סין.
לי-שו צ'ון - רעיית השגריר מובילה את התוכנית האמנותית.
רקדניות - עובדות השגרירות וקהל המוזמנים.

1
2
3

קבלת פנים במעונו של שגריר סין בישראל מר צ'ן-יון לון לנציגי הדורות יוצאי סין (ילידי סין וילידי הארץ)

1

2

3

4

5

6

- 1 משפחת פיינברג
- 2 משפחת ביין
- 3 גליה כץ עם בת ונכד
- 4 משפחת ברשדסקי
- 5 משפחת אומנסקי
- 6 משפחת קמיונקה

מפלט בקצה העולם

מאת: גואל פינטו עיתון: "הארץ"

הסיפורים", אומרת הבת. "בהתחלה רק אמא דיברה על זה, כי לאבא היה קשה. ממנו שמעתי על כך באחד הביקורים שלי בארץ ומיד כשחזרתי לאמריקה סיפרתי לאמיר ושנינו הרגשנו שיש פה סיפור. המהפכה הדיגיטלית, שבה כמעט כל אחד יכול לעשות סרט, הקלה עלינו - יכולנו לצלם ראיון עם אבא, שחלקו מופיע בסרט וככה יצאנו לדרך".

ברוח קרה, כשמדי פעם בפעם הם מסדירים את נשימתם ומקנחים את אפם, מעידים הניצולים בסרט על תחושותיהם כילדים, על חבריהם שעזבו, על השכנים הגרמנים שלא נפרדו לשלום, על המחלות שנופצו בשנחאי ועל שכניהם הסינים, שמצבם הכלכלי היה גרוע מזה של היהודים, עד כדי כך שחלקם קפאו למוות. הם חווים את עברם מול המצלמה, חולקים מחמאות ליפנים שהמשיכו לסייע להם גם כשהיו במלחמה עם האמריקאים וגם לסינים שמעולם לא הפגינו אנטישמיות.

הרולד, אביה של הבמאית, מספר סיפור קשה, על ילד יהודי ממוצא רוסי שנהג להתעלל בו. "חטפתי מכות רציניות. הייתי הולך למיטה ואומר לעצמי: יום אחד אני אחזיר לוי". והוא אכן החזיר. בתום המלחמה, לאחר הטלת פצצות האטום על הירושמה ונגסאקי, יצא הרולד לרחוב, וכשראה את אויבו, "רצתי כמו חיה", הוא מספר. "הוא לא יכול היה לברוח ממני. אף פעם לא הייתי ילד אלים, אבל אם החברים שלי לא היו תופסים אותי, בטח הייתי הורג אותו. שחררתי שלוש או ארבע שנים של כעס. היכיתי אותו בכל מה שיכולתי. גם אני איבדתי את כל אנושיותי באותו זמן".

עוצמת הסיפור, כשמגולל אותו גבר מבוגר ודמעות בעיניו, טמונה במסקנה בדבר חוסר האנושיות שאחז בכלם, גם בניצולים. "הוא רב איתנו על זה הרבה", אומרת הבמאית, "הוא התבייש בסיפור הזה ולא רצה שנכניס אותו לסרט. אבל אנחנו הרגשנו שזו הגאולה הפרטית. המסר שעובר הוא "היהודי המושפל סוף-סוף מחזיר, וחזק. בעינינו זה נקודת המעבר מהיהודי הגלותי אל היהודי החדש".

"גטו שנחאי". הגישות של שני במאי הסרט שונות לחלוטין זו מזו ואלי לכן הוא מצליח לרגש

לשנחאי אחרי 1937 חייבים להתגורר באזור מיוחד, מגודר, בשכונת הונג-קיו בעיר. לימים יוכר המקום כגטו שנחאי. "גטו שנחאי" עשוי בצורה תיעודית מסורתית, אמריקאית מאוד. גם כשהפרטים העלילתיים-היסטוריים ידועים לכל, בוחר צמד הבמאים להציג סיפור מדויק ובעל רקע היסטורי מלא. בסרט מתראיינים חמישה ניצולים שחו את הבריחה מאירופה ושני אנשי אקדמיה שזהו תחום עיסוקם. אל מול תמונות ארכיון בשחור-לבן מהתקופה הנאצית ותמונות עבר משנחאי מופיעים צילומי וידיאו שצולמו בעיר בשנת 2000, שבהם הניצולים מטיילים ברחובות ובבתים שבהם גדלו. על כל אלה מנצחת מוסיקה מדוקדקת המכוונת אל רגשות הצופה בכל תמונה ותמונה.

בשיחה עימם מספרים שני הבמאים, שלמדו בבית הספר קמרה אובסקורה בתל-אביב, על משיכתם לקולנוע התיעודי האמריקאי הקלאסי. דווקא בימים שהסגנון התיעודי מבית מדרשו של מייקל מור משתלט על התעודה העולמית, יש מקום חשוב לסגנון הישן, הכמעט ארכאי, שבו משתמשים השניים.

"לא רצינו לעשות דברים מתחכמים, כדי שתשומת הלב תמוקד בסיפור ולא בסגנון", הם אומרים.

אחד המראיינים בסרט הוא אביה של הבמאית, הרולד ינקלוביץ. "אני לא זוכרת באיזה גיל שמעתי לראשונה את

הסרט "גטו שנחאי", שהוקרן בפסטיבל "עין יהודית" בתל אביב, מגולל את סיפורם של היהודים שברחו מאירופה הנאצית לעיר שהיתה אז בשליטת יפן. עיתון "הארץ".

בשקט, כמעט ללא תשומת לב ציבורית, מתקיים כעת בסינמטק תל אביב פסטיבל "עין יהודית", המציג סרטים יהודיים מכל העולם. זוהי שנתו הראשונה של הפסטיבל, שבראשו עומדת גילה אלמגור ומנהלו האמנותי הוא גדי קסטל. למרות ההצלחה המוגבלת, יש לקוות שהוא יתקיים גם בשנה הבאה, שכן מוקרנים בו כמה סרטים מצויינים, שבדרך אחרת הקהל הרחב לא היה נחשף אליהם.

הערב למשל, יוקרן "גטו שנחאי", בבימוי דנה ינקלוביץ מאן ואמיר מאן. זהו סרטם הראשון של בני הזוג, החיים בלוס אנג'לס, והוא זכה להצלחה גדולה בפסטיבלים בינלאומיים ולביקורות מהללות. ה"ניו יורק אובזרוור" כינה אותו "רב עוצמה" וה"ניו ריפבליק" הכתיר אותו בתואר "מרתק". הסרט גם נהנה מאהדת הקהל, הוצג בערים רבות בארצות הברית והכניס יותר מ-700,000 דולר. זהו סכום עצום לסרט עצמאי, שמאחוריו שני צעירים, ובמיוחד לז'אנר התיעודי. הסרט, שהוקרן לראשונה בפסטיבל חיפה בשנה שעברה, יוקרן במשך החודש בסינמטקים.

"גטו שנחאי" הוא "סרט שואה", המוכיח שיש עוד הרבה מה לספר על תקופה זו. בסרט מופיעים חמישה ניצולים, שדרכם מסופר סיפור הצלתם של 20 אלף יהודים ממערב אירופה. הם עקרו לשנחאי, שהיתה אז בשליטת יפן, עיר משגשגת ועשירה שלא היה צורך בוויזה כדי להיכנס אליה. ב-1939, בעת שכל מדינות העולם סגרו את שעריהן בפני היהודים, גילו 20 אלף יהודים כי שנחאי פתוחה ונסעו לשם. בעיר כבר היו שתי קהילות יהודיות, האחת בגדית (מעירק) והאחרת רוסיית, שעזרו לקבוצה שזה מקרוב באה.

אלא שתלאותיה לא תמו בזה. לאחד הפצצות פרל הארבור וכניסתה של אמריקה למלחמה, הוציאה ממשלת יפן צו הקובע כי כל הפליטים נטולי האזרחות שבאו

בו יהודים וסינים, והוא מאוד אקזוטי. זה סרט שהשואה היא הרקע שלו."

דנה ינקלוביץ מאן ואמיר מאן.
"הגאולה הפרטית של אבא"

הגישות הקולנועיות של שני הבמאים שונות לחלוטין זו מזו ואולי לכן הסרט מצליח לרגש. בשעה שדנה ינקלוביץ מעדיפה להתרכז בעדויות ובאמת ההיסטורית, אמיר מאן מתעניין יותר בתסריט ומייחס חשיבות רבה יותר לדרכי המניפולציה בעריכה, בתמונות ובמוסיקה, שבהן אפשר להשפיע על הצופה.

"אמיר לא רוצה לעשות סרטים תיעודיים, ונגר בגללי", מספרת ינקלוביץ. "אותי זה יותר מעניין, ואם הייתי מוצאת עוד סיפור מרגש, גם כזה שעוסק בשואה, הייתי הולכת אחריו. לא מפחיד אותי להיכנס לנישה של במאית 'סרטי שואה'. זו טרגדיה שאי אפשר להבין אותה וכל סרט שעושים הוא עוד ניסיון להבין".

בכל זאת מאן מתעקש: "זה לא 'סרט שואה', הוא אומר, 'זה סרט מיוחד, שיש

מבחינה קולנועית רציתי שיהיה בסוף פיי-בק (תשלום) ואני שמחה שאבא סיפר את זה".

קטע שלם בסרט מוקדש לתחילתו של מסע הכיבוש הנאצי ולניסיון הנואש של אלה שחיו בשנחאי לעזור לקרוביהם לברוח מאירופה. תחושת אשם מלווה את המרואיינים, גם אם לא במילים מפורשות. אחת מהן, שאחיה ביקש את עזרתה והיא לא היתה יכולה להועיל, מספרת שחששה כי יחשוב שלא רצתה שיבוא. בסוף הסרט התחושה אף מתחזקת, כשהמרואיינים מספרים כיצד גילו לראשונה מה קרה לכל קרוביהם. "סבתא שלי הרגישה אשמה שהיא לא לחצה על המשפחה לעזוב", מספרת הבמאית, "ואבי מרגיש עצב רב שאין לו משפחה, אחים ואחיות ובני דודים".

עבר היהודי בשנחאי

מועדון
יהודי
בשנחאי

בית הכנסת אהל
רחל בשנחאי

לוח זיכרון
לפליטים
יהודים
בשנחאי

קשרים יהודיים-סיניים בשנחאי בימים עברו

פרנציסקו.

במרכז המאורע עמדו פרופסור פן גואנג, רקטור המרכז למדעי יהדות בשנחאי ומזכיר כללי של מרכז למדעי התרבות העולמית ומטוק רחמים ניסים תושב שנחאי לשעבר. הסמינר התקיים בחסות המוזיאון ע"ש מגנס בסן פרנציסקו ועורר עניין רב אצל הנוכחים.

"מעולם לא ידעו הסינים אנטישמיות מהי, "אומר פאול אנגל, יהודי וינאי אשר גר בשנחאי משנת 1938 עד 1946.

ב-2 ביוני, 2004, נערך בסן פרנציסקו סמינר שהוקדש לנושא "שיתוף פעולה וקשרים בין יהודים וסינים בשנחאי בשנים עברו". הסמינר אורגן ע"י "מרכז התרבות" של עיריית שנחאי וועד אמריקני-יהודי (סן-

חייילים כותבים

השנה זו שנתי האחרונה בצבא. ברצוני לנצל מכתב זה כדי להודות לכם מקרב לב על שלוש השנים האחרונות שבהן הענקתם לי שי נאה בכל ראש שנה. בהוקרה ובברכת חג שמח

מיינצר גל

הנני מאשרת קבלת השי לרגל השנה החדשה הבאה עלינו לטובה ומאחלת חג שמח לכל איגוד יוצאי סין בישראל ולכל בית ישראל. תודה על תמיכתכם לאורך כל השירות הצבאי שלי

אתי הרש, הנכדה של חיה ברכה קיבוץ סאסא.

לאירגון יוצאי סין
אני מורן פרחי הנכדה של איה רוזנבלט, רוצה להודות לכם על השי שקיבלתי לראש השנה. תודה רבה ושנה טובה ומתוקה

החיילת מורן פרחי

ברצוני להודות לכם מקרב לב על השי היפה ששלחתם לי לראש השנה. הרבה תודות על התייחסותכם ועל שמירת הקשר. חזיקו ואימצו ושנה טובה, בריאה ומאושרת לכולם.

בברכה
אור גוטפריד

בשמי ובשם הבנים שלי, תמיר - קצין בשיריון ואלעד לוחם בהנדסה קרבית אני רוצה לאחל לכל החברים באיגוד שנה טובה בריאות בשפע והצלחה, מאחלת יהודית מנצור הבת של ריבה סקר ז"ל

הריני להודות לכם על השי שהענקתם לי לכבוד השנה החדשה. בהזדמנות זו הריני לאחל לכולנו שתהא שנה טובה, שנת שלום וביטחון, שנה שבה יתגשמו כל משאלותינו.

בברכת שנה טובה וחתימה טובה
אורן רוזנבלט
הנכד של איה רוזנבלט

ברצוני להודות לכם על המחאת ראש השנה שנשלחה אליי ולאחל לכם חג שמח ושנה טובה

שי קרבצקי.

ברצוני להודות לכם מקרב לב על השי שקיבלתי מכם לרגל ראש השנה תשס"ה הבא עלינו לטובה. ברצוני לאחל לכל חברי האיגוד ויוצאי סין בישראל ובחוי"ל שנה טובה ומתוקה, שפע בריאות, גשוג ופריחה והכי חשוב שלום בינינו לשכנינו. גאה אני להיות שייך לדור ההמשך של יוצאי סין.

בתודה ובברכה
שניר שניידרמן
נכד של אברהם (אברשה) עוזרובליץ

ברצוני להודות לכם על השי שקיבלתי בימים אלה מאיגוד יוצאי סין כחייל בצה"ל. בעיקר אני שמח וגאה על הקשר שנוצר עם האיגוד. משפחתי נולדה וחיה בסין במשך למעלה משני דורות ואני דור רביעי למשפחה נהנה ושמח להיות חלק ממשפחת יוצאי סין אני רוצה לברך אתכם ואת כל בית ישראל בשנה טובה, שלווה ורגועה.

תום לינובר
נכד לדינה ודר' ויקטור זאיגרייץ

ברצוני להודות לכם על השי ועל הברכות ששלחתם לי לרגל ראש השנה. שמחתי מאוד להצטרף עם סבתי לנסיעה שנערכה לסין במסגרת האיגוד ב-27/08/04, אשר היתה חוויה מיוחדת, מהנה, מעניינת ותרמה לי להכרת והערכת העם הסיני והבנת משמעותו ופועלו הרב של איגוד יוצאי סין.

בברכת שנה טובה
עילי כץ
נכד של גליה כץ

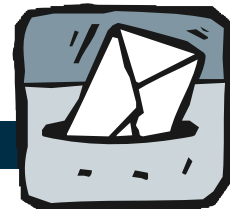
מכובדי,
בפרוס עלינו תקופת החגים, מצווה על כל יהודי בארץ ובגולה להרהר ולפשפש במעשיו בשנה החולפת ואין זה מקרי, שהדגש העיקרי מושם על מעשים שבין אדם לחברו ולא בין אדם למקום. המראה הקולקטיבי שבה משתקפת ההווה הישראלית השנה, לצערינו, היא של תרומה לנזקקים הרבים מספור, אך נתינה אינה בבחינת רעיון חדש לאיגוד יוצאי סין, שבכל שנה בוחר לחלק מלגות לסטודנטים ולחיילים כאחד וכך לעודד את דור העתיד של מדינתנו הקטנה. חשיבותה של המתת הזו גדולה בעיקר בימים טרופים אלה. כחייל צה"ל וצאצא של יוצאי סין, ברצוני להודות לכם על החיוך שעלה על פני ועל פניהם של חיילים וסטודנטים רבים הודות לתרומתכם. כולי תקווה שתמשיכו במלאכת הקודש הזו למען הדורות הבאים והריני סמוך ובטוח שביום הכיפורים הזה תדעו שעשיתם רבות למען כולנו ולמען המדינה.

בברכת שנה טובה וגמר חתימה טובה,
סמל מיקי פרידמן
(בנו של יליד טייניזן דניאל פרידמן ונכד לילידת חרבין לוצי פרידמן).

לאיגוד יוצאי סין וחבריו.
בשמי ובשם בני משפחתי שלוחה אליכם ברכה חמה לרגל השנה החדשה. המון בריאות, שלווה ונחת מפרי עמלכם ותודה עמוקה על השי שקיבלתי מכם לכבוד ראש השנה.

מכל הלב, שמעון מימון - נכדו של שמעון ללצ'יק (ז"ל)

הוועד המרכזי של איגוד יוצאי סין בישראל,
מתכבד להזמין את יוצאי סין בישראל, למפגש המסורתי של טקס חלוקת מלגות לסטודנטים ופתיחה חגיגית של הועידה ה-15 של יוצאי סין בישראל.
האירוע יתקיים ביום ג' ב' בטבת תשס"ה - נר שמיני של חנוכה 14 בדצמבר 2004 בבית עובדי העירייה, רח' פומבדיתא 4 תל אביב. הדלתות תיפתחנה בשעה 16:00 למפגש חברים וכיבוד קל. דלתות האולם תינעלנה בשעה 17:45 לפתיחת הטקס.

ת.ד. - 29786

לכבוד, איגוד יוצאי סין בישראל מכובדי,

בפרוש עלינו תקופת החגים, מצווה על כל יהודי בארץ ובגולה להרהר ולהתחבט במעשיו בשנה החולפת ואין זה מקרי, שהדגש העיקרי מושם על מעשים שבין אדם לחברו ולא בין אדם למקום.

המראה הקולקטיבית שבה משתקפת ההוויה הישראלית השנה, לצערנו, היא של תרומה לנזקקים הרבים מספור. אך נתינה אינה בבחינת רעיון חדש לאיגוד יוצאי סין, שבכל שנה בוחר לחלק מלגות לסטודנטים ולחיילים כאחד וכך לעודד את דור העתיד של מדינתנו הקטנה.

חשיבותה של המתת הזו גדולה בעיקר בימים טרופים אלה. כחייל בצה"ל וצאצא של יוצאי סין, ברצוני להודות לכם על החיוך שעלה על פני ועל פניהם של חיילים וסטודנטים רבים הודות לתרומתכם.

כולי תקווה שתמשיכו במלאכת קודש זו למען הדורות הבאים והריני סמוך ובטוח שביום כיפורים זה תדעו שעשיתם רבות למען כולנו ולמען המדינה.

בברכת שנה טובה וגמר חתימה טובה.

סמל מיקי פרידמן

(בנו של יליד טיינזין דניאל פרידמן ונכד לילידת חרבין לוצי פרידמן)

מצורפים בזה המסמכים של בני, דביר אור לקבלת מלגת לימודים. כמו כן אני מצרפת בזה שיק ע"ס 200 ₪, 100 עבור בילוטין ו-100 כתרומה לראש השנה.

אור הוא הבן של חזקיהו והנכד של אידה והנרי דודוביץ ז"ל. כמו כן ברצוני לספר לכם על מנת שתפרסמו בעיתון הבא כי בדיוק ביום ההולדת של הסבא הנרי 16/4/04 נולד לו נין לנכדתו אביה.

**בתודה מראש ובברכת שנה טובה
דביר חסיה**

לתדי היקר

תדי החוגג שמונים שנות הולדת הוא תופעה יחידה, מיוחדת: זקוף קומה, צעיר הוא ברוח, מתרוצץ עבורנו, לרוב לא ינוע. מעשיו והתנהגותו הם כשל הצעירים. ואכן קומתו זקופה, את ראשו הוא ירים. אז לסיים, תדי, נאמר לך את אלה הדברים: שתדע על ימיך, עד מאה ועשרים, לשמוח וליהנות כמו שידועים הצעירים. ועוד ברצוננו לאחל לך, תדי:

שחוכמתך ותבונתך תמשיך ותבריק, והלוואי שבחיוניותך אותנו תדביק, שגם להבא תשבה את ליבנו ואתנו תדליק, ובבקשה ממך - המשך כך ואל נא תפסיק!!!!

ממועדון יום א'

שלום רב,

בשנת 2001 יצאתי מהארץ לשהות של שנה בסין. למדתי סינית באוניברסיטה לשפות זרות בעיר טיינזין וטיילתי רבות בסופי שבוע ובחופשות בין הסימסטרים. בנוסף, לימדתי אנגלית בעיר טאנגו הסמוכה לטיינזין. לפני נסיעתי קיבלתי המלצות ממר תדי קאופמן.

עם חזרתי הכנתי סדרת הרצאות על הטיול הגדול שעשיתי. כמו כן כתבתי ספר ששמו "גאו שו" שיצא בהוצאת "כותרות" המתאר את חוויותי במשך שנה זו ממפגשים עם אנשים ומהטיולים שביצעתי.

החברה להגנת הטבע קיבלה את הצעתי למסלול טיול מיוחד בסין, שאין דומה לו בחברות טיולים אחרות.

אני מקבל מידי פעם את הביטאון של האיגוד מאביו של חתני, יוסי יעקובסון, שהוא יוצא טיינזין וחבר באיגוד שלכם, וחשבתי לעניין את קהל הקוראים שלכם בספרי ובפרסום מודעה שלי להרצאות וטיולים.

אשמח לקבל תגובתכם.

בברכה,

אמנון בוים.

תדי שלום רב,

בהתרגשות רבה קראנו את שכתבת בכתב ההספד לאבא. הזמן שחלף מאז לכתו קצר והחלל שנוצר רב.

קשה להשלים עם האובדן - לנו, למשפחה ולכל מכיריו ומוקיריו.

אבא הלך לעולמו אדם מאושר, שבע ימים ורווי נחת.

הוא בליבנו תמיד - במלוא מובן המילה.

הוא השאיר לנו מורשת ולאורה נמשך.

תודתנו שלוחה לכל שאר העושים במלאכה.

בברכת שנה טובה

אליה גודר וכל שאר בני המשפחה.

לאיגוד יוצאי סין

שנה טובה ומבורכת

שנת שלום ובריאות

שנת פיתוח ושגשוג

מאחלים איתן ויצחק

וכל משפחת רוזנפלד

מקיבוץ ראש צורים

אני הלל אליהו כסלו (קיייליס) בנם של סיומה קיייליס ופניה קיייליס (שמה לפני נישואיה, פניה ליסקי) יליד סין. שמחת לראות את שמו של סבי הלל לינסקי בביוגרפיות של אנשי חרבין. עלי להודות שלא ידעתי הרבה על סבי והמידע שמופיע באתר הוסיף לי פרטים שלא ידעתי.

אני חבר מושב רמות שברמת הגולן, נשוי אב לארבעה ילדים וסב לחמישה נכדים. עוסק בחקלאות (גידול מנגו ומשתלת עצי מנגו). יש לי שתי אחיות בוגרות ממני, מאירי רעיה חברת קיבוץ שמרת וגניה ברנשטיין חברת קיבוץ עין המפרץ ואח בשם צביקה כסלו.

ברחוב קיטייסקיה בחרבין ספטמבר 2004

צולם על ידי משפחת כסלו

הוועד המרכזי של אגוד יוצאי סין בישראל,
מתכבד להזמין את יוצאי סין בישראל, למפגש המסורתי של
טקס חלוקת מלגות לסטודנטים
ופתיחה חגיגית של הועידה ה-15 של יוצאי סין בישראל.

האירוע יתקיים ביום ג' ב' בטבת תשס"ה - נר שמיני של חנוכה
14 בדצמבר 2004 בבית עובדי העירייה, רח' פומבדיתא 4 תל אביב.
הדלתות תיפתחנה בשעה 16:00 למפגש חברים וכיבוד קל.
דלתות האולם תינעלנה בשעה 17:45 לפתיחת הטקס.

"המוציא לחם מן הארץ" - על פרנסות ועיסוקים שונים

ראשי הקהילה בבית האחים סוסקין, חרבין 1931. יושבים מימין: איזק סוסקין, גירה קריצ'בסקי - אורח קרן היסוד שביקר בעיר, וז"ר סולומון רביקוביץ'. עומדים: ז"ר אברהם קאופמן ונחום סוסקין.

כנהוג בימינו, אלא את שם בעלי הבית.

תרומות ותורמים

קהילת יהודי חרבין קלטה המוני יהודים שהגיעו כפליטים חסרי כול, מבלי שנתמכה על ידי ארגונים בינלאומיים כלל. הקהילה הקימה גמ"חים לתפארת בזכות היכולת הארגונית של העומדים בראשה, בזכות נדיבות לבם של בעלי העסקים העשירים, וגם בזכות בעלי ההכנסות הצנועות יותר שתרמו לקהילה. נוסף על מס הקהילה שהוטל על כל משפחה, תרמו יהודי חרבין, בני המעמד הבינוני, באמצעות תרומה שנקראה "במקום פרחים". דהיינו ברכות מעוטרות שחברי הקהילה שלחו איש אל רעהו לקראת החגים ובהן התרומה למוסדות הצדקה. גם היום בארץ אנו באיגוד יוצאי סין משמרים מנהג זה.

בספר "מי ומי" שיצא בחרבין בשנת 1932 מוזכרים שמות הסוחרים ובעלי העסקים החשובים בעיר. לא ניתן למנות את כולם אבל מצאתי לנכון לציין אחדים. האחים המיליונרים היהודים סלומון, סמיון ומשה סקידלסקי (שאחד מהם היה גם קונסול הכבוד של פורטוגל), רכשו זיכיון על מכרות הפחם בעיר מולין. הם פיתחו את מכרות הפחם, הקימו לידם עיר שבה עבדו וגרו אלפי אנשים. הסקידלסקים בנו בעיר בית ספר, בית חולים, כנסייה פרבוסלבית, ועוד מוסדות ציבור. זה היה המכרה הגדול ביותר במנצ'וריה וספק הפחם החשוב ביותר. האחים סקידלסקי היו בין התורמים הנדיבים ביותר לקהילה היהודית בחרבין. הם ייסדו, כאמור, את בית הספר "תלמוד תורה" שנקרא על שם אביהם, מימנו את פעילות תנועת הנוער מכבי, והעסיקו בחופשות הקיץ את רוב הסטודנטים היהודיים. אחד האחים סקידלסקי, שאהב מוסיקה קלאסית, (המשך מעמוד 35)

לאמריקה יצאו מחרבין דרומה, חלקן הגיעו ברכבות דרך מוקדן (שְׁנִינג) לטיאנדזין ומשם באניות משא לשנחאי או להונג קונג ומהן למערב. וחלקן יצאו דרומה מחרבין ברכבת רוסית עד צ'ינגצ'ון. שם הועברה הסחורה לרכבת יפנית שהובילה אותה עד דייירן (דלין) שעל שפת הים הצהוב ומשם באניות משא לאמריקה. בכל מקרה מדובר במערך לוגיסטי מורכב.

בחרבין היה בית חרושת לעיבוד פרות בבעלות יהודי ושמו זלוביץ'. בית החרושת שלו היה הגדול ביותר במנצ'וריה ואחד הגדולים בסין. גם פולי סויה יוצאו לחו"ל בכמויות גדולות מאוד. כשהייתה יוצאת רכבת עמוסת שמן סויה בפחיות מדובר היה בעשרות רבות של קרונות.

מכיוון שמנצ'וריה נחשבת "סוף העולם", לא רבים יודעים שהתנהלה שם פעילות מסחרית בהיקפים עצומים. סוחריה של מנצ'וריה נחשבו לעשירי תבל.

"ארגון בעלי הבתים" היה משותף לרוסים, לסינים וליהודים. הוא לא הוקם על ידי יהודים וגם היושב ראש שלו לא היה יהודי, אולם היהודים רבים היו חברים בו. בחרבין לא נהוג היה לקנות דירות; אנשים התגוררו בשכירות בבית דירות שהיה שייך לבעל בית. מכאן ניתן להבין את מעמד החזק של בעלי הבתים בחרבין. לא היה זה נדיר למצוא בניין שבו התגוררו יהודים, לידם רוסים, משפחות אחדות של סינים ומשפחה יפנית ולכולם חצר משותפת. כששאלו: "איפה גר פלוני?" היו עונים לו: "בבית אורלובסקי", או "בבית בורסקי". לא ציינו את שם הרחוב ומספר הבית

משפחת סוסקין. עומדים משמאל: איזק ואשתו מריה, רוזנטל בעלה של לאה סוסקין, ובתיה פינגרש לבית סוסקין. יושבים משמאל: לאה סוסקין, רחל סוסקין - אם המשפחה, משה ברמן בעלה של ריבה סוסקין שעבד עם אהרון אהרונוסון בחוות הניסיונות החקלאית בארץ ישראל ו"נתקע" בחרבין בעת מלחמת העולם הראשונה. חרבין 1918.

מטבע הדברים נדדו יהודים בעקבות פרנסתם. חלקם התיישבו בערים שונות בסין, חלקם נדדו דרומה והגיעו עד הונג קונג, עשרות עלו ארצה, ואלפים היגרו לארצות הברית. תהליך ההגירה הגלובלי, שהשפיע על העם היהודי באשר הוא, השפיע גם על יהודי סין.

בית החרושת למשקאות קלים, בבעלותו של גרגורי קרול, חרבין 1922.

בין יהודי חרבין בלטו אחדים שהקימו מפעלים, פיתחו תעשייה וקידמו את הסחר בין מנצ'וריה למדינות במערב. בשלושת הארגונים הכלכליים החזקים בחרבין היו יהודים בעמדות מפתח: בבורסה, בארגון בעלי הבתים, ובמועדון המסחרי. את המועדון המסחרי והבורסה ייסדו יהודים ועמדו בראשם. אבי היה יושב ראש המועדון המסחרי במשך כעשרים שנה. בבורסה בחרבין סחרו גם במטבעות וגם בסחורות. הסחורות העיקריות שנסחרו בה היו: פולי סויה ופרוות. גם פחם, סוכר וקמח נסחרו בבורסה אך בכמות מועטה. מחירי פרות השועל וטיב שמן סויה היו נושאי השיחה העיקריים. הבורסה הייתה פתוחה מיום שני עד יום שישי. ביום שבת הייתה הבורסה סגורה, לרגל יום המנוחה של היהודים, וביום ראשון הייתה סגורה לכבוד הגויים.

תעשיית הפרוות העסיקה אלפי אנשים. הציידים היו בדרך כלל סינים ורוסים. הם צדו בעיקר שועלים, מינק (חורפן) וגם דובים ונמרים. אך המסחר ושינוע הסחורות נעשה ברובו על ידי יהודים. את הפרוות היו מביאים לחרבין, שם היו ממיינים, מעבדים, מייבשים וצובעים, מעמיסים אותן על קרונות ושולחים ליצוא. חלק נכבד מנשות אירופה התעטפו בפרוות שהגיעו מסין.

הסחורה שנשלחה למרכז אירופה יצאה מחרבין דרך סיביר, והגיעה ברכבת הטרנס-סיביראן-אקספרס לעיר לייפציג שבגרמניה. שם היה מרכז הפרוות העולמי ושם ישבו הפרוונים הטובים בעולם. הפרוות שיוצאו

התעניינות גדלה והולכת בישראל וביהדות בקרב דור העתיד של האליטות בסין

אהדה בסיסית

החלטתו של וולד, בן 68, לחקור את היחס ליהודים בסין נובעת מעניין אישי רב שנים בסין ובתרבותה. הוא בעל רקע יהודי-אירופי מובהק: נולד במילאנו, התחנך בבאזל ומתגורר כיום בפאריס. ניסיונו המקצועי כולל קרוב לארבעים שנות עבודה כחוקר בארגון לשיתוף פעולה ופיתוח באירופה (OECD), ובתפקידו האחרון לפני פרישתו למלאות עמד בראש היחידה לביו-טכנולוגיה. לצורך המחקר שהה ולד חודשים אחדים בסין. הוא אינו דובר סינית, ועבודתו היתה מוגבלת לקריאת ספרים בשפות אחרות. בנוסף, הוא ראיין כמאה חוקרים מסין, ארה"ב וישראל וקיים מפגשים עם סטודנטים בשש אוניברסיטאות בסין. ולד אומר כי התרשם שבציבור הסיני הרחב יש אהדה בסיסית ליהודים ולישראל, דווקא בגלל עמידתה מול מדינות ערב. לדבריו, "האהדה הזאת אינה מתבטאת תמיד בהצהרות הרשמיות או בדיווחיהם של כלי התקשורת, אבל היא מאוד בולטת בפורומים ציבוריים כמו צ'טים באינטרנט".

חוקרים ישראלים ויהודים אחרים תמכו במסקנה זו. רבקה ביטרמן מבקרת בסין מתחילת שנות השמונים במסגרת תפקידה כאוצרת אמנות אסיה במוזיאון ישראל. כישראלית וכיהודייה היא אומרת שלא נתקלה מעולם ביחס שלילי. "התגובה האופיינית של האדם ברחוב היא לקשר את ישראל עם כוח ואת היהודים עם פקחות ועושר, אבל בראייה חיובית".

אחד החוקרים שעימם שוחחנו טען כי התנהגותה הכוחנית של ישראל דווקא מחזקת את ההערכה כלפיה בקרב סינים רבים, על רקע רגשות שליליים חזקים ואף גזעניים הרווחים בחברה הסינית ביחס למוסלמים. הפרופ' אנדרו פלקס, מומחה לספרות סינית מאוניברסיטת פרינסטון, המלמד גם בישראל, מציין כי התרשם ש"ככלל, דיווחי כלי התקשורת בסין על הנעשה במזרח התיכון מאוזנים הרבה יותר מאשר באירופה, למשל".

ולד טוען, לעומת זאת, כי הדיווחים מהנעשה בשטחים ובעיראק מתסיסים נגד ישראל והיהודים את בני המיעוט המוסלמי בסין. מספר המוסלמים מגיע, לפי הערכות לא רשמיות, עד 40 מיליון, כפליים ממספר המהגרים המוסלמים באירופה, אבל בסין

הרגע שבו תהפוך סין למעצמת עליו, אומר מנכ"ל המכון אבינועם בר-יוסף. האירוע שעליו מדבר בר-יוסף יתרחש, לפי תחזיות המומחים, כבר במחצית הנוכחית של המאה ה-21. חוקרים אמריקאים וצרפתים העריכו באחרונה, כי בשנת 2050 יהיה התוצר המקומי הגולמי של סין גדול ב-75% מזה של ארצות הברית וביותר מכפליים מזה של האיחוד האירופי. לישראל וליהודים, כך נדמה, יש הרבה מה להפסיד מאיבוד הדומיננטיות של ארה"ב הנחשבת לבעלת בריתם העיקרית והכמעט יחידה.

מחבר המחקר על סין, הד"ר שלום סלומון ולד, מגלה דווקא אופטימיות. לדעתו, בהשקעה קטנה יחסית יוכלו היהודים להרוויח רבות מטיפוח הקשרים עם סין. זו מדינה נטולת עבר אנטישמי שיחסה ליהודים מאופיין לדעתו בסקרנות, פתיחות ומקוריות. ולד מונה שורת צעדים שיוכלו להביא לקירוב בין העמים, ובהם עידוד הפקות בנושאים יהודיים, טיפוח הפעילות האקדמית בסין בתחום לימודי ישראל והיהדות, וביסוס נוכחות קבועה ומייצגת בסין של התנועות והזרמים המרכזיים בעם היהודי.

ולד מציג תמונה מורכבת בנתחו את האופן שבו רואה סין את יחסיה עם ישראל מצד אחד ואת יחסיה עם העולם הערבי מצד אחר. הוא מציין כי באופן מסורתי מביעה סין תמיכה בעמדות פרו-פלשתיות ופרו-ערביות, אבל לטענתו מדיניות זו מוגבלת בעיקרה לרטוריקה. ההתנגדות הערבית העזה לשיתוף הפעולה בין סין לישראל בתחומים ביטחוניים ואחרים אינה משפיעה לדבריו על שיקול דעתם של הסינים. ולד מעריך כי התלות הגוברת של סין בנפט מזרח-תיכוני תשנה את התפישה האסטרטגית המסורתית ותביא להגברה ניכרת במעורבותה של סין במזרח התיכון, אבל לדעתו גם תהליך זה לא יוביל בהכרח להתנתקות מישראל.

"זה יהיה פשטני לומר שסין תפתח תלות במדינות הנפט המזרח-תיכוניות, תוך כדי התעלמות מהתלות שיפתחו במקביל אותן מדינות נפט בשוק שיהיה הגדול בעולם. כהערה כללית אפשר לומר שהסינים מקפידים לנהל משא ומתן מעמדת עצמאות וכוח. טיפוח יחסים עם ישראל, על אפס וחמתם של המוסלמים, משדר מסר כזה בדיוק".

בדצמבר לפני שנה החליטה לורן כץ, סטודנטית באוניברסיטה בבייג'ין, לערוך סקר בקרב עמיתיה הסינים על יחסם ליהדות ולישראל. כץ, אמריקאית ממוצא יהודי, ריאיינה במשך חודשיים 214 סטודנטים, מרביתם תלמידי האוניברסיטה ללימודים בינלאומיים. המרואיינים נשאלו על ידיעותיהם ועל יחסם לעם היהודי, לתרבות ולדת היהודית ולתולדות העם היהודי. השואה בלטה מיד כנושא המוכר ביותר. האישיות היהודית המוכרת ביותר לסטודנטים היתה אלברט איינשטיין ואחריה קארל מארקס, הנרי קסינג'יר ומשה רבנו. רק שלושה מהנשאלים הביעו בסקר עוינות כלפי ישראל או היהודים. מצד שני, רק שני סטודנטים ידעו לומר כי יש להפריד בין מדיניות ישראל לבין היהודים "מכיוון שלא כל היהודים הם ישראלים". יותר מ-50% מהנשאלים אמרו כי היהודים ממלאים תפקיד חשוב בעולם, בתחום העסקים, הפוליטיקה, או באופן כללי. רוב דומה של סטודנטים אמרו כי היהודים מסקרנים אותם וכי היו שמחים ללמוד עליהם יותר. בין התשובות שקיבלה כץ לשאלה "מהם הנושאים המעוררים את סקרנותכם?" היו "הקשר בין היהדות לנצרות", "ערכי המשפחה והקהילה ביהדות", "הדמיון והשוני בין היהודים לתושבי שנחאיי" ו"מדוע היהודים עושים ברית מילה ולא מעדיפים להגדיר את זהותם בדרכים כואבות פחות ובולטות יותר?".

היזומה המקורית של כץ היא אחד הניסיונות הבודדים שנעשו עד כה לזהות את הלכי הרוח בסין כלפי היהודים. הסקר שעשתה אינו מייצג אמנם את הציבור הרחב אך הוא משקף מגמה רווחת בקרב דור העתיד של האליטות בסין. ממצאי הסקר משולבים במחקר חדש ששמו "סין והעם היהודי", שמפרסם בימים אלה המכון לתכנון מדיניות העם היהודי. זהו מכון מחקר הפועל בירושלים זה כשנתיים וממומן על ידי הסוכנות היהודית ותורמים יהודים מצפון אמריקה. המחקר על סין אמור להיות הראשון בסדרת פרסומים פרי יוזמתו של נשיא המכון, הפרופ' יחזקאל דרור, על "מעצמות עולות שאינן בעלות מסורת תנ"כית", קבוצה הכוללת גם מדינות כמו הודו וקוריאה.

"המחקר על סין הוא מסמך אסטרטגי שנועד לסייע לעם היהודי להתכונן לקראת

- בניגוד לאירופה - מדובר במיעוט מבוטל, פחות מ-3% מהאוכלוסייה.

פחות עמוס עוז

קהילה יהודית פעלה בסין בימי הביניים בעיר קאיפנג. היהודים, ככל הנראה סוחרים מפרס, הגיעו לעיר בדרך המשי בסביבות המאה העשירית לספירה, בתקופה שהעיר שימשה כבירת שושלת סונג. הקהילה הצליחה לשרוד קרוב לאלף שנה בתנאי ניתוק כמעט מוחלטים משאר העולם היהודי, עד שהתבוללה בסביבתה. בתחילת המאה ה-20 ובמשך מלחמת העולם השנייה הגיעו לסין גלי פליטים יהודים מרוסיה וממרכז אירופה והתיישבו בחרבין ובשנחאי. כמעט כל היהודים האלה היגרו מהמדינה בשנים שלאחר מלחמת העולם השנייה. כיום חיים מעט יהודים וישראלים בסין, בעיקר בערים שנחאי ובייג'ין ובאזורים הכלכליים המיוחדים בדרום המדינה.

ולד תיאר במחקרו בהרחבה את הפעילות האקדמית בתחום לימודי היהדות בסין. העדרו של ארגון גג שירכו את הפעילות האקדמית בתחום הקשה עליו מאוד באיסוף הנתונים.

העיסוק האקדמי ביהדות החל בסין רק לאחר מותו של מאו טסה טונג ב-1976. כיום פועלים במדינה בין שמונה לעשרה מרכזים אקדמיים ללימודי יהדות וישראל. המרכז הפעיל ביותר שוכן באוניברסיטת נאנג'ינג ונהנה מתמיכה כספית של ארגונים יהודיים בצפון אמריקה. מנהל המרכז שו שין פירסם ב-1993 תרגום לסינית של אנציקלופדיית יודאיקה שבהכנתו השתתפו 40 חוקרים. לדברי שין, כאלפיים סטודנטים באוניברסיטה משתתפים כל שנה בקורס על נושאי יהדות. שלוש אוניברסיטאות בסין (שנחאי, נאנג'ינג וקאיפנג), מעניקות תארים בהיסטוריה ותרבות יהודית. אוניברסיטה רביעית (בגינאן) נותנת תואר בפילוסופיה יהודית. וולד מעריך כי 200 חוקרים עוסקים בנושאי יהדות באופן חלקי, ובין 15-20 חוקרים עוסקים בהם במשרה מלאה.

בתחום התרבות היהודית הצליחו ספרים בנושאים יהודיים המתורגמים לסינית לחזור לציבור הרחב. הסינים, בניגוד לאירופים, מתעניינים פחות בסופרים ישראלים עכשוויים כמו עמוס עוז ודויד גרוסמן ויותר בספרות היסטורית ודתית. "ספרים המתארים את קדמוניות היהודים מרכזים עניין מיוחד", אומר ולד, "המהדורה הראשונה של הספר 'ירושלים', 3,000 שנות היסטוריה, יצאה לחנויות הספרים באמצע 2003 ב-5,000 עותקים ואזלה בתוך זמן קצר". הפרופ' פלקס מציין את הביקוש לספרים יהודיים קאנוניים. "ספרים כמו התרגומים לסינית של פרקי אבות ומשניות הם הצלחה מסחרית לא קטנה ונמכרים באלפי עותקים כל אחד", הוא אומר.

יהדות חרבין אשר בליבי מתוך ספרו של תדי קאופמן (המשך מעמוד 33)

היה הפטרון של רביעיית המוסיקאים (קווארטט) הטובה ביותר בחרבין. גם "הקונסרבטוריון על שם גלזנוב" - בית הספר הגבוה למוסיקה, סובסד על ידי יהודים אף על פי שלא היה זה בית ספר יהודי.

משפחת קרול וחברים בגן ביתם, חרבין 1928.

רגורי קרול, יהודי יליד אוקראינה, שהיה בעל טחנות קמח ובעל בית החרושת הראשון בחרבין למשקאות קלים, תרם לבתי כנסת ולארגוני צדקה שונים.

המיליונרים, שלושת האחים לבית סוסקין: איזק, סמיון ונחום, שעסקו בספנות, בסחר עצים והיו בעלי טחנות קמח, תרמו גם הם לקהילה. האחים סוסקין גרו בשתי וילות מפוארות, בחצר גרו משרתיהם. הם נסעו מידי שנה לאירופה, והסתובבו כל ימי חייהם מלווים בשומר ראש. איזק סוסקין היה עסקן ציבורי ואף שימש תקופה קצרה יושב ראש הקהילה. לאחר פטירתה של אמי נבחרה אשתו ליושבת ראש "ארגון נשים לצדקה". פעם בשנה הייתה הגברת סוסקין עורכת במלון "מודרן" אירוע חגיגי, "נשף סוסקין", שכל הכנסותיו נתרמו למוסדות הצדקה בקהילה.

נוסף על עושרם נודעו האחים סוסקין גם בטוב לבם. כל יהודי שהיה זקוק לערבות היה בא לבקש מהם וכאשר מאן דהו לא שילם את חובו היה החוב משולם על ידי הסוסקינים. הגיעו הדברים לידי כך שחרף היותם עשירי העיר, הודיעו הבנקים בחרבין שלא יקבלו שטרות ערבות שסוסקין חתומים עליהם. מנהלי הבנקים לא רצו לתבוע את הלקוח האמיד ביותר בעיר.

במנצחיה לא הוטל מס הכנסה, אלא רק מכס ומס בולים. כן לא היו חוקים והגבלות על מטבע חוץ ומותר היה להחזיק כסף זר. אולם "גן העדן הכלכלי" הסתיים עם בואם של היפנים. הם הביאו עמם את מס ההכנסה ואסרו על החזקת כסף זר. יהודים רבים סבלו מההגבלות החדשות. כבר בתחילת הכיבוש היפני, הודיעו השליטים החדשים לבעלי העסקים שמעתה הם שותפים ברווחים.

לב ציקמן, שמימן את פעילות בית"ר בחרבין, נאלץ גם הוא לשתף את השלטון היפני ברווחיו. הוא היה בעל בית החרושת לסוכר הגדול ביותר במנצ'וריה, שהוקם בעיר אַזְחָה, כשלוש שעות נסיעה ברכבת מחרבין. ציקמן דאג למגורי העובדים, והקים באַזְחָה בית ספר, מועדון, כנסייה ומרפאה. בבעלותו היה בית חרושת נוסף ליין. גם קַבְלֶקִין, בעל מפעלים לעיבוד פולי סויה, ותורם חשוב לקהילת חרבין, נאלץ לשלם מסים גבוהים עם כינון השלטון היפני.

הקבלן יוסף רבינוביץ' תרם לקהילה את המבנה שבו היה מושב הזקנים, בית האינולידים (המוסד לחולים כרוניים ולנכים), ובית התמחוי. האלמנה, הגברת נפתלי-לפה, תרמה את המגרש שעליו נבנה בית החולים היהודי, וכן סכום כסף נכבד. המיליונר מנדלביץ' תרם לגימנסיה העברית.

העשירון העליון של הקהילה היהודית בחרבין חי, עד אמצע שנות השלושים, כפי שחיו האצילים הרוסיים בתקופת הצאר. עושר ונכסים שקשה לתאר. הם היו מיליונרים בקנה מידה עולמי, לא רק בהשוואה למנצ'וריה הנידחת. גם המשפחות היהודיות האחרות, מהמעמד הבינוני, חיו ברמת חיים גבוהה למדי. השירותים היו זולים, המחיה לא הייתה יקרה, לכל משפחה יהודית היו משרתים רוסיים, ולרבים היו גם כמה טבחים ועובדים סיניים.

כעשרה אחוזים מהקהילה האירופית של חרבין היו יהודים, אבל היכולת הכספית שלהם הייתה גדולה בהרבה ולא פרופורציונית למספרם באוכלוסייה. לא ייפלא אפוא שהקהל באירועים התרבותיים היה ברובו יהודי.

מַאִיגְרָא רְמָא לְבִירָא עֲמִיקָתָא

למרבה הצער, רבים מאילי ההון ירדו מנכסיהם. אחדים השקיעו בנדליין בגרמניה וכל רכושם נלקח מהם עם עלייתו של היטלר לשלטון. אחרים הפסידו בעת מפולת המניות בבורסה בניו יורק בשנת 1929. (רגורי קרול המיליונר ירד מנכסיו לאחר המפולת בבורסה, היצוא למערב פסק והחל תהליך שרשרת שהביא להתדרדרות כלכלית בעסקיו). ומי שנותר בעל נכסים, גם לאחר עליית הנאצים והמפולת בבורסה, הפסיד אותם כאשר הצבא האדום פלש למנצ'וריה.

למעשה, כשהגיע הצבא האדום לחרבין ב-1945 נותרו בה עסקים של שלושה אילי הון יהודיים בלבד, ורק אחד מהם התגורר בחרבין: ציקמן עבר להתגורר ביפו, קַבְלֶקִין העביר את משרדיו ואת משפחתו ללונדון, והשאיר במנצ'וריה את המפעלים, ורק משפחת סקידלסקי נותרה בחרבין וסופה היה טרגי מאוד, כמתואר בהמשך.

יצורים שמנמים ומפונקים שיצעידו את סין קדימה

מאת קתרין בנט

מדיניות "הילד האחד" יצרה ילדים שמעולם לא שמעו מהוריהם את המילה "לא": אחד מהם אומר כי הציפיות הגבוהות הופכות את חייהם ל"קשים מאוד"
(גרדיאן)

זמן קצר לאחר שהנהיגה סין את מדיניות "הילד האחד" ב-1979, החלו להגיע למערב דיווחים על זן חדש של יצורים שמנמים ומפונקים, שמעולם לא למדו לחלוק את רכושם. הם נקראו "קיסרים קטנים", שאף אחד לא אמר להם מעולם "לא". כיום, לאחר 25 שנה, הפכו הילדים האלה לצרכנים אובססיוויים ולשמנים עד כדי כך, שהם נדרשים לדיאטות חוזרות ונשנות, נראה שאחרי צבא לוחמי הטרה-קוטה שקבורים בשיאן, צבא "הילדים המפונקים" הוא הדבר המפורסם ביותר כיום בסין.

ברחובות שנחאי מספר הילדים הקטנים זעום. העיר נראית כאילו החליטן מהמלין עבר בה זה עתה, אך האמת היא שהסיבה פשוטה יותר: שיעור ילודה נמוך. לדברי פרופ' פנג זיויה, דמוגרף ומנהל המכון למחקר אוכלוסייה באוניברסיטת פוראן בשנחאי, שיעור הילודה בעיר 0.7 בלבד.

שיעור הילודה הגבוה באזורים הכפריים של סין מעלה את שיעור הילודה הכללי ל-1.8, אך בשנחאי עצמה צפויה מדיניות הילד האחד להפוך למעשה למדיניות של "חצי ילד". "עשרים-שלושים שנות תעמולה ואכיפה קפדנית הביאו לשינוי אמיתי בדרך ההתרבות של הסינים", מסביר פנג.

כיום, לדבריו, אין זה יוצא דופן שצעירים בסוף שנות ה-20 עדיין מתגוררים אצל ההורים. "הם מקבלים עדיין מספיק אהבה מאמהותיהם ואינם זקוקים למסגרת הנישואים". העובדה שזוג שרוצה להוליד שני ילדים צריך לקבל אישור מהממשלה, רק מקשה על האפשרות ששנחאי תצליח להיחלץ ממשברי פנסיה ותעסוקה עתידיים. אזרחים המתחייבים ללדת רק ילד אחד זוכים עדיין בתעודת כבוד ובמענק עם הפרישה לגמלאות.

במרבית הכיתות בבתי הספר בשנחאי לומדים ילדים יחידים. "אנחנו לא נשמעים כמו ילדים, נכון?" שואל אחד התלמידים בחטיבת ביניים בשנחאי. הילדים מספרים כי אינם עושים דבר מלבד ללמוד. "החיים שלנו קשים מאוד", אומר ילד אחר. "התחרות קשה, הלחץ רב", אומרת שייה

לו. "הילדים צריכים לעמוד בדרישות גבוהות מאוד". אבל הילדים אומרים שהוריהם אוהבים אותם, "הם משקיעים בנו כל כך הרבה אהבה, עד שהאהבה הופכת להיות המניע לעשות הכל", אומרת שייה. "כשאתה ילד יחיד, הכל מתמקד בצינונים. כל הציפיות מתמקדות בצינונים שלך", אומר ז'נג שיויי, ילד שהתגורר בארה"ב. "אם אין לך ציונים טובים, אתה לא ילד טוב".

תפקידו של ההורה היא ליצור סביבת לימודים מושלמת. "ההורים שלנו עושים לפעמים דברים רבים במקומנו, מפני שהם רוצים שנתרכז בלימודים", מספר ז'נג. "לדוגמה, אימי מוציאה את האופניים שלי מהדירה בבוקר, לוחצת על כפתור המעלית בשבילי ומחכה שאסיים את ארוחת הבוקר ואצא. בשבילי זה רק לימודים, לימודים ולימודים".

אם ילדים אלה אכן גודלו להיות תלויים בהוריהם, אין זה באשמתם. "מדיניות הילד האחד היא דרך טובה לצמצום האוכלוסייה", אומר ז'נג, "אבל לכל דבר יש יתרונות וחסרונות, וכשהדור שלנו יגדל, ייתכן שלא נדע לעשות כביסה, לכבס גרביים או לסדר את החדר.

מן הצד השני, הילדים יהיו כנראה ברמה אקדמית גבוהה, בני 14 מספרים שהם לומדים 14 שעות ביממה. "אנחנו מתעוררים בשש וחצי בבוקר", "אין לנו מספיק זמן לאכול", "אני כמו רובוט", הם אומרים. אם הם מסיימים את שיעורי הבית שקיבלו מבית הספר, נותנים להם ההורים שיעורים נוספים. "הם רוצים עוד ועוד", מספר ז'נג. "אם אתה מקבל 95, הם רוצים 100. אם אתה מקבל 100, הם רוצים 105. אם אקבל 98, אבי ישאל אותי מה קרה".

סאני שסיפרה כי אם אינה מצטיינת בלימודים היא אינה מקבלת דמי כיס, היא אחת מאלפי ילדים סינים שמגלים כי הם למעשה סיבת הקיום של המשפחה. "בזמן סעודת השנה החדשה המסורתית,

היא מספרת, שואלים אותה סבתה, סבה, דודה, דודתה, הוריה וכל יתר הקרובים "איך הלימודים?" "זה הנושא היחיד", היא אומרת. "אין נושא אחר".

גייו וייליאנג מנהל חטיבת הביניים בשנחאי, מספר כי הממשלה מעוניינת דווקא להקל על התלמידים, אך ההורים שרבים מהם משתייכים ל"דור האבוד" שסבל מנוראות מהפיכת התרבות, דורשים מילדיהם הצלחה בלימודים כדי להצליח בחיים. ובהעדר פנסיה ממשלתית מובטחת, רבים מהם פשוט מציאותיים.

יש גם מי שטען כי הילדים היחידים יוצרים קשרים חברתיים חזקים יותר, כפיצוי על כך שאין להם אחים ואחיות. לדברי סוזן ברנחה מאוניברסיטת אוטרכט, "ההבדלים בין ילדים עם אחים ואחיות לבין ילדים ללא אחים ואחיות קטן מאוד, אם לילד יש קשר טוב עם הוריו וחברות עם ילדים אחרים, אין סיבה שלהיותו ילד יחיד תהיה השפעה שלילית עליו". יש הטוענים שסין כלל אינה צריכה להיות מוטרת. "בכל העולם רואים יותר ויותר ילדים יחידים", מציין פרופ' פנג. "הסינים שואלים את עצמם "במדינות אחרות לא מודאגים לגבי אופיו של הילד היחיד, אז למה שאנחנו נדאג כל כך?"

אך הצטמצמותן של המשפחות, היוצרת משפחות שבהן האינטרסים והציפיות של שישה מבוגרים ממוקדים בילד אחד, היא מצב חדש. לדברי פנג, בשנות השבעים, כאשר המתמטיקאים הלילו את מדיניות הילד האחד, היו שתהו כיצד תשפיע מדיניות זו על מסורת המשפחה הסינית. "אבל אף אחד לא התייחס לזה ברצינות, כי באותה עת היתה סין בתקופה שלאחר מהפיכת התרבות. הסינים חוו הרס כה רב של התרבות המסורתית ואף אחד לא צפה הרס נוסף של הנורמות המסורתיות של החברה הסינית".

"אני סבור כי הדור הזה חדשני יותר, יצירתי יותר, בעל תחושה חזקה של זהות עצמית" אומר ג'ין וייליאנג. "הם יותר אינדיווידואליסטים ולמרות לימודי החובה של מאו יהיה זה אתגר לשמור שלא יסוו מהדרך הנכונה". "אנחנו נתונים ללחץ רב ולתחרות", אומר אחד מבני ה-14, התוהה לגבי אופיים של 100 מיליון ילדים יחידים. "זה הופך אותנו לחזקים יותר", הוא מסכם.

עיתון "הארץ"

פרשת חג היובל של הת"ת דפה חרבין

מאת: המנהל הרב רש"ש לוי

הדברים המובאים כאן, המאמר נכתב ע"י הרב לוי, בשנת 1931 לכבוד עשור לת"ת חרבין. העברית בה נכתבו הדברים היתה נהוגה אז וכמו כן שאינה תואמת לסגנון של ימינו. אולם, ראויים לכל ההערכה מנהיגי הקהילה שהשתדלו באותן שנים להחיות את הבשפה העברית.

עובד לעברית עכשווית פחות או יותר, ע"י א. ביי

כל דבר שיש בו רוח חיים מהרמש עד האדם ומאדם היחידי עד האדם הכללי. כלומר, קבוץ מחברים רבים אשר דעה אידיאלית רוממה את רוחם, תשוקת החיים נטועה בקרבם ומתאמצים להאריך ימיהם על פני האדמה, לבל תינתק במהרה. חוט החיים שלהם סוד אריכות הימים בחיי האדם הכללי. חברה שנתהוותה מחברים רבים יכולה למצוא בחסור של אריכת ימים בחיי האדם הפרטי. סוד החיים של איש פרטי מונח הוא באופן חייו ובאיזה זמן שהוא חי. כי מי שהוא חי באופן טבעי, אכילתו שהותו והנהגתו בדרך ממוצע וחס הוא לבזבז כוחותיו הטבעיים. רק ישתמש באוצר הבריאות שלו אשר נולד בהם במידה ובמשקל ובחשבון כדי שתספיק לו כח החיים אשר נתן לו לשנים הקצרות לו מיום צאתו מרחם אימו. ברעיון זה מבאר הרב הגאון ר' מרדכי שלמה פלוגיאן ז"ל בפירושו על "קהלת" את הפסוק "זכור את בוראך בימי בחרותך". בשביל היוד היתרה בבראך מפרש כן, זכור אוצר הבריאות שלך לבל תבזבז יותר מדי בימי בחרותך. בזמן אשר הבחרות בוער בקרבך, לאיש כזה כבר מבטיח הרמב"ם ז"ל בספרו "יד החזקה" בהלכות דעות פרק ה' באריכות ימים מופלגה: "כל המנהיג עצמו בדרכים אלו אני ערב לו שאינו בא לידי חולי כל ימיו עד שיזקין הרבה". לבד כל אלה, גם הזמן גורם לאריכות ימים. כי אינו דומה שהוא חי בזמן שקט אשר כל החיים שוטפים ועוברים לו בסופה ובסערה, רק המה הולכים כמי השילוח לאט לאט למי שהוא חי בזמן אשר איתני עולם של כוחות הטבע נלחמים. וכל אחד מתאמץ שידו תהיה על העליונה. בזמן כזה האוויר אשר נשאוף בקרבנו, הוא אוויר ארסי אשר בידם להחליש גם את הגוף היותר חזק להחריבו לשחת. כן גם הדבר הזה בחיי החברה אשר מטרה תורתית ומוסרית לפניו.

הכללים הנ"ל צריכים להיות נר לרגליה שלא לבזבז כוחותיה במידה מרובה בימי

הטובה. רק להיות בחשבון דעת ולפחד פן יבואו ימי הרעה. לבד זה במלחמה האידיאלית שלה, צריכה להתפשר עם השקפות שונות חיצוניות המתאימות לפי רוח הזמן. אני מרגיש חיצוניות, ולא בדברים שהנשמה של האדיאליות שלה תלויה בה. לבל תפגוש מלחמה גדולה כנגדה מצד אויביה וצורריה ואז לא תוכל לעמוד ונפול תיפול. חז"ל אמרו כי גם הקב"ה בשעת בריאת העולם חפץ לברוא את העולם במידת הדין. אך ראה שהעולם לא יוכל להתקיים במידת הדין, שיתף מידת הדין למידת הרחמים. רעיון עמוק מונח בזה. כי ההתפתחות של העולם הגשמי והרוחני מתפתחת והולכת לא בסופה וסערה בדרך רבולציה, להעמידם פעם אחת על האמת, רק מתפתחת לאט לאט בדרך אבולוציה אם החברה תנהג כך רק אז תזכה לאריכות ימים. אם הזמן הוא סוער אם כל החיים יעלו לשמים וירדו תהומות ועליונים למטה תחתונים למעלה אזי גם החברה היותר חזקה בכוח החיים שלה, לא תוכל להתקיים והכורת יעלה עליה. אך אם בזמן בוגד כזה התגברה על כל הסופות והסערות ויוצאת בשלום בלי פגע אזי באמת תוכל להתפאר שהגדילה לעשות.

בשביל הטעמים והנימוקים האלה נכונים אנו מנהלי הת"ת שע"ש סקידלסקי לחגוג ברוב פאר והדר "חג היובל" של עשר שנים לקיומו של הת"ת. באמת מה נחשב הוא יובל של עשר שנים בחיי התורה והמוסר? האם נוכל לקרוא חג יובל קצר כזה? אך אם נביט בעין חודרת באיזה אופן ובאיזה זמן הגיע הת"ת שלנו לעשרת שנות קיומו אזי בלי ספק נוכל להשוות היובל הקצר הזה ליובל אמיתי של חמישים שנה. בל ישכח הקורא הנכבד כי במשך עשר שנים הזמן בגד בכלנו בכל מקצועות החיים בחיי העולם בכלל ובחינוך אנו בפרט משבר אקונומי באופן נורא ואיום, משבר רוחני אשר נעקרו משורש כל ערכי החיים הרוחניים, אשר דורות רבים חיו בהם וקדוש קדוש אמרו להם. לכן בעיר חרבין הקרובה מאוד אל מקום המהפכה הרוחנית והשפעתה גדולה מאוד על כל חבל מנגיוריה בשביל זה נסחפו רבים בזרם האי לאומיות. אינטרנציונל מקדמה דנא. רגילים לראות בתוך כתלי הת"ת בכל אתר ואתר מקום בו יבלו בני העניים שמהם תצא תורה. בעיר חרבין הקרובה למקום המהפכה, רוב ההורים של בני העניים

הכריזו בפומבי "אין לנו חלק בחינוך הדתי והלאומי, רק תורת האדם ולא תורת ישראל ידרשו ולמרות כל אלה, אם מוסד כזה כמו הת"ת שלנו אשר תורה והשכלה ומוסר היהדות בו חוברו יחדיו, הגיע לעת הזאת לשנת עשר לקיומו, הרי שלא נגזים אם נאמר כי חג גדול הוא ואנחנו מנהלי הת"ת וחבריו נוכל להתגאות ולהתפאר גם ביובל קצר כזה. וכמו הרב יוסף בשעתו שהכין חג גדול לרבנן בהגיעו לשנת השישים. כי נפטר מכת. כן אנחנו נחוג ברוב פאר חג היובל הזה אשר בזמן בוגד וסוער כזה לא עלה הכורת על עץ החיים הזה "וברוך שקיימנו והגיענו לזמן הזה".

לזכרון לחג היובל הזה נוצר הזיורנאל המיוחד, אשר בו ימצא הקורא מה שפעל הת"ת בעשר שנות קיומו וגם זיורנאל היובל הזה ישמש בתור קול מבשר לכל אלה אשר היו התורה ומוסר היהדות יקרים לו, להצטרף בתמיכתו התמידית או הזמנית להחזיק קיומו של המוסד הזה להכין את עצמו לבוא לכבדנו בחג היובל שלנו.

מוצאים אנו לנכון להזכיר פה למופת את האחים הנכבדים סקידלסקי אשר נבדבתם הגדולה בנו את הת"ת לזכרון אביהם המנוח. בית חומה גדול ומפואר בעל שתי קומות ובנוסף לזה נתנו מכספם לבית האולפנא שלנו בשנת תרפ"ה, אלף ין לחודש וגם כן נזכור פה לטוב ולמופת בתמיכתם החנונה את האיאי"ס אשר בניו-יורק אשר תמכו במוסד שלנו בזכות השתדלותו של חבר הוועד שלנו חיים סולובייציק ז"ל. על ידי תמיכתם עלה בידנו להוסיף לבית האולפנא שלנו מחלקה למלאכה אשר נתקיימה שנים רבות. ועוד נחזיק טובה רבה להעדה הישראלית השנגחאית, ביחוד הספרדית אשר גם כן ע"י השתדלותו של חיים סולובייציק הושיטה לנו תמיכה זמנית בימי הרעה שלנו. בתמיכתם הצטיין מר ששון בנדבתו הגדולה בסך אלף ין. כולם יחקקו בעט ברזל בלוח של ימי התלמוד תורה.

תקוותנו חזקה כי כל מוקירי התורה יקבלו בספר פנים יפות את תשורתנו זאת, את זיורנאל היובל הזה. כי בצוק העתים האלו אשר הת"ת ימצא בזמן הנוכחי, כל השתתפות של הבעת חיבה והכרת טובה, רצויה. בשם הוועד של הת"ת באתי על החתום הרב שמואל ב"ר נתן לוי מנהל הת"ת ולפנים רב ומו"ץ באומסק חרבין וצי"טה.

ל ז כ ר ס

שרה מורגולב איננה

שרה מורגולב (רוזנשטיין), לשעבר מחרבין ושנחאי, הלכה לעולמה ב-27 לאוקטובר בתל אביב כשהיא בת 89. שרה נטמנה בבית העלמין ירקון בתל-אביב. לטקס הלוויה הגיעו מארה"ב בנה יהודה לימור, אשתו צביה ובתם עדית. ביתה שולמית עם בנה אהרון ואשתו לורי והבנות אשרית ואיריס. קרובים וידידים רבים של המנוחה מסין ומישראל באו לחלוק לה כבוד וללוות אותה למקום מנוחתה האחרון. הספידו את שרה נכדותיה עדית ואשרית, פרופסור אלכס כצלסון ותדי קאופמן. יוסי קליין הניח על הקבר זר פרחים מטעם איגוד יוצאי סין. שרה נטמנה על יד קבר בעלה, מרה מורגולב. חלקה 1, גוש 10 שורה 22.

לזכרה של סבתא שרה

לפני שנים מספר למדתי משחק בניו יורק. המורה העבירה שיעור במונולוג כשעלי היה לגלם את ז'אן דארק. היה לי קשה להקריין מספיק רגש הדרוש לנאומה האחרון של הקדושה. אמר לי המורה: "נסי לחשוב על משהו שאת פוחדת ממנו יותר מכל. הרי אימתה הגדולה של ז'אן דארק היו להבות אש. וממה את פוחדת?" הדבר הראשון שעלה בדעתי היה: "משהו שחס וחלילה יקרה לסבתי, שרה". דמעות שרפו את עיני וגרוני החל מתכווץ. אין צורך לאמר מילה: המונולוג השתפר ללא היכר.

מעולם לא סיפרתי לסבתא את הסיפור הזה. אינני חושבת שהוא היה מוצא חן בעינייה. הסיבה לכך שאני מספרת לך את הסיפור עכשיו, היא מפני שזאת היא הדרך הטובה ביותר להראות עד כמה מיוחדת היתה שרה.

לאדם צעיר קשה להבין את האדם המבוגר וכי הוא לא יסאר אתנו לעולם. הבינותי זאת ביום הולדתה ה-85 של סבתי. אמרתי לאנשים: "אני טסה ללוס אנג'לס, סבתי הגיעה מישראל ואנו חוגגים את יום הולדתה ה-85." "מה?!?" הם אמרו, "היא בת 85 וטסה לבדה כל הדרך מישראל? בטח, היא אשה מיוחדת במינה!" חייכתי ואמרתי: "אה, היא אשה נפלאה!" יש לי כל כך הרבה זכרונות ממנה... והזכרונות האהובים עלי ביותר הם

הרגעים הקטנים, רגעי אושר. איך ששכבנו על המיטה והיא היתה מספרת לי סיפורים, לפעמים שרה שיר. היא היתה נושאת אותי על גבה. אהבתי לשבת איתה במטבח, לוגמות קפה, מספרות בדיחות וסיפורים מצחיקים. אהבתי להצחיק אותה. היה לה צחוק נהדר.

היה לי קשה להיפרד ממנה בכל ביקור שלה, והפרידה הקשה ביותר היתה אחרי יום הולדתה ה-85. כל פעם חששתי שמא

היתה זו הפרידה האחרונה. וכל פעם חשבתי שכל שנה שהיא נמצאת איתנו ברכה היא. זה מה שאני חושבת עכשיו. מי יתן ויהיה לי המזל לחיות חיים מלאים ויוצרים כמו שלה. היא היתה אהובה כל כך על ידי כל כך הרבה אנשים. והיא תישאר חסרה לי עד סוף חיי.

אשרית אדית אבן.

סבתי שרה

אינני יודעת היכן להתחיל לספר על הסבתא שרה. היא נגעה בחיי כולנו כפי שאיש לא נגע בהם מעולם. היא היתה המטריארך של משפחתנו, האם השולטת. היא היתה אהובה על כולנו - בנה, נכדיה, ניניה, אחיינייה ואחייניוניה. היה זה זעזוע נוראי עבורנו כשהיא הלכה לעולמה. תמיד ידעתי שלעולם לא אוכל לתת לה ללכת בשום גיל, בשום זמן. אינני יכולה להאמין שהיא הלכה ממני. זה שובר את לבי. בכל פעם שאני חושבת על עברי, היא שזורה בו ודמעות זולגות מעיני. זכרונתי אודותיה כל כך יפים. דירתה, הריח, חדרה, המטבח והמאכלים האהובים עליה. תמונות על הקירות. אפילו הצורה המיוחדת שלה לדבר בטלפון. הוי זכרונות מתוקים, איך אתם יודעים לעקוץ, כמה אתם מסוגלים להכאיב! פשוט אינני יכולה להאמין

שהסבתא שלי איננה. דיברתי איתה שעות ספורות לפני שהיא הלכה. קולה היה כל כך נפלא. זהו הזכרון האחרון ממנה.

היא היתה כל כך מלאת חיים, כל כך טובת לב. תמיד חשבה על משפחתה, על ידידה. הם תמיד היו חשובים לה והם לא זנחו אותה. הם היו אתנו פה, אבלים עליה כמונו.

פחדתי שלא אוכל לשאת את ההספד, אך אבי ביקש ממני לעשות זאת במקומו. וגאה אני וכבוד לי שנבחרתי להספיד אותה. סבתא שרה, אנו כל כך אוהבים אותך, אנו כל כך נתגעגע אליך. איני יכולה לדמיין את חיי בלעדייך. אך אני יודעת שעלינו להמשיך בדרכנו ולעולם נאהב אותך. מי ייתן ותנוחי בשלום על משכבך - ושמרי עלינו בשמים, כפי ששמרת עלינו עלי אדמות.

עדית לימור-קומברג

בוריה שפרן ז"ל

ב-6 בנובמבר בבי"ח השרון בפתח תקווה נפטר בנציון (בוריה) שפרן בגיל 83.

בוריה נולד בחרבין, למד בתלמוד תורה והיה חבר פעיל בתנועת בית"ר. הוא היה אחד המשתתפים במקהלה שהיתה קיימת בבית הכנסת הגדול בחרבין.

לאחר שעבר להתגורר עם הוריו בשנחאי נשא לאישה את איוה ממשפחת פליטים מגרמניה שהגיעה לשנחאי.

בגל העלייה של שנות ה-50 עלה עם משפחתו לישראל. בישראל נולדו לאיוה ובוריה שתי בנות.

משפחת שפרן מתגוררת בפתח תקווה. בוריה היה כל השנים חבר פעיל באיגוד יוצאי סין ומבקר קבוע בפגישות יום א' בבית פונבה. הוא היה אהוד ואהוב על כל מכריו. חסרונו יורגש מאוד בפגישות השבועיות בבית פונבה.

הוא נקבר בבית העלמין סגולה בפתח תקווה. בהלוויה השתתפו בני משפחה, מכיריו וידידיו יוצאי סין ביניהם רבים מתושבי חונקוי לשעבר. תדי קאופמן הניח על קברו זר בשם איגוד יוצאי סין. בוריה השאיר אחריו את רעייתו איוה ושתי בנות עם משפחותיהן.

יהי זכרו ברוך!

נכדיו של הרב קיסליוב ז"ל - רבה הראשי של יהודי חרבין בסיון והמזרח הרשון שבקריס בחרבין וטיינסיין

1 כניסה לבית העלמין היהודי בחרבין

2 ש. כסלו נכדו של הרב ואישתו ליד מצבות משפחת פיין

3 ביקור בתערוכת הצילומים "יהודי חרבין"

4 בבית הקברות היהודי בלוויית פרופ' לי-שי-סאו

5 ליד בנין ביה"כ בטיינסיין

6 בנין הגימנסיה היהודית

חרגין היהודית ספטמבר 2004

1 בנין ביה"ב החדש בשיפוצים

2 בלי"ח היהודי ברח' בירז'באה

3 בנין בית האבות ומטבח ציבורי

4 בית משפחת סוסקין בלינייה 4

5 בית משפחת סקידלסקי בפרוספקט הגדול

6 פרופ' ציו ויי, ת. קאופמן והמזכירה גליה על המדרגות של ביה"ב הגדול ברח' ארטילריסקיה